

ΚΑΤΙ ΣΑΝ ΠΡΟΛΟΓΟΣ...

Η εκδήλωση-συζήτηση που καταγράφεται στις επόμενες σελίδες πραγματοποιήθηκε στις 6 Φεβρουάριου 2010 στο χώρο της κατάληψης ΠΙΚΠΑ στο Ηράκλειο Κρήτης με τη συνεργασία ατόμων από τις καταλήψεις ΠΙΚΠΑ και Ευαγγελισμού. Καταρχάς πραγματοποιήθηκε προβολή της ταινίας «Οι λαχειοπώλες τ' Ουρανού» και κατόπιν παρουσίαση του βιβλίου «Εγώ, ο Προβακάτορας, ο Τρομοκράτης - η Γοητεία της Βίας» από το Στέργιο Κατσαρό. Ακολούθησε συζήτηση, η οποία δεν περιορίστηκε στους ταξικούς και κοινωνικούς αγώνες των δεκαετιών 60-70, αλλά καταπιάστηκε και με πολλά ζητήματα τα οποία αφορούν και απασχολούν τους κοινωνικούς αγώνες του σήμερα. Γι' αυτό θεωρούμε ότι η κουβέντα και κατ' επέκταση η παρούσα έκδοση δεν έχει μόνο ιστορική αξία (ακόμα και με την έννοια της συλλογικής μνήμης και της μετουσίωσής της σε εμπειρία), αλλά είναι και επίκαιρη. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος για τον οποίο αποφασίσαμε να τη δημοσιεύσουμε.

Κατά την απομαγνητοφώνηση έγινε μια προσπάθεια να διατηρηθεί ο προφορικός λόγος, έτσι ώστε να διασωθεί έστω και κάτι μικρό από τη «ζωντάνια» και τον αυθορμητισμό του. Εντούτοις σε κάποια σημεία έγιναν μικρές παρεμβάσεις (κυρίως συντακτικές, και προφανώς όχι νοηματικές) ώστε το κείμενο να είναι ευανάγνωστο.

Η ανακοίνωση της εκδήλωσης βρίσκεται στην ιστοσελίδα:
https://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=1129008

Πρωτοβουλία ατόμων από τις καταλήψεις
ΠΙΚΠΑ & Ευαγγελισμός
Νοέμβριος, 2010

Εισήγηση της Εκδήλωσης από το Στέργιο Κατσαρό

Σύντροφοι, πρέπει να σας κάνω μια ομολογία. Είμαι 71 χρονών και αισθάνομαι ότι έχω κρίση ταυτότητας. Δεν ξέρω τι μπορώ να πω ή τι έχω κάνει, ή τι θα κάνω, ή τι έχω γράψει. Σ' αυτό το ρεύμα που είδαμε και στο βίντεο αντάμωσα με πάρα πολλούς ανθρώπους, πάρα πολύ συντρόφους. Μετά από αυτό μπορεί να κάνω κάποιον απολογισμό. Κάποιοι από αυτούς, αφοσιωμένοι στο κίνημα, είχαν μια πολύ άσχημη τύχη, ένα άσχημο τέλος, όπως ήταν ο Άσιμος, η Κατερίνα η Γώγου. Με τον Άσιμο με συνδέει το ότι όταν ήρθε στην Αθήνα, τα πρώτα μεροκάματα (μετά που τραγούδησε) τα έκανε στην οικοδομή μαζί μου. Με την Κατερίνα τη Γώγου ήμασταν στον ίδιο πυρήνα. Ένα άλλο μέρος αλλοτριώθηκε, εξαγοράστηκε. Ήταν ο Σαββόπουλος (από τις πιο χτυπητές περιπτώσεις). Κάποιοι άλλοι αποτραβήχτηκαν, και κάποιοι ισορροπήσαμε σε τεντωμένο σχοινί. Αυτό σημαίνει ότι όλη αυτή η διαδικασία μας έχει στοιχίσει. Δεν ξέρουμε τι έχουμε κάνει αλλά εκείνο που σαν παρακαταθήκη - που μου μένει τώρα σ' αυτή την ηλικία - είναι ότι δεν αξίζουν τίποτα το ότι έχουμε πει, έχουμε γράψει ή έχουμε κάνει. Αλλά ότι αντισταθήκαμε και αντιστεκόμαστε μέχρι τώρα είναι αυτό που νομίζω μπορούμε να παραδώσουμε στα παιδιά, σ' εσάς.

Καταρχήν η σχέση μου με το επαναστατικό κίνημα είναι καθαρά συναισθηματική και όχι λογική. Τυχαίνει σε κάποιες συγκυρίες, όταν είσαι 8 χρονών και βλέπεις να παίζουν μπάλα στην πλατεία με κεφάλια ανταρτών, όταν έχεις νιώσει το μαχαίρι στο λαιμό σου πραγματικά και όχι μεταφορικά, όταν σ' έχει δέσει ο αγροφύλακας πίσω από το άλογο γιατί έκλεψες 5 αχλάδια, ε αυτό σε σημαδεύει. Κάποιοι, απ' τους φίλους αυτούς που υποστήκανε τα ίδια πράγματα, πήραν μια άλλη κατεύθυνση. Ήταν αυτή η νοοτροπία του δαρμένου σκυλιού. Κάποιοι άλλοι για κάποιους συγκυριακούς λόγους και όχι επειδή ανήκανε σε κάποια ανώτερη κάστα πήραμε το δρόμο της εξέγερσης.

Οι συνθήκες ήταν πάρα πολύ άσχημες για μας. Είχα την τύχη να είμαι σε ένα απ' τα μισοελεύθερα χωριά. Οι γερμανοί ήρθαν δύο

φορές και κάψαν και φύγανε. Ήταν η βάση του ΕΛΑΝ [1]. Τα πρώτα γράμματα τα έμαθα από ένα βιβλίο με δασκάλους τραυματίες αντάρτες που ερχόντουσαν στο χωριό για περίθαλψη. Ήταν ένα αναγνωστικό με τη φωτογραφία του Μεταξά. Σκίσαμε τη φωτογραφία του Μεταξά και κάναμε μάθημα. Αυτά ήταν δηλαδή τα πρώτα σκιρτήματα.

Μη νομίζει λοιπόν κανείς ότι όλος αυτός ο κόσμος που ξεσηκώθηκε και πήρε τα όπλα ήταν ένας έτοιμος γραφειοκράτης, ένας έτοιμος εξουσιαστής, ένας έτοιμος σταλινικός. Ήταν καταπιεσμένοι αγρότες που τελικά πήραν τα όπλα και υπήρξε μια καθολική ανάταση. Αυτό αποτυπώνεται στα πρόσωπα τους, στις πράξεις τους. Για μας ήτανε ότι καλύτερο. Θυμάμαι το δάσκαλο μου - σκοτώθηκε ο γεροντάρης - ήταν ένα παιδί 19 χρονών, ξανθός, ωραίος - δεν είμαι ρατσιστής, το ξέρετε αυτό - και το σύγκρινα αργότερα (μετά την ήττα) με ότι απόβρασμα υπήρχε μέσα στην ελληνική κοινωνία. Και λέγοντας απόβρασμα, δεν είναι μόνο δηλαδή... Ο άνθρωπος είναι νεύρα και σάρκα. Πόσο αντέχει στα μαρτύρια ή στα βασανιστήρια; Δεν αισθάνομαι δηλαδή κακία ή περιφρόνηση... Γιατί τα περισσότερα δεν τα κάνανε οι βαμμένοι δεξιοί, τα κάνανε οι λεγόμενοι ανανήψαντες που είχαν περάσει τελικά από φωτιά και σίδηρο. Ότι άσχημο υπήρχε στην ελληνική κοινωνία ήταν οι απέναντι.

Αυτή ακριβώς ήταν η αφετηρία της ζωής μας. Όταν μετά την ήττα έβλεπες να παίζουν μπάλα με τα κεφάλια τους και ταυτόχρονα στο σχολείο η δασκάλα, σύμφωνα με τις οδηγίες που έπαιρνε από το υπουργείο, έβαζε να γράψουν εκθέσεις για τους εαμβούργαρους, τους σλαβομακεδόνες, κλπ... Ευτυχώς η δασκάλα μου ήταν πάρα πολύ ευαίσθητη και είχε την καλή θέληση να με απαλλάξει από το να γράψω την έκθεση. Αυτή ήταν η αφετηρία μου, δηλαδή αυτό με σημάδεψε και με σημαδεύει ακόμα. Γι' αυτό είπα έχω κρίση ταυτότητας. Στις φυλακές, πριν εμφανιστεί το αναρχικό κίνημα στην Ελλάδα ξανά, για τους εσωτερικούς ιδιαίτερα, ήμουν ο ανάρχας. Οι αναρχικοί με κατηγορούσαν για εξουσιαστή. Γι' αυτό ακριβώς δεν ξέρω τι είμαι.

Εν πάση περιπτώσει θα προσπαθήσω να καταγράψω τα γεγονότα, γιατί τα έζησα από μέσα και όχι θεωρητικά. Η εφηβεία κύλησε τελικά σε ένα επαρχιακό γυμνάσιο στη Λαμία. Σε 900 παιδιά ήμασταν τέσσερις οργανωμένοι. Τα πρώτα βιβλία, τα πρώτα θεωρητικά κείμενα που διαβάσαμε ήταν από χειρόγραφα, από τετράδια. Ήταν νομίζω το «Κράτος και Επανάσταση» και κάποια άλλα. Το κλίμα βέβαια μετά τον εμφύλιο

ήταν τέτοιο που δεν μπορείτε να το φανταστείτε. Για παράδειγμα, μας περιμένανε στον κινηματογράφο επειδή είχαμε δει ένα έργο σοβιετικό. Μπορεί να ήταν ο «Σεβάχ ο θαλασσινός», αλλά ήταν σοβιετικό! Οπότε μας περιμένανε και πηγαίναμε για εξακρίβωση ταυτότητας στο τμήμα.

Απ' τη Λαμία κατευθείαν στην Αθήνα οργανώθηκα στη νεολαία, όπου όμως δεν έμεινα πολύ καιρό. Έτυχε να είναι τότε και οι διαγραφές του Πέτρουλα, του Παπούλια [2] και των άλλων.

Τότε δεν υπήρχαν πολλές επιλογές. Δηλαδή, υπήρχε μόνο το Κόμμα. Η νόμιμη έκφραση η ΕΔΑ [3] και πίσω το κομμουνιστικό κόμμα. Μέχρι το '60-'62 δεν υπήρχαν πάρα πολλές επιλογές. Υπήρχε δηλαδή η αντίδραση και υπήρχε και το Κόμμα. Ο χωροφύλακας ήταν τότε κυρίαρχος. Ήταν αδιανόητο να σηκώσεις ανάστημα στην εξουσία. Η συνδικαλιστική ηγεσία του κινήματος λίγο πολύ όχι μόνο είχε κυνηγηθεί, αλλά είχε εξοντωθεί. Ο πεθερός της Παπαρήγα, δηλαδή ο Παπαρήγας γραμματέας της ΓΣΕΕ κρεμάστηκε στην ασφάλεια και είπαν ότι αυτοκτόνησε. Τα συνδικάτα τότε ήταν στα χέρια κάποιας κλίκας του Μακρή που λέμε. Δεν μιλάμε πια για εργατοπατέρες, αλλά για συνεργάτες της ασφάλειας. Η ασφάλεια, δηλαδή το συνδικαλιστικό της ασφάλειας ήταν εκείνο που έκανε κουμάντο στα συνδικάτα. Δεν ήταν δηλαδή μόνο πουλημένοι.

Εν τω μεταξύ, άρχισαν κάποιες κινήσεις κάποιοι μεταλλωρύχοι στις Σέρρες. Βασικά όμως άρχισε κάτι να κινείται γύρω από τους οικοδόμους. Δηλαδή, όπως τώρα για τους Αλβανούς και γενικότερα τους μετανάστες η μόνη διέξοδος είναι η οικοδομή, τότε για τον αριστερό η μόνη προοπτική ήταν η οικοδομή, γιατί ακόμα και σ' ένα εργοστάσιο να πήγαινες σου ζητάγανε πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων. Σιγά - σιγά, παράλληλα με τα επίσημα τα κρατικά συνδικάτα, άρχισαν να διαμορφώνονται σωματεία και συνδικάτα γύρω από τις πρωτοβουλίες της επίσημης αριστεράς, της ΕΔΑ. Αυτό έγινε γύρω στο '59-'60. Άρχισαν να ξεπερνιούνται οι συνέπειες της ήττας, η ηττοπάθεια αυτή. Ιδιαίτερα όχι στον οργανωμένο κόσμο της αριστεράς, αλλά περισσότερο στη βάση, σε κάποια στοιχεία νεαρών που είχαν γνωρίσει την ήττα και δεν είχαν την ευχέρεια να ρίξουν ούτε μια τουφεκιά και είχαν μεγαλώσει με την πίκρα και με τη λύσσα της ρεβάνς. Γιατί δεν υπήρχε ένας μηχανισμός από το κόμμα, όπως υπήρξε αργότερα, να πιάσει και να κατευθύνει όλα τα κομμάτια που υπήρχαν. Δηλαδή άρχισαν να αναπτύσσονται κομμάτια που

δεν είχαν και πολλή σχέση με την ηγεσία των κομμάτων. Να φανταστείτε ότι η καθιερωμένη προσφώνηση μέσα στις συγκεντρώσεις ήταν «φίλε», ή «φίλοι». Το «σύντροφε» ήταν απαγορευμένο εκεί μέσα. Πρώτη αντίδραση στην ηγεσία ήταν ότι αποκαλούμασταν «σύντροφοι» φωναχτά μπροστά στον ιντρούκτορα, ο οποίος μάνιαζε.

Πάντως, εκείνο που έχει σημασία, που νομίζω είναι διαχρονικό και πάντοτε (και σήμερα και αύριο) θα έχει σημασία είναι η σχέση του αυθόρμητου γίνεσθαι και της επέμβασης κάποιων συνειδητών κομματιών, πέστε τους «πρωτοπορία», πέστε τους «μάζωξη», πέστε τους όπως θέλετε.

Αυθόρμητα τελικά το οικοδομικό κίνημα έτεινε προς μια σύγκρουση. Δηλαδή «εντάξει, δε λογαριάζουμε σκληρή δουλειά, ε δε θα μας κάνετε κουμάντο». Υπήρχε μια αίσθηση αξιοπρέπειας πρώτα απ' όλα, απέναντι και στις αρχές, απέναντι και στο χωροφύλακα.

Το '59, οι κρατικοί συνδικαλιστές δεν τα βρήκανε κάπου στη μοιρασιά. Αυτοί πληρωνόντουσαν και ζούσανε χωρίς να δουλεύουνε καθόλου, και κάπου τσακωθήκανε στη μοιρασιά και κάνανε κάποιες απεργίες. Και μια και λέμε για απεργίες, κάνουν και οι οικοδόμοι απεργία το '59. Για να προφτάσουν τελικά να μην εξαπλωθεί το κίνημα, η καταστολή ήταν άγρια... μιλάμε άγρια... δηλαδή αναίτια και άγρια, το Δεκέμβρη του '59. Ωστόσο ήταν η πρώτη φορά που η αντίσταση... η επίσημη ηγεσία... Θυμάμαι ήμουν με άδεια φαντάρος και είχα πάρει μέρος στην απεργία. Με τα μεγάφωνα κτλ: «Φεύγουμε συνάδερφοι, ο αγώνας συνεχίζεται, φεύγουμε να συναντηθούμε να ετοιμαστούμε για άλλο αγώνα». Ωστόσο ο κόσμος δεν έφευγε και ήταν η πρώτη φορά που έπεσε ξύλο. Δεν θυμάμαι τους αριθμούς καλά. Πρέπει να ήταν πάνω από 150 οι οικοδόμοι που πήγαν στο νοσοκομείο και άλλοι τόσοι ήταν οι αστυφύλακες που πήγαν στο νοσοκομείο. Αυτό βέβαια μετά το 'μαθα: ήταν πάρα πολλοί, παιδιά ιδιαίτερα από τη Λαμία που είχανε πάει στην αστυνομία και που μετά τα γεγονότα παραιτηθήκανε.

Το Γενάρη συνεχιστήκανε οι απεργίες και αξίζει κανείς να βρει... έχουν δημοσιευτεί σε κάποιες εφημερίδες οι αναφορές από τον ασύρματο των επικεφαλής που χάναν τη διμοιρία τους. Ήταν η πρώτη φορά που η αντίσταση είχε πάρει διαστάσεις. Ήταν ένας σταθμός. Οι απεργίες των οικοδόμων το '59-'60 ήταν ένας σταθμός. Από κει και πέρα μπαίνει μια διαδικασία ανόδου του κινήματος που κορυφώνεται με την κηδεία

του Λαμπράκη. Έχει γραφεί, όχι από κάποιον αριστεριστή αλλά από στέλεχος της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ, ότι η εποχή εκείνη ήταν προεπαναστατική, που σημαίνει δηλαδή ότι αντικειμενικά είναι έτοιμη η επανάσταση και χρειάζεται να επέμβει το Κόμμα. Αυτό το είχε πει ο Φαράκος και είναι γραμμένο.

Άλλαξαν τα πράγματα, έγινε μια πολύ γρήγορη αλλαγή στην πολιτική σκηνή, φεύγει η δεξιά (ο Καραμανλής) από την κυβέρνηση, έρχεται ο Παπανδρέου και αυτό είναι ένας σταθμός πια. Δηλαδή, για πρώτη φορά ιδιαίτερα η αγροτιά... γιατί στον εμφύλιο... η πόλη δεν γνώρισε πολύ τον εμφύλιο. Εκείνος που πλήρωσε και εκείνος που έκανε τελικά τον εμφύλιο ήταν οι αγρότες. Για πρώτη φορά μετά το '64 αρχίζει πραγματικά να αναπνέει. Ωστόσο η επίσημη αριστερά λέει: «τελικά έγινε αυτό που θέλαμε, έφυγε η δεξιά, τώρα θα καθαρίσουμε την πολιτική από κάποιες παρακρατικές και εξωσυνταγματικές διατάξεις, θα εφαρμόσουμε το σύνταγμα και από κει μπαίνουμε σε μια πορεία ανάπτυξης, η ΕΣΣΔ προοδεύει, ο Γκαγκάριν πήγε στο διάστημα, λοιπόν λίγο-πολύ θα πάμε στο σοσιαλισμό. Τελικά ο Παπανδρέου τι θα κάνει, σιγά-σιγά θα δεχτεί». Ξεχάσανε το παρελθόν του Παπανδρέου, βέβαια.

Αυτή η ρουτίνα ωστόσο πέρα από γενικότερα τον κόσμο, απελευθέρωσε προβληματισμένους νεαρούς και άρχισε να σπάει ο πάγος. Εμφανίστηκε και η διάσπαση με τους μαοϊκούς πρώτα πρώτα και αυτό έχει μεγάλη σημασία, που νομίζω καθορίζει και τη σημερινή κατάσταση του κινήματος. Δηλαδή αρχίζει μια αμφισβήτηση της επίσημης ηγεσίας πια, και αρχίζουν όλα τα λουλούδια ν' ανθίζουν. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην οργάνωση Χαλανδρίου διαγράφουνε το Φελέκη [4] για τροτσκιστή και τον αντικαταστήσανε με τον Ψαραδέλλη [5]. Άρχισε μια κίνηση, δηλαδή εμφανιστήκανε μαοϊκοί και τροτσκιστές. Αλλά αυτό ήτανε μόνο η κορυφή του παγόβουνου. Δηλαδή άρχισε πια η αμφισβήτηση απέναντι στις κομματικές ηγεσίες να παίρνει μαζικές διαστάσεις. Βέβαια δε φάνηκε αυτό άμεσα. Φάνηκε λίγο αργότερα.

Τα πράγματα είχαν γίνει αποπνικτικά. Ενώ ο κόσμος ανάπνεε, αναζητούσε κάτι νέο, έχουμε τις διαγραφές του Σωτήρη του Πέτρουλα, διαγραφές του Παπούλια, απειλή διαγραφής για μένα, απειλή διαγραφής για κάποιους άλλους. Ο κόσμος αντέδρασε με δύο τρόπους: είτε ενίσχυσε τις υπάρχουσες δυνάμεις που ήταν το ΚΚΕ, οι τροτσκιστές και η Αναγέννηση-μαοϊκοί, είτε δεν στρατεύτηκε σε άλλη οργανωμένη

κατάσταση, παρέμενε ανένταχος αλλά πολιτικοποιημένος και το κυριότερο, επειδή είχε μια ας πούμε διαπαιδαγώγηση, μια πορεία, δρούσε οργανωμένα. Ήταν ομάδες, παρέες ανώνυμες σε μια κατάσταση δηλαδή που έπρεπε να κάνεις ιχνηλασία ή να είσαι μέσα σ' αυτόν τον κόσμο για να την εντοπίσεις. Ακόμα ήταν αδιόρατη.

Βέβαια τα πράγματα δεν ήρθαν ρόδινα όπως τα 'θελε η ηγεσία. Το '64 με '65 πια, αρχίζουν να εμφανίζονται τα πρώτα σημάδια. Ήταν αυτό που λέμε το βασιλικό πραξικόπημα. Δηλαδή στην ουσία τι ήταν; Ξεκίνησε από μια κατηγορία (υπαρκτή, ανύπαρκτη δεν έχει σημασία) από την Κύπρο, ότι μια οργάνωση «Ασπίδα» που αρχηγός της είναι ο Ανδρέας Παπανδρέου, ο οποίος ήταν υπουργός προεδρίας (υπουργός προπαγάνδας λέγαμε τότε), έχει σκοπό να ανατρέψει το υπάρχον πολίτευμα. Και μ' αυτήν την έννοια έπρεπε να διωχτεί ο Ανδρέας Παπανδρέου και να διενεργηθούν ανακρίσεις. Και όλη αυτή τη συνομοσία την είχε κάνει ο υπουργός άμυνας του Παπανδρέου ο Γαρουφαλιάς. Οπότε ο Παπανδρέου πάει να αντικαταστήσει το Γαρουφαλιά, γιατί πρόκειται πράγματι για συνομοσία. Ακριβώς εκεί επεμβαίνει ο βασιλιάς και λέει «δεν θα αντικατασταθεί». Αυτό το πράγμα είναι ουσιαστικά πραξικόπημα σύμφωνα με αυτά που επικρατούσαν στο ελληνικό πολίτευμα τότε. Ήταν ένα πραξικόπημα βασιλικό. Έμπαινε ένα δίλημμα τώρα για τον Παπανδρέου: ή το τρώει και κάθεται και τελειώνει η πολιτική του καριέρα, ή αντιστέκεται και διατηρεί την υστεροφημία του και την ελευθερία κινήσεων να παίξει ρόλο στην πολιτική. Προτίμησε το δεύτερο. Ωστόσο δεν είχαν υπολογίσει τι παιζόταν πίσω από το βασιλικό πραξικόπημα. Η γνώμη μου είναι ότι εκείνη την εποχή το αντιαποικιακό κίνημα είχε πάρει διαστάσεις. Στο Βιετνάμ οι Αμερικανοί πηγαίνουν από ήττα σε ήττα, η επανάσταση στην Αλγερία είχε νικήσει, η Αίγυπτος είχε διώξει τους αγγλογάλλους από το Σουέζ, η Κούβα φάνταζε σαν μητρόπολη της επανάστασης, η Κύπρος με το Μακάριο (ένας παπάς ορθόδοξος που τον αποκαλούσαν ο «Κάστρο της Μεσογείου»). Το καμπανάκι χτύπησε όταν ο Μακάριος σταμάτησε να παίρνει όπλα από τους αμερικανούς και τους γάλλους και πήρε από την Τσεχοσλοβακία. Ακριβώς αυτή η πράξη πιστεύω ήταν καταλυτική για να μπουν σε ανοιχτή δράση στην Ελλάδα. Δηλαδή το πραξικόπημα έγινε γι' αυτόν ακριβώς το λόγο.

Τώρα, πώς παίξει ρόλο ο μηχανισμός του κινήματος. Πιστεύω, και άμα το δεις και μακροχρόνια, υπάρχει μια παλιρροϊκή κίνηση. Από τη μια

μεριά βλέπεις εποχές που ξεσηκώνεται ο κόσμος, δείχνει αλληλεγγύη, ενώνεται και παλεύει, και από την άλλη υπάρχουν εποχές αμώτιδας που μαζεύεται, εξατομικεύεται και προσπαθεί ο καθένας να λύσει τα δικά του προβλήματα. Το κύμα που ακολούθησε το πραξικόπημα του βασιλιά...

Καταρχήν, πάλι θέλω να δώσω σημασία σ' αυτό που λέμε «το αυθόρμητο κίνημα». Κανένας δεν ήθελε αυτή την αντίδραση. Ήθελε μια περιορισμένη αντίδραση. Το τι έγινε στα Ιουλιανά ήταν αυτό ακριβώς: ο κόσμος να θέλει να κατέβει να συγκρουστεί και να προσπαθεί η ηγεσία της ΕΔΑ ... Γιατί δεν υπήρχε η αστυνομία ούτε άλλο κόμμα να σταθεί μπροστά. Ήταν η ηγεσία της αριστεράς που έμπαινε μπροστά στον κόσμο. Μια χαρακτηριστική σκηνή είναι αυτό που κορυφώθηκε με τη συγκέντρωση στο γήπεδο του Παναθηναϊκού. Ήμωνα και λόγω καταγωγής - από χωριό βέβαια - στις ομάδες περιφρούρησης με το περιβραχιόνιο. Προσπαθούσαμε να κρατήσουμε τον κόσμο μες στο γήπεδο να μη βγει έξω. Ήταν ακριβώς αυτή η αντιμετώπιση προς τον κόσμο που έλεγες: «ρε γαμώ το κέρατο του, μέχρι χθες πάλευα να τον κατεβάσω κάτω. Πήγαινα σπίτι του, με αγριοκοίταζε η μάνα του, η πεθερά του, η κόρη του. Τώρα που κατεβαίνει κάτω, πάω να το συγκρατήσω;». Πετάξαμε τα περιβραχιόνια και μπήκαμε μπροστά. Χαρακτηριστικό είναι ότι δεν ξαναβρήκανε τότε, στην ηλικία αυτή, άνθρωπο γι' αυτό το πράγμα. Αναγκαστήκανε να ξαναεπιστρατεύσουνε όλους τους παλιούς που είχαν περάσει από το Μακρονήσι και από τη Γιούρα, πιέζοντας τους να αναλάβουν αυτό το ρόλο. Δεν βρέθηκε άνθρωπος να ξαναβάλει περιβραχιόνιο.

Πώς αυτό που ξεκίνησε μόνο του, ξεπήδησε μπροστά σου, και σε σχέση με το οργανωμένο κομμάτι ήταν μια θάλασσα που ουσιαστικά κάθε ατομική πρωτοβουλία των ξεχωριστών ατόμων πνίγηκε μέσα εκεί. Κορυφώθηκε με την εξέγερση στις 20 Αυγούστου με την υπόθεση Τσιριμώκου. Τον Τσιριμώκο οι δεξιές εφημερίδες τον είχαν με γένια και με ένα όπλο στο χέρι και με σταυρωτές σφαίρες αντάρτη. Γιατί ήταν στην κυβέρνηση στο βουνό, εν πάση περιπτώσει. Όταν ο Τσιριμώκος δέχτηκε να συμμετάσχει στο βασιλικό πραξικόπημα, να γίνει πρωθυπουργός βασιλικός, ο κόσμος δεν το θελε αυτό το πράγμα, δηλαδή το ένιωσε σαν προδοσία μεγαλύτερη. Εκείνο το βράδυ ήταν αυτό που λέμε εξέγερση, που είδα για πρώτη φορά. Δηλαδή αδυναμία του μηχανισμού καταστολής να αντιμετωπίσει τα πράγματα, αδυναμία των κομματικών μηχανισμών

να συμμαζέψουνε τον κόσμο. Ξεχύθηκε ο κόσμος τελικά και τα κανε λίμπα. Ήταν η πρώτη φορά τότε που επίσημα οι εφημερίδες της αριστεράς μιλήσανε για προβοκάτορες με καρό πουκάμισα. Δεν φοράγαμε μαύρα και κουκούλες τότε. Φοράγαμε καρό πουκάμισα. Ήταν η πρώτη φορά που μιλά για προβοκάτορες. Αυτή η αντίσταση κράτησε περίπου 70 μέρες. Το θυμάμαι αυτό γιατί λέγαμε «η αντίσταση των 70 ημερών».

Μετά από κει άρχισε να κάθεται το κίνημα. Τέλος του '66 δεν κινιότανε κολυμπηθρόξυλο. Παρουσιάζανε μεγάλα νούμερα, απεργίες, κολοκύθια. Τα νούμερα ανεβαίνανε, ανεβαίνανε. Τι ήταν όμως στην πραγματικότητα; Παίρνανε ραπόρτο από κάθε οργανωμένο σε ένα χώρο και λέγανε «απέργησε ο τάδε χώρος», κι έβαζε ένα ποσοστό. Η ουσία είναι ότι ο κόσμος παράτησε τα επιμέρους οικονομίστικα προβλήματα και ξεχύθηκε με πολιτικά αιτήματα στο κέντρο του πολιτεύματος, στο Σύνταγμα, στην πλατεία Συντάγματος. Από κει και πέρα, όταν τον σκορπίζεις και τον πηγαίνεις σε απομακρυσμένα εργοστάσια με περιορισμένα αιτήματα κλαδικά είναι μια υποχώρηση. Αλλά έχει και αριθμητική. Άρχισαν να φυλλορροούν οι οργανώσεις. Δηλαδή πέφτοντας το κίνημα έχουμε και φυλλορρόημα σχεδόν όλων των οργανώσεων. Αντίθετα (αυτό ήθελα να τονίσω τώρα) αυτό το κομμάτι των αυτόνομων, των ανένταχτων που άρχισε να δημιουργείται ήδη από το '63-'64, στα Ιουλιανά ήταν αυτό που πρωτοστάτησε. Γιατί αν θέλει να μιλήσει κανένας αντικειμενικά και αν έχει ζήσει εκείνες τις κινητοποιήσεις, υπάρχουνε οι πρωταίτιοι, υπάρχουνε αυτοί που ξεκινάνε πρώτα, υπάρχουνε οι τριακόσιοι προβοκάτορες στο πολυτεχνείο. Πότε σμίγουν με το πλήθος, πότε χωρίζονται. Αν δεις τελικά όλη αυτή την περίοδο των Ιουλιανών ξεχώρισε αυτό που λέμε το κομμάτι των ανένταχτων.

Σημαντικό είναι ότι όταν έγινε το πραξικόπημα δεν κινήθηκε φυλλαράκι. Έτυχε τότε να έχω ένα φίλο ο οποίος πέθανε στη Μόσχα και ανήκε και αυτός στους διαφωνούντες από τα αριστερά στο Κόμμα. Ο αδερφός του ήτανε στην αεροπορία και ήτανε αυτός που συνέλαβε τον Αντρέα Παπανδρέου. Ήτανε ο μοναδικός αξιωματικός από την αεροπορία που συμμετείχε στον αρχικό πυρήνα της χούντας (της στρατιωτικής χούντας, γιατί είναι λάθος να λέμε χούντα. Χούντα σημαίνει ένωση στα ισπανικά. *Juda militar* - στρατιωτική ένωση). Ο μοναδικός αξιωματικός της αεροπορίας που πήρε μέρος ήταν αδερφός του φίλου μου. Αυτοί είχανε ένα πολύ μικρό αδερφό του οποίου του έκανα μάθημα και έρχεται

και μου λέει την Παρασκευή στη μία η ώρα: «φύγε θα κατέβουν τα τανκς». Πήρε το δρόμο του κόμματος και γύρω στις δύομισι η ώρα ο τύπος είχε ειδοποιηθεί και λέει: «είναι προβοκάτσια για να μετρήσουν τις δυνάμεις μας». Μπορεί να τανε κι έτσι. Κανένας δεν αμφιβάλλει ότι μπορεί να τανε κι έτσι. Ωστόσο υπήρχε ένας μηχανισμός μέσα. Ήθελα να σας πω ότι ενώ το '56 είχαν καταργηθεί, το '66 αρχίζουν να επαναϊδρύονται οι παράνομες οργανώσεις του κομμουνιστικού κόμματος. Τότε εμένα με είχανε σα δόκιμο μέλος. Τακτικό μέλος έπρεπε να είσαι σαραντάρης και να έχεις υπηρετήσει στη Μακρόνησο ή στη Γιούρα ή να 'χεις δώσει δείγματα. Και γίνανε οι πρώτοι πυρήνες που μέσα από αυτούς υπήρχε και μια πρόβλεψη αντιμετώπισης τυχόν πραξικοπήματος. Στου Ζωγράφου που ήμουνα εγώ, υπήρχαν κάποιοι νεολαίοι γύρω μας με μηχανάκια που πολλές φορές είχανε παρακολουθήσει τις κινήσεις στο Γουδί [6]. Δηλαδή ήτανε στο χέρι του Κύρκου να πάρει ένα τηλέφωνο στην οργάνωση Ζωγράφου και να στείλει 7-8 πιτσιρικάδες στο Γουδί με το μηχανάκι και να δει τις κινήσεις τους. Το αντίθετο έκανε. Πίστεψε δεν ξέρω γω ποιους. Και ο Μπενάς [7] είχε μαζέψει στην Αγ. Κωνσταντίνου 4 τη νεολαία να τους εξηγήσει γιατί δεν θα γίνει πραξικόπημα. Εν πάση περιπτώσει, δεν κινήθηκε ούτε κλαδάκι. Δηλαδή εκείνο που πρέπει σήμερα εκ των υστέρων να παρατηρήσει κανείς είναι ότι τα πραξικοπήματα και οι πιο αντιδραστικές λύσεις γίνονται σε στιγμές αμψότητας, δηλαδή τότε που το κίνημα περνάει τη χαμηλότερη φάση του.

Από όλη αυτή την περίοδο, από το '50 μέχρι το '60, εκείνο που μένει είναι το πώς τελικά αναπτύχθηκε αυτό το κίνημα. Κι έχω τη γνώμη ότι τα ξεσπάσματα γενικά και ειδικότερα οι εξεγέρσεις δεν δημιουργούνται. Εμείς σαν πιτσιρικάδες θέλαμε να δημιουργήσουμε και παλεύαμε να κατεβάσουμε τον κόσμο να ξεσηκωθεί. Ήρθε η ώρα που ξεσηκώθηκε. Όταν προσπαθήσανε κάποιοι να αποτρέψουνε αυτά τα πράγματα, δεν το κατορθώσανε. Έκανε τη διαδρομή του. Δεν θέλω να τα γενικεύσω αυτά, είναι απλώς παρατηρήσεις. Η εξέγερση όταν δεν πετύχει το στόχο της καταρρέει. Και όχι μόνο αυτό, αλλά φέρνει και γκρίνια και επί τη ευκαιρία ήθελα να πω το εξής: οι αγροτικές κινητοποιήσεις που γίνανε τώρα μ' αυτά τα αιτήματα και αυτό το περιεχόμενο ήτανε καταδικασμένες σε ήττα και η ήττα φέρνει γκρίνια, αποσύνθεση, διάλυση.

Πραγματικά η δικτατορία έπιασε στον ύπνο την επίσημη αριστερά. Ωστόσο αυτό δε σημαίνει ότι ήταν γενικό. Υπήρχαν μειοψηφίες. Καταρχήν

την πρώτη-δεύτερη μέρα της δικτατορίας πέσανε προκηρύξεις. Και όχι μόνο πέσανε προκηρύξεις άρχισαν να μπαίνουν και μπομπίτσες, που δεν ήταν μόνο μπομπίτσες. Ήτανε η νεολαία απ' το ΚΚΕ, απ' το τμήμα της 4ης Διεθνούς που έσπασε από την ηγεσία της και δεν είχε καμία σχέση πια. Ένας από αυτούς ήταν ο Βερούχης [8], παρότι το ριξε στον πατριωτισμό τώρα στα γεράματα του αυτός (τα γερατειά δεν έρχονται μόνο τους). Λοιπόν, είχαν δημιουργήσει τις Δημοκρατικές Επιτροπές Αντίστασης (ΔΕΑ), ένα πλατύ μέτωπο στο οποίο συμμετείχε και ο Σαββόπουλος. Τον είχανε πιάσει και το Σαββόπουλο και αυτό που λέει «θεία Μάνου φέρε μου λίγο χαλβά»: η Μάνου ήτανε καθαρίστρια της ασφάλειας και όσοι είχαν την τύχη να παίρνουν παραγγελίες απ' έξω (γιατί δεν είχαμε όλοι την τύχη να παίρνουμε παραγγελίες απ' έξω) ψώνιζε η θεία Μάνου. Και ο Σαββόπουλος ήτανε μέσα, και άλλοι ήτανε μέσα στις Δημοκρατικές Επιτροπές Αντίστασης. Αυτό να λέγεται για την ιστορική αλήθεια. Και μάλιστα το ΚΚΕ εσωτερικού (δηλαδή η γιαγιά του Συνασπισμού) τις πρώτες προκηρύξεις, τα πρώτα έντυπα τα έβγαλε από αυτή την κατάσταση που ήταν έτοιμη από το μακαρίτη το Νίκα [9].

Τώρα ήθελα να μιλήσω - που έχει σημασία, γιατί δεν περίμενα μια τέτοια εξέλιξη - γι' αυτό που λέμε «τάση για ένοπλη αντίσταση». Καταρχήν, και τα ΔΕΑ αλλά και η δική μας η τάση διαμορφώθηκε πριν απ' τη δικτατορία. Υπήρχαν πάρα πολλές αναστολές, οι οποίες βέβαια πέσανε όταν έγινε πια η δικτατορία. Έγινε πλέον φανερό ότι σε ένα καθεστώς που στηρίζεται στα όπλα, το να απαντάς με υπομνήματα σε ανθρωπιστικές οργανώσεις και ιδρύματα είναι λίγο γελοίο. Ερχότανε ο Ερυθρός Σταυρός και σου έλεγε: «σε δείρανε, εντάξει... σιγά τώρα τα αίματα». Μπορεί να σε είχαν σακατέψει αλλά ο Ερυθρός Σταυρός (οι Ελβετοί) δε βλέπανε και πολλά πράγματα. Επομένως έμπαινε και το πρόβλημα με τι το αντιμετωπίζουμε. Και αρχίζει να διαμορφώνεται. Αλλά υπάρχει το εξής πράγμα: ότι είναι άλλο να σε πιάσουνε για μια προκήρυξη και άλλο να σε πιάσουν να κουβαλάς ένα όπλο. Η δουλειά η δικιά μας ήταν να παρέχουμε τεχνογνωσία και υλικό σε όποιον ήθελε. Είτε ήτανε στο Ρήγα, είτε ήτανε στην ΚΝΕ, ή ήτανε μαοϊκός, ή ήτανε τροτσκιστής δεν μας ενδιέφερε, αλλά μόνο να υπάρχει ένας προσανατολισμός προς αυτή την κατεύθυνση.

Το αποτέλεσμα της σύλληψης; Τι απογίνανε; Καθηγητής πανεπιστημίου ο ένας, στέλεχος του Συνασπισμού ο άλλος (ε, εντάξει).

Και κατέρρευσε μια ολόκληρη οργάνωση στη Θεσσαλονίκη που ήταν πλατιά. Η οργάνωση της Θεσσαλονίκης αριθμούσε γύρω στα 65-70 μέλη. Δε με πιάσανε εμένα γιατί εγώ από την Αθήνα πήγαινα εκεί. Είχε κάνει εντυπωσιακές ενέργειες σε χώρους γειτονιάς, σε κάποια εργοστασιάκια και είχε κατεβάσει σε κάποιες γιορτές της χούντας κάποια τεράστια πανό που πέσανε μπροστά στα μάτια ολονών.

Όταν μας συλλάβανε κατέρρευσε ολόκληρο αυτό το πράγμα. Δεν ξέρω αν έπαιξε θετικό ρόλο ή αρνητικό. Ακόμη δηλαδή αναρωτιέμαι. Αλλά τώρα περισσότερο στην πολιτική... Τουλάχιστον εγώ δρούσα περισσότερο συναισθηματικά παρά εγκεφαλικά. Όμως τα σκέφτομαι αυτά τα πράγματα. Και κάτι άλλο που ήθελα να πω γύρω από αυτή τη κατάσταση είναι ότι παρότι συνεχίστηκε αυτή και μετά τη δικτατορία... Εντάξει, πιστεύω ότι δεν έχουμε πει ακόμα γάλα από την κατσίκα του Γκάντι. Κάθε ανταγωνισμός κοινωνικός θα λυθεί με εμφύλια ταξική σύγκρουση. Τουλάχιστον σε αυτό είμαι βέβαιος. Αλλά επειδή έζησα τη φρίκη εν μέρει του πολέμου και του εμφυλίου πολέμου, εκείνο που ένας επαναστάτης πρέπει να παίρνει υπόψη είναι το ισοζύγιο αίματος. Μπορεί να έχω άδικο, μπορεί να έγινα συντηρητικός στα γεράματα. Και κάτι άλλο: ο μηδενισμός είναι το ιδεολογικό απόσταγμα της αστικής τάξης μπροστά σ' αυτή την κατάσταση που αντιμετωπίζει σήμερα. Δεν πιστεύω ότι ο επαναστάτης μπορεί να είναι μηδενιστής, ή όπως εκφράστηκε από άλλους συντρόφους: «αν θες να καταστρέψεις κατάσταση, δεν υπάρχει περίπτωση να δημιουργήσουμε». Πιστεύω το αντίθετο.

Σας ζηλεύω γιατί μπορεί να μη δω τι θα γίνει, αλλά είμαι αισιόδοξος. Τελειώνω κάνοντας ένα άλμα βέβαια, ίσως και απαγορευμένο. Πιστεύω ότι το σύστημα έχει σήμερα αυτοκαταργήσει τους βασικούς πυλώνες πάνω στους οποίους δημιουργήθηκε. Έχει καταστρέψει την εργασία. Έχει διώξει τα ζώα απ' την παραγωγή, τώρα διώχνει και τους ανθρώπους. Κάτι άλλο θα γίνει και αυτό που θα γίνει θα το δείτε μόνο εσείς μάλλον.

Και τελειώνοντας μόνο με μια φράση του Biermann: «Έτσι και αλλιώς η γη θα γίνει κόκκινη. Ή κόκκινη από ζωή ή κόκκινη από θάνατο». Να φροντίσετε να γίνει από ζωή!

Συζήτηση

Τοποθέτηση-Ερώτηση: Διαβάζοντας για κάποια γεγονότα εκείνης της εποχής, απομακρυσμένα και προσπαθώντας να καταλάβω, έπεσα πάνω στην ιστορία της ΕΔΑ. Αυτό που μου έκανε εντύπωση είναι ότι το Κόμμα την έχει θάψει εντελώς. Δηλαδή, ενώ βρέθηκαν κάποιοι αστοί πολιτικοί να βάλουν το κεφάλι τους στον κουβά και να νομιμοποιήσουν από την πίσω πόρτα το ΚΚΕ, το ΚΚΕ στη συνέχεια έχει αφήσει να ξεχαστεί εντελώς αυτό το κομμάτι. Ίσως να είμαι και λάθος γιατί δεν τα έχω ζήσει και δεν μπορώ να πω ότι έχω διαβάσει και πολλά. Πάντως αυτή η εντύπωση μου έχει μείνει. Απλά αναρωτιέμαι γιατί έχει αυτή τη στάση το ΚΚΕ απέναντι στην ΕΔΑ.

Κατσαρός: Έχει την εξήγηση του. Καταρχήν μια ηρωική πράξη κάποιου ατόμου, κάποιου προσώπου, δεν σημαίνει ότι πολιτικά ήταν σωστή. Μπορεί να ήταν εντελώς λάθος. Ο Αλιέντε [10] πέθανε με το αυτόματο στο χέρι, όμως ουσιαστικά στρέφοντας ενάντια στο ΜΙΡ (την οργάνωση Movimiento de Izquierda Revolucionaria [11]), άρχισε να προετοιμάζει... Αυτό που κάνανε οι ΓΚΕ-ΠΕ-ΟΥ [12] στην Ισπανία σκοτώνοντας το ΡΟΟΜ [13] και τους αναρχικούς, το ίδιο πράγμα έγινε περίπου και με τον Αλιέντε. Το ότι πέθανε με το αυτόματο στο χέρι αυτό δεν αλλάζει.

Πράγματι υπήρχαν ηρωικές μορφές στην ΕΔΑ με τις οποίες πολιτικά... Ο Πασαλίδης [14] παλιός μενσεβίκος [15]. Έφυγε τελικά πριν τελειώσει η επανάσταση στη Ρωσία. Και όχι μόνο αυτός και ο Ηλιού [16]. Αλλά τελικά δεν μπορούσες να συμφωνήσεις. Ένα είναι αυτό. Δεύτερον, το ότι δεν μπορείς να συμφωνήσεις με κάποιον πολιτικά, δεν μπορείς να μην παραδεχθείς και το ρόλο του και την προσωπικότητα του. Αλλά το ΚΚΕ είχε και άλλον ένα λόγο: η ΕΔΑ στην πλειοψηφία της επάνδρωσε αυτό το λεγόμενο εσωτερικό [17], το Συνασπισμό. Και εν μέρει μέσα από την ΕΔΑ βγήκαν όλες οι τάσεις που το αμφισβήτησαν: οι μαοϊκοί, οι τροτσκιστές, οι αναρχικοί, κτλ. Γιατί οι πρώτοι αναρχικοί ουσιαστικά είχαν περάσει μέσα από την ΚΝΕ. Δηλαδή το ΚΚΕ είχε και άλλους λόγους, αλλά αυτό είναι ανέντιμο. Άλλο να διαφωνείς με κάποιον πολιτικά και να του λες δεν ήταν επαναστατική η άποψη σου αλλά αστική (του Ηλιού ή

του Πασαλίδη).

Δεν μπορείς να παραγνωρίσεις όμως αυτό που είπες, ότι πραγματικά είχαν βάλει το κεφάλι τους. Γιατί δεν ήταν εύκολη εποχή. Πήγαινες εκλογικός αντιπρόσωπος και δεν ήξερες αν θα γυρίσεις πίσω. Δαρμένος θα γύριζες οπωσδήποτε, αλλά αν θα γύριζες ζωντανός. Αλλά αυτό δε λέει πολλά από τη δική μου άποψη. Δεν μπορώ όμως να μην αναδείξω και το ρόλο τους και την προσωπική τους παλικαριά. Αυτό είναι ένα άλλο θέμα. Αλλά το ΚΚΕ θέλει να το θάψει αυτό.

Ερώτηση: Πώς το παλάτι επέτρεψε την ίδρυση της ΕΔΑ; Αφού ήταν κοινώς γνωστό ότι το ΚΚΕ ήταν παράνομο και μέσα στην ΕΔΑ ήταν το ΚΚΕ, πώς επίσημα η ΕΔΑ μπόρεσε να υπάρξει;

Κατσαρός: Κοίταξε να δεις, το '46 πήγαινε στο λόφο ο ταγματάρχης και έλεγε: «όσοι είναι εαμοβούλγαροι να πάνε αριστερά και όσοι είναι πατριώτες να πάνε δεξιά». Δεν κινιότανε κανείς. Αυτά τα ξέρω από πρώτο χέρι. Έλεγε: «όσοι είναι αριστεροί να πάνε αριστερά και όσοι είναι πατριώτες να πάνε δεξιά». Άδειαζε ο λόχος και μπαίνανε δύο δεξιά. Τι θέλω να πω μ' αυτό; Ότι η ελληνική κοινωνία ήταν αντίθετη στο καθεστώς το οποίο της επιβλήθηκε. Επομένως, αυτό που ανέφερα και θέλω να δώσετε σημασία είναι στο αυθόρμητο πολιτικό γίνεσθαι. Έτσι κι αλλιώς ο κόσμος θα ξεσηκωνόταν. Θα έβρισκε μια άλλη μορφή, μπορεί να έβρισκε κάποιον πιο τρελό, κάποιον πιο αριστερό, κάποιον... Επομένως ήταν καλύτερα για το σύστημα να έχει μια ηγεσία η οποία να ελέγχει αυτές τις αυθόρμητες τάσεις αμφισβήτησης.

Ύστερα και κάτι άλλο: δεν μπορούσε η αστική τάξη, δηλαδή οι έμποροι, οι τραπεζίτες, οι βιομήχανοι να στερηθούν το δικαίωμα να παίρνουν όποιον σκλάβο θέλουνε επειδή είναι αριστερός ή δεξιός, ν' αυξήσουνε δηλαδή την αγορά εργασίας. Ήταν πάρα πολλά πράγματα. Ήταν και η τάση αυτών των εκσυγχρονιστών (της «παρέας» του Σημίτη). Και το κυριότερο ήταν ότι σιγά μη τρομάξαμε στο Γράμμο, μετά από τόσες βλακείες που κάνανε και λάθη για να πάρουμε στα χέρια μας την κατάσταση. Γιατί μην ξεχνάμε τη μάχη της Αθήνας το '44 την έδωσε ο εφεδρικός ΕΛΑΣ. Ο υπόλοιπος τακτικός ΕΛΑΣ είχε 45.000 άνδρες με βαρύ πυροβολικό και αντί να τον φέρει στην Αθήνα τον έστειλε στην Κέρκυρα να κυνηγήσει το Ζέρβα. Δηλαδή γλιτώσανε!! Υπήρχαν πάρα

πολλοί λόγοι. Δηλαδή δεν κάνανε καμιά αγαθοεργία στο ότι επιτρέψανε ένα κομμάτι της αριστεράς. Ίσα – ίσα, ήταν το κόμμα που προσπάθησε να φρενάρει το κίνημα μέσα στα πλαίσια του συστήματος.

Τοπ.-Ερ.: Ας πούμε σα γενικός κανόνας (τουλάχιστον έτσι το εκλαμβάνω εγώ) ότι αυτές τις δεκαετίες, που περιγράφονται και από το βίντεο, υπήρχε ένας εκφυλισμός του εργατικού και επαναστατικού κινήματος σε παγκόσμιο επίπεδο (έπιασε και την Ελλάδα προφανώς), άσχετα με εκλάμπεις μεμονωμένες. Αλλά υπήρξε μια συνολική στροφή και στην αντίληψη. Δηλαδή, ευνουχίστηκε η επαναστατική πάλη και εγκαθιδρύθηκε και γιγαντώθηκε η γραφειοκρατία, το εργατικό κίνημα αντιμετωπίστηκε περίπου ως ανίκανο να παράξει πολιτική και ήταν απλά ο εκτελεστής των διαταγών του Κόμματος. Ειδικά πιστεύω με την πλήρη κατάρρευση του ανύπαρκτου σοσιαλισμού μπήκαν σε κρίση μια σειρά θεωρητικά, ιδεολογικά και πολιτικά ζητήματα. Και θα θελα την άποψη σου και την εκτίμηση σου στο εάν μέσα στο ευρύτερο λαϊκό-εργατικό κίνημα υπάρχει η αναγκαιότητα ύπαρξης πολιτικών πρωτοποριών που να συνολικοποιούν τον αγώνα, να μπολιάζουν με πολιτικά χαρακτηριστικά το κίνημα ώστε αυτό να παίρνει και επαναστατικά χαρακτηριστικά, ή αν η αναγκαιότητα τέτοιων πρωτοποριών είναι σε κρίση που πλέον δικαιούμαστε να τις αμφισβητούμε και να μην τις θεωρούμε προωθητικές για το κίνημα.

Κατσαρός: Ναι είναι πολύ μεγάλο ζήτημα αυτό. Είναι πάρα πολύ μεγάλο για να δοθεί μια απάντηση. Καταρχήν είναι πολλά πράγματα. Το ένα είναι αυτό που μίλησες για ήττα. Ναι πιστεύω, τουλάχιστον για τη χώρα μας, ότι αυτό το κίνημα των εργοστασιακών σωματείων ήταν μια εποποιία. Το βίντεο δεν ήτανε τόσο διαφωτιστικό. Μιλάμε για μια εποποιία. Λίγο πιο λεπτομερειακά: Όταν τελειώνει η χούντα, πάρα πολλοί από τις οργανώσεις...

Καταρχήν το ΚΚΕ δεν είχε σταματήσει ποτέ να έχει πυρήνες μες στα εργοστάσια. Εμένα που ακόμα δεν με είχανε διαγράψει (βέβαια δεν με είχανε διαγράψει ποτέ), στη διάρκεια της δικτατορίας με βάλανε μες στη ΒΙΟΧΑΛΚΟ, παρότι για να μπει στη ΒΙΟΧΑΛΚΟ έπρεπε να κάνεις βιογραφικό σημείωμα με τρεις μάρτυρες της συνοικίας σου ή του χωριού σου ότι πραγματικά αυτά που λες είναι αλήθεια. Με βάλανε στη ΒΙΟΧΑΛΚΟ παρακάμπτοντας τη διαδικασία του βιογραφικού. Δηλαδή

το ΚΚΕ πάντα είχε πυρήνες μέσα στα εργοστάσια και στους χώρους δουλειάς.

Οι αγωνιστές της άκρας αριστεράς που πήγανε μετά μες στα εργοστάσια... Παραδείγματος χάριν, η παρέα η δική μου που ήταν οικοδόμοι, βλέποντας ότι το κίνημα των οικοδόμων είχε αρχίσει να φυλλορροεί και έγινε τελικά ένα συνδικάτο εργολάβων, πήγαμε στα εργοστάσια. Είχαμε πάει στο Φουρλή (ηλεκτρικές συσκευές).

Από τη National Can που ξεκίνησε μέχρι τα τελευταία εργοστασιακά σωματεία, τι γινότανε: Σε κάποιο από αυτά υπήρχε μια δυάδα, τριάδα, πεντάδα τέτοιων ατόμων που άρχισαν τελικά να φτιάχνουν τα εργοστασιακά σωματεία, με 21 υπογραφές γιατί το απαιτούσαν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι (θέλανε κι ένα νομικό στήριγμα). Βέβαια δεν έχεις καμιά διάθεση να σε νομιμοποιήσει ένας αστός δικαστής, αλλά δεν μπορείς να κάνεις αυτό που θέλεις, θα γίνει αυτό που θέλει ο κόσμος τελικά. Και γίνανε τα εργοστασιακά σωματεία. Μόλις γινότανε φανερό, υπήρχαν διώξεις. Αυτή την κατάσταση την πολεμήσανε πάρα πολλοί: η εργοδοσία, τα κόμματα, όλοι. Μιλάμε για μάχες σώμα με σώμα μέσα στα εργοστάσια γι' αυτά τα σωματεία. Δεν ήτανε απλά έτσι να γίνει.

Η δική μου εμπειρία στο Φουρλή: ήταν ένα εργοστάσιο που έκλεινε 15 μέρες τα Χριστούγεννα, 15 μέρες το Πάσχα και 1 μήνα το καλοκαίρι, και άφηνε τους εργάτες απλήρωτους αυτό το διάστημα. Οπότε αναγκάζοταν ο άλλος που ήθελε να φάει να πηγαίνει ν' αλλάζει δουλειά. Δηλαδή άλλαζαν προσωπικό χωρίς να υποστούν τη διαδικασία της απόλυσης και της αποζημίωσης. Αυτό θέλαμε να το σπάσουμε, και αρχές Σεπτέμβρη είχαμε προγραμματίσει να ξεσπάσει μια απεργία παραμονές Χριστούγεννα.

Έλα όμως που κάποιες συναδέλφισσες είχανε την ιδέα να κάνουνε στεφάνι για το πολυτεχνείο, οπότε τις διώχνουνε και αναγκαστήκαμε τελικά να κατέβουμε νωρίτερα. Θα αναφέρω λεπτομέρειες γύρω απ' αυτό το θέμα. Καταρχήν το καθεστώς που υπήρχε μες τα εργοστάσια ήταν καμιά σχέση με χούντα και τέτοια. Ήταν τρομακτικό ας πούμε. Όταν λέμε τρομακτικό, πολλές συναδέλφισσες φτάνανε σε κατάσταση υστερίας κι απόγνωσης. Πιάσαμε λοιπόν τον πιο πιτσιρικά και το βάλουμε μέσα από το πάγκο να σκυλοβρίζει ατομικά σαν ένα αλητάκι, γιατί τέτοιοι ήταν οι εργοδηγοί. Του 'πε για τη μάνα του, για την αδερφή του, για όλα. Οπότε ο άλλος μόλις τον ακούει, λέει «σε μένα μιλάει...τι λες ρε;». Πηδάει

μέσα από τον πάγκο και τον πετάει τον πιτσιρικά. Ε πηγαίνουμε καμιά δεκαπενταριά δήθεν να ξεχωρίσουμε και τρώει το ξύλο της αρκούδας. Δηλαδή υπήρχε η βία. Οι φωνές «μας εκμεταλλεύονται, μας δέρνουνε κιόλα». Βέβαια είχε φαι το ξύλο της χρονιάς του, αλλά... «μας δέρνουνε κιόλα».

Και ξεκινάει μια απεργία. Ενωνόμαστε με την Pitsos. Πηγαίνουμε αντιπροσωπεία και μόλις πιάνω το μεγάφωνο, ήταν ο Κύρκος και η ηγεσία του εσωτερικού και προσπαθούν να μου το πάρουν, και ορμάνε οι εργάτες... Δηλαδή υπήρχε ανταγωνισμός εκεί μέσα.

Το κίνημα κορυφώνεται μέχρι το '76 και την απεργία για το νόμο 330 στις 26 Μάη [18]. Γίνεται μια μεγάλη απεργία και διαδήλωση όλου του κόσμου και την επόμενη μέρα κάνουν ξεχωριστά οι Κουκουέδες στους οικοδόμους. Δεν θέλανε να τους βάλουν μαζί με τους άλλους. Και είχανε τους λόγους τους. Ήτανε μια βαρετή συγκέντρωση. Στη διάρκεια της μου παίρνουνε τις προκηρύξεις και ένας πιτσιρικάς με χτύπησε κιόλας. Όταν τελειώνει, κάνει μια αλυσίδα το ΚΚΕ να μην περάσουνε οι μαοϊκοί. Οι μαοϊκοί όμως που ήταν μεγαλύτερη δύναμη περνάν και κοντά σ' αυτούς περνάμε κι εμείς. Μέχρι την Ομόνοια από 7.000 γινόμαστε 10.000. Επικεφαλής το ΚΚΕ μ-λ, πηγαίνουμε στο υπουργείο εργασίας. «Βρε παιδιά τελείωσε η απεργία, πάμε να φύγουμε δε γίνεται τίποτα». Παίρνει το ΕΚΚΕ την ηγεσία. Οδηγούμαστε μέχρι τη Σταδίου. Εκεί στη Σταδίου, «μπαπ μάγκες» λέει, «εδώ σταματάτε». Το ΕΚΚΕ λέει «παιδιά φεύγουμε, τελείωσε». Και μένει μόνο η σημαία του Καραμπελιά. (Για ιστορικούς λόγους: τώρα ο Καραμπελιάς έγινε πατριώτης μεγάλος. Μένει η σημαία της ΟΠΑ με τη γροθιά μόνο, σήμερα. Βέβαια κανείς δεν ήτανε στην ΟΠΑ από μας [19]). Εκεί ακριβώς άρχισαν οι συγκρούσεις. Ήτανε η πιο σφοδρή σύγκρουση που είχα γνωρίσει. Γυρίζανε στα οδοφράγματα οι ινστρούχτορες του εσωτερικού (δεν ξέρω αν ήταν και κουκουέδες, δεν είχαμε εντοπίσει) και λέγανε «παιδιά φύγετε από τα οδοφράγματα, είναι οι προβοκάτορες οι γνωστοί, ο τάδε τάδε τάδε τάδε (με τα ονόματα)». Στα οδοφράγματα ήμουνα παρέα με τον πιτσιρικά που με χτύπησε, και πήγε ένας σύντροφος να τον χτυπήσει και του λέω: «γιατί;...αφού είναι μαζί μας πια». Πιστεύω ότι στις 26 του Μάη είναι αυτή η στροφή προς τα κάτω, που είπες.

Τώρα όσον αφορά τις πρωτοπορίες και τα κόμματα. Δεν ξέρω τι γίνεται έξω. Κάπως είναι λίγο διαφορετικά. Αλλά για την Ελλάδα η

αμφισβήτηση έχει πάρει τρομαχτικές διαστάσεις και έχει τους λόγους της. Είναι δηλαδή δικαιολογημένη. Υπήρχε μια υπερβολή (της λενινιστικής θέσης) ότι η πρωτοπορία, η συνείδηση μπαίνει απ' έξω. Εδώ υπήρχε μια υπερβολή: ταύτιση του κόμματος με την τάξη και ταύτιση της ηγεσίας με την τάξη. Αυτό είναι καθαρά ελληνικό φαινόμενο. Δεν υπάρχει στην Ιταλία, δεν υπάρχει στη Γαλλία. Ωστόσο ακριβώς αυτή η διαστροφή έχει περάσει σε όλους τους χώρους, ακόμα και στους χώρους της αυτονομίας. Στην συζήτηση που κάναμε στην Υφανέτ για το ποιος δημιούργησε τα γεγονότα το Δεκέμβρη, φανήκανε τάσεις, λεχθήκανε πράγματα που φανερώνανε ακριβώς ότι κάποιοι δημιουργήσανε την εξέγερση του Δεκέμβρη. Στην πραγματικότητα όμως ήταν μια καθαρά αυθόρμητη εξέγερση, όπου όλες οι οργανωμένες ομάδες βρεθήκανε ουραγοί στο τέλος, ακολουθώντας τα γεγονότα.

Η εξέγερση για μένα ακόμα και όταν καταστρέφει έχει το ιστορικό δίκιο. Μπορεί να μην συμφωνώ με κάποιες πράξεις, αλλά έχει το ιστορικό δίκιο. Έχει μια απελευθερωτική ενέργεια πάνω στον κόσμο, ακόμα και η καταστροφή. Η εξεγερσιακή διαδικασία βρίσκεται στα σπλάχνα της ελληνικής κοινωνίας. Από κει και πέρα πιστεύω πως, όπως κάθε αυθόρμητη εξέγερση, τελικά θα φτάσει σε αδιέξοδο. Εκεί χρειάζονται κάποιοι να δώσουν μια κατεύθυνση στο τι κάνουμε. Π.χ. καταλαμβάνουμε τις τράπεζες, ή ξέρω γω κάνουμε κάτι άλλο. Δηλαδή συγκεκριμένα μέτρα. Ναι μπορεί να εξελιχτεί τελικά σε καταστροφές και σε αρπαγές. Βέβαια θα 'χουν το ιστορικό δίκιο κι είμαι μαζί τους συναισθηματικά. Λογικά βέβαια, πολιτικά δε με ρωτάει και κανένας, ούτε και μπορώ να κάνω και τίποτα. Πιστεύω δηλαδή ότι οι πολιτικές καταστάσεις στην Ελλάδα θα βρεθούνε μπροστά σε τετελεσμένα γεγονότα. Γιατί όταν ο κόσμος μπαίνει σε κίνηση, τα πιο καταπιεσμένα στρώματα δείχνουν κάποιες πρωτοβουλίες που ούτε μπορεί να τις φανταστεί κανένας.

Τοπ.-Ερ.: Βασικά έχεις μια πορεία μέσα στο κίνημα γύρω στα 50 χρόνια και βάλε. Δηλαδή έχεις δει πολύ διαφορετικές καταστάσεις. Μάλλον απ' ότι καταλαβαίνω έχεις δει και να αναπαράγονται οι ίδιες καταστάσεις, οι ίδιες συμπεριφορές, είτε με τους ίδιους είτε με άλλους ανθρώπους, σε χώρους πολιτικούς κτλ και να παίζουν το ρόλο τους. Και εδώ μπορούμε να πάρουμε και τη στάση του ΚΚΕ, ας πούμε.

Τώρα σε σχέση με το Δεκέμβρη, σίγουρα είναι ενδιαφέρον αυτό που

έγινε. Κανένας δεν το περίμενε, δηλαδή πιαστήκαμε στον ύπνο όπως τότε που είπες με τον Κύρκο που μια μέρα πριν από το πραξικόπημα ξυπνούσε και δεν ήξερε τι θα γίνει. Αλλά το ζήτημα είναι ότι ακριβώς τέτοια σκηνικά δημιουργούν κάποια δεδομένα de facto, που κάποιοι που κλαίγονται μεταξύ νομίμου και παρανόμου είναι εκτός θέματος. Σε μια τέτοια κατάσταση, όπως εξελίσσονται τα πράγματα...

Βλέπουμε η αναταραχή που παίζει στην Ελλάδα έχει κάποια πολύ σημαντικά χαρακτηριστικά που μπορεί να πιάσουν και όλη τη μεσόγειο σε σχέση με την οικονομία. Ειδικά όμως η Ελλάδα έβγαλε ένα ξέσπασμα που δεν το έχουμε δει ακόμα στην υπόλοιπη Ευρώπη. Όπως βλέπω εγώ και όπως βλέπουμε όλοι, το σύστημα έπαθε ένα σοκ και προσπαθεί να επανέλθει, να έρθει ξανά στα ίσα του. Γιατί η αμφισβήτηση που έπαιξε, έστω και με αυτό τον τρόπο, ήταν ένα σοκ για όλους. Πιστεύεις (γι' αυτό ανέφερα τη εμπειρία σου) ότι όλες αυτές οι καταστάσεις και αυτά που πρόκειται να έρθουν (και εγώ πιστεύω ότι σίγουρα η οικονομία είναι μια πολύ σημαντική παράμετρος σε ότι έχει να γίνει) μπορούν να βγάλουν και άλλα καινούργια σκηνικά, δηλαδή με άλλα χαρακτηριστικά, πέρα από μια εξέγερση; Ήμουν στο δρόμο κι εγώ το Δεκέμβρη, αλλά από ένα σημείο και μετά ήταν και σε μένα το ερώτημα τι κάνουμε μετά.

Θέλω να πω: τι διεξόδους βλέπεις, ποια είναι τα πράγματα που σε κάνουν να είσαι αισιόδοξος και ποια είναι τα πράγματα που σε κάνουν να είσαι απαισιόδοξος; Δηλαδή είναι κάποια πράγματα που εσύ θεωρείς ότι, με μια γενική αντίληψη, είναι σε λάθος κατεύθυνση; Και τι ρόλο μπορεί να παίζει κόσμος ο οποίος είναι μέσα στο κίνημα; Μπορεί να μην είναι απαραίτητα μέσα στην αναρχία ή στην εξωκοινοβουλευτική αριστερά, μπορεί κίόλας να κινείται ανεξάρτητα. Αλλά ο κόσμος έχει αρχίσει να βάζει κάποια ερωτήματα και να προσπαθεί να δει και με ποιους μπορεί να κάνει πράγματα. Δηλαδή δεν νομίζω ότι είναι θέμα μιας πρωτοπορίας.

Κατσαρός: Είναι μια απάντηση που για δυο χρόνια με βασάνιζε. Τώρα δεν ξέρω κατά πόσο είναι επίκαιρο ή όχι να μιλήσουμε χωρίς αυτολογοκρισία. Συνήθως δε βάζω αυτολογοκρισία. Καταρχήν η επίγνωση έρχεται εκ των υστέρων, γιατί η γλαύκα της Αθηνάς πετάει στο λυκόφως. Να μην πετάξει σε ερείπια φοβάμαι.

Εκ των προτέρων δεν μπορείς να δεις κάποια πράγματα. Μπορείς να δεις κάτι όμως ανατρέχοντας στο παρελθόν, στην ιστορία. Πιστεύω

ότι η σημερινή κρίση είναι μεγαλύτερη από την κρίση του '29. Αν πάρουμε τις συνέπειες της κρίσης του '29 που έφερε τα ξεσηκώματα, στην Ιταλία κατάληψη... Δεν ξέρω αν το ξέρετε, αλλά ακόμα και ο κόντε Ανιέλι [20] μιλούσε με τους καταληψίες εργάτες για το πώς μπορεί να γίνει αυτοδιαχειριζόμενη η FIAT. Τελικά η κατάληξη ήταν φασισμός, πόλεμος, 50.000.000 νεκροί. Ναι πιστεύω ότι η σημερινή κρίση είναι σημαντική, και συνήθως με την κρίση αναπτύσσεται ένας κοινωνικός και πολιτικός δαρβινισμός. Μετατόπιση της κρίσης γίνεται ως πούμε με το εξωτερικό εμπόριο. Αν δεν μπορείς να διαθέσεις τα δικά σου προϊόντα στον άλλον, θα πρέπει να τον αναγκάσεις με τα όπλα. Αυτή η κλίμακα φτάνει μέχρι τον εργαζόμενο και τον άνεργο. Η διαπάλη το ποιος θα απολυθεί και ποιος όχι. Έχει αρχίσει αυτό το πράγμα στους δήμους στη χώρα μας, δηλαδή ανταγωνισμός ανάμεσα στους εργαζόμενους και σ' αυτούς που διώχνονται. Σε αυτά τα σημεία η αντικαπιταλιστική ρητορική των ακροδεξιών μπορεί να βρει ακροατήριο. Πασάρουν δύναμη. Συνεπώς πιστεύω πρέπει να αντιπαρατεθεί μια άλλη δύναμη. Όχι με βάση το χαρισματικό ηγέτη ή τις φωτισμένες μειοψηφίες, αλλά με βάση αυτό που έχουμε σαν παράδοση, την αυτενέργεια του ίδιου του κόσμου. Δηλαδή εκείνο που μπορούν να προβάλλουν σήμερα οι επαναστατικές καταστάσεις και συλλογικότητες είναι ότι υπάρχει διέξοδος, αλλά τη διέξοδο δεν θα σας τη δώσει κανένας. Να τη βρείτε οι ίδιοι. Δηλαδή, όταν τελικά κλείνει μια επιχείρηση, να καταληφθεί. Επιτροπές να παρεμποδίζουν με τη βία τις απαλλοτριώσεις και τις δημεύσεις των σπιτιών μας. Δεν το προπαγανδίζουμε μόνο, αλλά και το εφαρμόζουμε στην πράξη. Είμαστε λίγοι αλλά μπορούμε 5-10 άτομα τη στιγμή που πηγαίνουμε σ' ένα σπίτι κάποιου να δώσουμε ένα χέρι ξύλο σε αυτούς που έρχονται να απαλλοτριώσουν. Και γερό ξύλο. Έχουμε τη νομιμότητα. Η νομιμότητα είναι σχετική. Το σύστημα έχει χάσει τη νομιμότητα του. Το δικαίωμα στη στέγη, στη ζωή, στη δουλειά είναι συνταγματικές διατάξεις. Μη κάνοντας τες, παραβιάζοντας τες, παραβιάζει το ίδιο τη νομιμότητα του. Επομένως η νομιμότητα που είναι πάνω στην αξία, στην αξιοπρέπεια, στο σπιτάκι μου και στη ζωή μου τελικά, μπαίνει πάνω απ' όλα. Δηλαδή πιστεύω ότι δεν πρέπει να το προπαγανδίζουμε μόνο, αλλά έστω και σαν μειοψηφίες να το εφαρμόζουμε. Δηλαδή δείχνοντας μια δύναμη αποτρέπεις τον κοσμάκη να πάει στον κάθε απατεώνα φασίστα. Δείχνεις μια δύναμη, αλλά αυτή η δύναμη όμως είναι αυτό ακριβώς

που μας διαφοροποιεί. Γιατί βία εμείς, βία και οι φασίστες, αλλά βία με ποιο τρόπο, προς τα που και με τι μέσα. Είσαι νόμιμος, έχεις δικαίωμα να υπερασπιστείς το σπίτι σου και τη δουλειά σου και καν' το τελικά με οποιαδήποτε βία. Παρανομεί και η αστυνομία, παρανομεί και ο κλητήρας, παρανομεί κι ο δικαστής. Ναι πιστεύω δηλαδή ότι δεν υπάρχει άλλη διέξοδος. Για δυο χρόνια με βασάνιζε, αλλά νομίζω ότι μπορώ να δώσω αυτή την απάντηση σήμερα.

Τοπ.-Ερ.: Γενικά οι εξεγέρσεις του '60 και του '70 έχουν να κάνουν με μια συλλογική μνήμη και μια επαναστατική παράδοση που υπήρχε απ' το '40. Δηλαδή υπήρχε το '40 ο εμφύλιος, είχαν πάρει τα όπλα, χάσαν. Οι ίδιοι άνθρωποι και τα παιδιά τους γίναν οικοδόμοι γιατί δεν μπορούσαν να δουλέψουν πουθενά κτλ. Σήμερα όσος κόσμος αντιστέκεται, η αντίστοιχη παράδοση που έχει, η αντίστοιχη κουλτούρα της ελληνικής κοινωνίας δεν είναι μιας κοινωνίας ηττημένης. Είναι η κοινωνία στην οποία όποιος έχει κονέ με τον πασόκο (το '90 τέλος πάντων) θα του γράψει μια επιδότηση να τα βγάλει πέρα. Η συλλογική κουλτούρα της ελληνικής κοινωνίας, αυτή που προάγεται προς τα έξω, είναι αυτή: ο ατομικισμός και το κονέ. Αυτό το πράγμα είναι δυνατόν σήμερα να ξεπεραστεί και να οδηγήσει σε κάποιες πιο συλλογικές διαδικασίες και αντιλήψεις; Γιατί όπως τουλάχιστον το αντιλαμβάνομαι εγώ, τη 20ετία 1980 με 2000, ο μαζικός ατομικισμός (να φάει ο ένας τον άλλον) έγινε και είναι σχετικά πρωτόγνωρος για τα παγκόσμια δεδομένα.

Κατσαρός: Εντάξει, μπορεί να πει κανένας ότι με το χρηματιστήριο ο ρωμιός με τις βερμούδες και το κινητό στις παραλίες έλεγε: «αγόρασε – πούλα, αγόρασε – πούλα». Πώς αυτός ο άνθρωπος τελικά θα μπει σε επιτροπές αυτοδιαχείρισης της ίδιας του της ζωής; Όχι της οικονομίας αλλά της ίδιας του της ζωής; Ναι είναι ένα ερώτημα. Είπα ότι η επίγνωση έρχεται εκ των υστέρων. Κάνεις διάφορες υποθέσεις. Εγώ υποθέτω ότι τα παιδιά ιδιαίτερα των 700 ευρώ, τα παιδιά που μένουν άνεργα, τα παιδιά που νιώθουν αποκλεισμένα και χωρίς όραμα, ναι πιστεύω ότι αν μπουν σε διαδικασία... Μπορεί να είναι μια μειοψηφία, αλλά γιατί τώρα ποιος μας κυβερνάει; Μια μειοψηφία μας κυβερνάει. Γιατί να μην μπορεί να δημιουργηθεί μια μαγιά αυτών των παιδιών; Δεν λέω ενός κόμματος ή οργανώσεων αλλά αυτών των παιδιών που κινδυνεύει η ίδια τους η ζωή

και η ίδια τους η ουσία ως ανθρώπων μπαίνει σε αμφισβήτηση. Και ύστερα στο κάτω – κάτω, όταν ξεκινάς έναν αγώνα πιστεύεις ότι τα πράγματα θα έρθουν ευνοϊκά. Αλλά επειδή κι εγώ τρέφω μικρή εκτίμηση για το συμπατριώτη μας, μια αφετηρία και κάποια αιτήματα παίρνοντας μαζική μορφή μπορούν να ξυπνήσουν το «γαλατικό κόκορα». Αν ξυπνήσουν οι γάλλοι, οι γερμανοί και οι ιταλοί εκεί τα πράγματα βέβαια θα αλλάξουν σίγουρα. Αλλά όταν παλεύεις, παλεύεις για να νικήσεις. Υπάρχουν πάρα πολλοί νέοι που προβληματίζονται. Βέβαια, υπάρχει αυτό το πράγμα: σε μια συζήτηση προβληματισμού είμαστε μια χούφτα άνθρωποι, ενώ δεν μπορούσαμε σήμερα να διασχίσουμε το καρναβάλι να πάμε σπίτι γιατί ο κόσμος ήταν εκεί. Η λογοτεχνία και οι συνήθειες, η λογοτεχνία φυγής, όλα αυτά τα πράγματα είναι χαρακτηριστικό αυτών των κρίσεων. Ο άνθρωπος πραγματικά θέλει να ξεδώσει και λίγο και έχει απόλυτο δίκιο. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν θα κατέβει στο δρόμο. Αλλά του δείχνεις το δρόμο.

Πάλι θ' αναφερθώ στο Hegel που λέει ότι το καινούργιο (αυτό που έρχεται) το μαντεύουν κάποιοι λίγοι, που στη διαδικασία του γίνεται κοινή συνείδηση. Και μάλιστα να φέρω ένα παράδειγμα ότι μαθηματικά προβλήματα που για άλλους ήταν βουνό, τώρα τα λύνουν παιδιά 8 χρονών. Το πυθαγόρειο το κάνουν παιδιά 8 χρονών που είχε απασχολήσει ανθρώπους και ανθρώπους.

Και κάτι άλλο: δεν πιστεύω ότι ο άνθρωπος ξεπέρασε όλα τα φυσικά εμπόδια. Αυτά τα εμπόδια που συναντάει είναι αυτά που έχει δημιουργήσει ο ίδιος. Είναι σχέσεις, δεν είναι φυσικά εμπόδια. Εντάξει, μπορεί να είναι ογκόλιθοι στο κεφάλι. Γι' αυτό είχα μια παρατήρηση για το μηδενισμό και για το ένοπλο τώρα. Κανείς δεν είπε ότι δεν χρειάζεται η βία για να κάνεις αυτά τα πράγματα, αλλά δεν έχεις να παλέψεις με κάποιους που από φόβο κάθονται. Κάθονται από συνήθεια, έχουν ογκόλιθο στο κεφάλι για να κινηθούν και με αυτούς τους ογκόλιθους πρέπει να παλέψουμε. Και για να παλέψουμε πρέπει να δώσουμε αυτό ακριβώς το πράγμα, ότι δικαιούσαι το σπίτι σου, δικαιούσαι τη δουλειά σου, δικαιούσαι τη ζωή σου. Στην πράξη και όχι με προπαγάνδα και με φυλλάδια μόνο. Και τα εργοστασιακά σωματεία πώς ξεκινήσανε; Ξεκινήσανε από 5αδες, 3αδες, 2αδες, αλλά δεν τα δημιουργήσανε αυτές. Ήταν η σύμπτωση του από-κάτω με κάποιες προσπάθειες, που ξεπεραστήκανε οι προσπάθειες από-τα-πάνω. Για παράδειγμα, όταν μπήκε σε κίνηση η Μαντέμ-Λάκκο, δεν

υπήρχε ούτε ένας πολιτικοποιημένος. Τουλάχιστον στη National Can υπήρχε ο Κουτσουμπός από το ΕΕΚ. Αλλά στο Μαντέμ-Λάκκο και στη ΜΕΑ δεν υπήρχε ούτε ένας πολιτικοποιημένος, δηλαδή που να ανήκει σε κάποια κατάσταση. Λέγαμε γενικά «ανήκουν στον προοδευτικό χώρο» (ψηφίζανε ΠΑΣΟΚ). Τους έδιωξε και το ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ. Τους έδιωξε απ' το πολυτεχνείο όπου πήγαν να κάνουνε συνέλευση. Και αναγκαστήκαμε τελικά και βρήκαμε χώρο. Και εκείνο το βράδυ γιαουρτώσανε και το Νταλάρα. Φέραμε την κιθάρα να τραγουδήσει και τον γιαουρτώσανε. Είχε τέτοια απόγνωση ο κοσμάκης που λέει: «δεν θα μας τραγουδήσεις». Δεν προφτάσαμε να τον προστατεύσουμε, τον γεμίσανε γιαούρτι τον κακομοίρη.

Δηλαδή υπήρχε σύμπτωση ανάμεσα σε αυτό που λέμε το συνειδητό και το αυθόρμητο. Που για μένα αυτό έγινε και με το ένοπλο στην Κούβα. Με την Κούβα με συνδέουν συναισθηματικά πάρα πολλά πράγματα, αλλά δεν πιστεύω σε καμιά περίπτωση ότι οι 300 αντάρτες της Σιέρρα Μαέστρα ρίξαν τη δικτατορία του Μπατίστα. Η δικτατορία του Μπατίστα, όπως και δω, είχε φτάσει σε ένα αδιέξοδο. Κατέρρευσε. Τη στιγμή της κατάρρευσης η μόνη κατάσταση που επικρατούσε ήταν το κίνημα της 26 Ιούλη, που είχε και όπλα αλλά είχε και τη θέληση. Όταν μπήκανε στη βουλή, στην τακτική συνέλευση: «τι κάνουμε τελικά με τα λατιφούντια; [21]». «Τα διαλύουμε, τα δίνουμε στους αγρότες!». «Τι γίνεται με την ενέργεια που ήταν αμερικάνικη;». «Την εθνικοποιούμε!». Εκεί αντιδράσανε όλα τα άλλα κόμματα, ακόμα και το κομμουνιστικό κόμμα της Κούβας. Τους απλούς κουβανούς που δεν είχανε στον ήλιο μοίρα τούς έκφρασε το κίνημα της 26 Ιούλη και από τις Άνδεις μέχρι την Αβάνα οι 300 γίνανε ένα εκατομμύριο. Δηλαδή ήτανε η σύμπτωση αυτή. Με προβληματίζει πάρα πολύ ακόμα αυτό που λέμε το αυθόρμητο και το συνειδητό. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι επειδή το αυθόρμητο είναι ακόμα με τις βερμούδες και τα κινητά... Πάλεψε και... Πιστεύω δηλαδή ότι οι ογκόλιθοι θα φύγουνε από τα μυαλά.

Τοπ.-Ερ.: Έχεις περάσει από εργοστάσια, έχεις περάσει από οικοδομή κτλ, δηλαδή έχεις δει βιωματικά τη βιοπάλη, τα σωματεία. Γενικά έχεις δει μια κατάσταση και πώς εξελίχτηκε στην Ελλάδα. Πέρα από τον ξεπουλημένο συνδικαλισμό - ο οποίος βασικά είναι ο κανόνας κι απαξίωσε κιόλας την έννοια του συνδικαλισμού - θα θελα να κάνεις μια νύξη, επειδή κυρίως

αναφέρεσαι στη δεκαετία του '60 και του '70. Η μεταβολή της ελληνικής κοινωνίας στη συνέχεια ήταν πιστεύω πολύ αρνητική. Πιστεύω ότι θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να κάνεις ένα σχόλιο πάνω σε αυτό και πώς το ΠΑΣΟΚ όταν πήρε την εξουσία, ενώ υποσχέθηκε σοσιαλισμό από αύριο, ξαφνικά όχι απλά τα ξεπούλησε όλα, αλλά και εκφύλισε έννοιες και αξίες για τις οποίες χύθηκε αίμα. Και ήταν κεκτημένα κάποια πράγματα. Θέλω να σε ρωτήσω γι' αυτό πρώτον και δεύτερον, τώρα ξαφνικά τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει να γίνονται κάποια σωματεία βάσης, κόσμος να αμφισβητεί γενικά όλο το μοντέλο του συνδικαλισμού και να αρχίζει να δημιουργεί καταστάσεις από τα κάτω. Και το βλέπουμε ειδικά σε χώρους όπου η επισφάλεια είναι κανόνας. Δηλαδή η νέα μορφή εργασίας είναι να είσαι ελαστικός, να παίρνεις λίγα λεφτά, να μην ξέρεις αν θα δουλέψεις την άλλη μέρα και το πιο σημαντικό απ' όλα, να πιστεύεις και συ ο ίδιος ότι είναι προσωρινή η κατάσταση σου. Θα 'θελα να μας πεις πώς βλέπεις αυτές τις νέες κινήσεις, πού βλέπεις αρνητικά ή θετικά σε αυτές και γενικά πώς είδες αυτή την απαξίωση και τον εκφυλισμό, γιατί όπως είπες το '60 μπορεί να ήταν ελεγχόμενο εντελώς από την ασφάλεια, τώρα πια όμως είναι ελεγχόμενο κανονικά από το κεφάλαιο. Γενικά οι τύποι αναπαράγουν ακριβώς αυτά που τους ταΐζουν.

Ερώτηση: Να κάνω και μια ερώτηση-επέκταση; Τα μικρά σωματεία βάσης που αρχίζουν να δημιουργούνται στο χώρο αυτή τη στιγμή, πώς θα μπορέσουν να συντονιστούν μεταξύ τους (άμα αυτό το πράγμα επεκταθεί) χωρίς να έχουμε τα προβλήματα του παρελθόντος από δευτεροβάθμια όργανα που ξεπούλησαν στη συνέχεια τις καταστάσεις;

Κατσαρός: Καταρχήν δεν πιστεύω για την κατάσταση γενικά του κινήματος φταίνε οι ρεφορμιστές, η ηγεσία τους κτλ. Αυτή είναι η δουλειά τους. Έχω δει καταστάσεις που ο κόσμος ξεπερνάει την ηγεσία του, την αμφισβητεί, τη γράφει στα παπούτσια του και βγαίνει στο δρόμο. Δεν πιστεύω δηλαδή ότι είναι ικανοί να συγκρατήσουν τον κόσμο όταν πρέπει. Τον συγκρατάνε όταν και ο ίδιος ο κόσμος τούς θέλει. Αλλά γενικά πιστεύω ο συνδικαλισμός δεν είναι πανάκεια. Στην επανάσταση της Ουγγαρίας παίζανε αρνητικό ρόλο. Ακόμα και τώρα στην Βενεζουέλα παίζανε αρνητικό ρόλο. Είμαι συνδικαλισμένος απ' το 1957 (κάπου εκεί). Όταν βγήκα στη σύνταξη οι συνάδελφοι μου κάνανε ένα πάρτι

συγκινητικό. Πιστεύω ότι ουσιαστικά έκανα μια τρύπα στο νερό. Δηλαδή ό,τι παλέψαμε, ό,τι κερδίσαμε έχουν χαθεί. Δεν πιστεύω τελικά στην πανάκεια των συνδικάτων που είχαμε προσαρμοστεί μόνο στις σχέσεις κατανάλωσης και κατανομής και όχι στον έλεγχο της παραγωγής. Δηλαδή ουσιαστικά παζαρεύαμε ένα εμπόρευμα που διαθέταμε, την εργατική δύναμη. Ουσιαστικά αυτό που κάναμε ήταν μέσα στα πλαίσια της αστικής ιδεολογίας. Δεν θίξαμε τις σχέσεις παραγωγής. Υπήρχαν κάποια δείγματα που φτάσανε μέχρι εκεί, αλλά ο συνδικαλισμός αν παραμείνει μόνο στις διεκδικήσεις για βελτίωση του επιπέδου ζωής, για κατακτήσεις που σήμερα είναι αδύνατο να δοθούν είναι χαμένος από χέρι.

Κάπως έτσι αρχίζουν οι επαναστατικές πράξεις από τα κάτω. Με αμφισβήτηση των μαζικών σωματείων που ελέγχονται από διάφορους και δημιουργία τέτοιων. Ωστόσο δεν είναι μόνο η μορφή. Τα εργοστασιακά σωματεία ήταν ριζοσπαστικά έως επαναστατικά εκείνη την εποχή και που καταλήξαν; πασοκικά και εργοδοτικά. Δηλαδή η μορφή δεν είναι πανάκεια. Αν τώρα σχηματίζεται ένα σωματείο από τα κάτω, στα παιδιά που διώχνονται τι έχει να πει; Στις απολύσεις, για παράδειγμα. Τι έχει να πει όταν απολύεται ο άλλος; Απολύσαν τον Παλαιστήδη. Λοιπόν, τι έχει να πει; Εάν δεν δώσεις περιεχόμενο... Και νομίζω το περιεχόμενο είναι αυτό που είπα πριν: απολύσεις όχι, κατάληψη. Δηλαδή αν δεν πάρει αυτή τη μορφή, να βγει έξω από το παζάρεμα το ότι έχω ένα εμπόρευμα και πρέπει να το πουλήσω, και πρέπει να το πουλήσω με καλύτερες συνθήκες για την εργατική μου τη δύναμη... Αν δεν βγει έξω από αυτό και δε θίξει αμέσως τις σχέσεις παραγωγής, δηλαδή να αμφισβητήσει την ιδιοκτησία μέσα στο εργοστάσιο... Γιατί κακά τα ψέματα, να πει τι; Εντάξει, γίνεται από τα κάτω, υπάρχουν δημοκρατικές διαδικασίες, υπάρχουν συζητήσεις, υπάρχουν αναζητήσεις και προβληματισμοί. Αλλά ο κόμπος έχει φτάσει στο χτένι, τους πετάνε στο δρόμο. Τι θα πεις εκεί; Ναι πιστεύω μόνο έτσι γίνεται τελικά. Να μετατραπούν σε επιτροπές. Ήρθε η ώρα των επιτροπών. Να πάρουν τα πράγματα στα χέρια τους. Γιατί έγινε μια συζήτηση από την Ασπίς Πρόνοια και ήρθανε εκεί πέρα να εξηγήσουν πως κινείται το τραπεζιτικό, το ασφαλιστικό κεφάλαιο. Ρε παιδάκι μου εντάξει αυτό το πράγμα, όμως έχει περιουσιακά στοιχεία τελικά; Έχει! Πάρτε τα, καταλάβετε τα, είστε νόμιμοι να τα καταλάβετε.

Ναι είναι καλές αυτές οι προσπάθειες, κάπως έτσι ξεκινήσανε, αλλά πρέπει να πάρουν ένα περιεχόμενο. «Τελικά τι κάνουμε,

δηλαδή ποιος είναι ο ρόλος μας, η υπεράσπιση τίνος πράγματος;». Αυτά εφαρμοστήκανε. Στην Μπερκσάιρ, τελευταία εικόνα ήτανε το εργοστάσιο (που δούλευε η γυναίκα μου) που το είχανε καταλάβει για έξι μήνες. Εντάξει, ήτανε μια εποχή... Το μόνο που κερδίσανε ήτανε ότι με τη συμβολή και άλλων κλείσανε το εμπόρευμα μέσα (καλσόν) που άξιζε λεφτά. Εκβιάσανε και όλες φάγανε αγωγές για σωματικές βλάβες σε εργοδηγούς, αλλά είχαν πάει και την Group 4 τότε να τους βγάλει έξω και τους πλακώσανε οι γυναίκες στο ξύλο και τους κάνανε μαύρους. Τελικά αθωώθηκαν. Δηλαδή κάτι που έχει γίνει στο παρελθόν.

Τοπ.-Ερ.: Βασικά ήθελα να κάνω μια ερώτηση-τοποθέτηση σε σχέση με αυτό που ανέφερε ο προηγούμενος σύντροφος όσον αφορά τα σωματεία βάσης που δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Γενικά πάντως το θέμα δεν είναι αν τα σωματεία είναι βάσης ή αν τα σωματεία λειτουργούν με προεδρείο, έχουνε πρόεδρο κτλ. Στην Ελλάδα ακόμα δεν μπορείς να το πεις και έτσι στεγνά στον άλλον, αλλά όπως και να το κάνεις, από τη στιγμή που έχεις μπει στο φαύλο κύκλο του συνδικαλισμού, είτε είναι βάσης είτε όχι, τελικά είσαι εγκλωβισμένος στην ίδια κατάσταση. Δεν αλλάζει κάτι μέσα από αυτό το πράγμα. Δηλαδή στην τελική, ο συνδικαλισμός τα πρώτα χρόνια που δημιουργήθηκε είχε εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά (που έφεραν μετά, την ίδρυση για παράδειγμα της CGT [22] στην Γαλλία που ήταν από τα πρώτα επαναστατικά συνδικάτα που υπήρξαν στην Ευρώπη) από το συνδικαλιστικό κίνημα των σωματείων που δημιουργήθηκε καθαρά για να προσκυνήσει τη δημοκρατική νομιμότητα των πρώτων απεργιακών επιτροπών που φτιάχτηκαν στη Γαλλία για παράδειγμα, ή στη Γερμανία. Αυτό σαν μια δική μου απάντηση σε αυτά που ειπώθηκαν.

Πάντως, στη συζήτηση που είχαμε προηγουμένως και με τους άλλους συντρόφους, ανέφερες συγκεκριμένα για την απαξίωση της εργατικής δύναμης και πως φτάσαμε μέχρι εδώ πέρα σήμερα. Αν μπορείς να το επεκτείνεις λίγο περισσότερο, θα ήταν ωραίο να το ακούσουν και οι υπόλοιποι.

Κατσαρός: Ναι, πιστεύω ότι ένα φανερό δείγμα είναι η αποβιομηχανοποίηση που ήρθε ιδιαίτερα στην Ελλάδα, αλλά και στην Ευρώπη μετά το '80, που ήταν και αιτία της ήττας του κινήματος. Δηλαδή το '80 έχουμε μια πλήρη αποβιομηχανοποίηση. Πιστεύω δηλαδή, αυτό που είπα ακριβώς πριν, ότι

η τεχνολογία έδωξε τα ζώα από την παραγωγή. Τώρα ο αυτοματισμός και η ρομποτική διώχνουν τον άνθρωπο. Πιστεύω ότι ένα από τα θεμέλια που στηρίχθηκε το σύστημα που ήταν η αξία της εργασίας στην παραγωγή, σήμερα έχει καταργηθεί, έχει απαξιωθεί. Δεύτερον, το ίδιο το σύστημα έχει καταργήσει ένα άλλο θεμέλιο του, το χρήμα. Το χρήμα κάποτε είχε μια εσωτερική έκφραση, υλική έκφραση, το χρυσό. Καταργήθηκε το '72 από το Νίχον η σύνδεση δολαρίου - χρυσού. Η αξία του καθορίζεται τώρα μόνο από το επιτόκιο. Δηλαδή ανεβαίνει το επιτόκιο, ανεβαίνει η αξία του χρήματος. Αυτό όμως τελικά δεν μπορεί να τραβήξει πουθενά. Δηλαδή δεν υπάρχει χρήμα για το παγκόσμιο εμπόριο. Δεν είναι το δολάριο πια. Το δολάριο έχει ουσιαστικά καταρρεύσει.

Το εθνικό κράτος που μπορούσε να κάνει αντικυκλική πολιτική - δηλαδή ήρθε η υπερθέρμανση, τραβάμε λίγο τα λουριά της ανάπτυξης κτλ - έχει καταργηθεί. Τώρα παγκόσμια, δεν ελέγχεται η κίνηση του κεφαλαίου, όπως μπορούσε να ελεγχθεί. Επομένως, αυτό που υπάρχει σήμερα δεν είναι πια καπιταλισμός. Ένα άλλο σύστημα βαρβαρότητας, αλλά δεν είναι καπιταλισμός. Ήδη έχει καταρρεύσει. Καινούργιες μορφές παραγωγής και κατανομής μπορούν να δημιουργηθούν. Έτσι και αλλιώς θα δημιουργηθούν. Με ποιον τρόπο; Δεν ξέρω. Έτσι και αλλιώς πιστεύω θα δημιουργηθούν καινούριες σχέσεις και στην παραγωγή και στην κατανομή, αλλά γιατί να γίνουν με έναν ολοκληρωτικό ή αναχρονιστικό τρόπο και να μη γίνουν με τη συμμετοχή των ίδιων αυτών που τους απασχολεί το ζήτημα. Έληξε ουσιαστικά το καθεστώς της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας για τον καπιταλισμό. Το ερώτημα ανάμεσα στην ολιστική και στην ατομικιστική προσέγγιση έχει λυθεί με έναν τρόπο οριστικό πια. Δεν ξέρω ποιες μορφές θα πάρει. Δεν μπορεί να το φανταστεί κανένας αυτό, αλλά παλεύουμε για να συνεχιστεί αυτό το επίπεδο πολιτισμού μέσα από διαδικασίες των ίδιων των ενδιαφερόμενων. Δεν ξέρω ποια μορφή. Αυτό δεν μπορεί να το αποφασίζει κανένα μυαλό, καμία κατάσταση, κανένας νομοθέτης. Θα βρεθεί στο δρόμο του. Οι καινούργιες μορφές αγώνα, οι καινούργιες μορφές οργάνωσης της κοινωνίας. Μπορούμε να συμβάλλουμε σε αυτό, δηλαδή στο πρώτο σκέλος του στίχου του Biermann, να γίνει κόκκινη από ζωή;

Δηλαδή έληξε πιστεύω η ιστορία αυτή. Αλλωστε δεν ξέρω αν θα χαθεί. Ξέρεις η έρημος από κάτω είναι γεμάτη πεθαμένους πολιτισμούς. Αλλά είμαι αισιόδοξος. Πιστεύω δηλαδή ότι θα γίνει κόκκινη από χαρά,

από ζωή. Είναι μεγάλο ζήτημα. Δεν μπορεί κανείς εκ των προτέρων να καθορίσει τη διαδικασία. Εκείνο που είναι φανερό είναι ότι αυτό το σύστημα πια δεν έχει λόγο ύπαρξης. Τι θα κάνει; Θα κάνει τους ανθρώπους φύλακες, όπως κάνει τα μπουλντόγκ, ή ξέρω γω θα τους κάνει πεκινουά; Μια οργουελική προσέγγιση; Πιστεύω το αντίθετο. Δηλαδή αυτό που μπορεί να είναι ευλογία για την ανθρωπότητα (το ότι μπορεί να απαλλαχθεί από το άγχος, ειδικά της επιβίωσης, της εργασίας) να μη γίνει κατάρρα. Ουσιαστικά τώρα είναι κατάρρα. Δηλαδή η υπερπαραγωγή υλικών αγαθών, το ότι δεν χρειάζεται άγχος για να παραχθεί κάτι, γυρίζει στο αντίθετο του. Έχουν κάνει ένα σωρό παρασιτικές εργασίες. Δουλεύει ο άλλος στην οθόνη από το πρωί μέχρι το βράδυ για να κάνει τι; να μετρήσει τα ασφάλιστρα; να κάνει αναλογιστικές μελέτες για τα επιτόκια; Δεν συμβάλλει στην παραγωγή. Είναι μπλεγμένο ζήτημα.

Άμεσα τώρα έχουμε μια κατάσταση, πάμε για χρεοκοπία. Μπορούμε να πάρουμε την κατάσταση στα χέρια μας; Από κει και πέρα ο ίδιος ο κόσμος θα καθορίσει την τύχη του.

Τοποθέτηση: Να μου επιτρέψεις να διαφωνήσω σε κάτι. Δεν νομίζω ότι αυτή τη στιγμή έχει καταργηθεί η εργασία. Έχει καταργηθεί η εργασία στο δυτικό κόσμο. Η εργασία έχει μεταφερθεί στον τρίτο κόσμο και οι συνθήκες αθλιότητας του καπιταλισμού έχουν περάσει στον τρίτο κόσμο. Όλοι εμείς είμαστε θύματα μιας χριστιανικής αμαρτίας, επειδή τυγχάνει να είμαστε λευκοί, ξανθοί και όμορφοι. Χωρίς να διαφωνήσω με την ουσία ότι από τη στιγμή που δεν έχεις χρήματα, δεν έχεις καπιταλισμό. Η άποψη ότι η επάρκεια των αγαθών είναι το κυρίαρχο στοιχείο της ευμάρειας τελικά θυμίζει αρκετά πίσω μια σκέψη των πρώτων μαρξιστών, που πιστεύανε στην κυριαρχία της μηχανής, ότι θα φτιάξει ο κόσμος και ότι δεν θα χρειάζεται να δουλεύουμε τόσο. Θα τα παράγουν οι μηχανές και θα καθόμαστε. Δηλαδή, από τη μια αν θα πρέπει να επαναφέρουμε, να επανέλθουμε πίσω στον κόσμο της εργασίας, και από την άλλη δεν πιστεύω ότι έχει καταργηθεί ο κόσμος της εργασίας.

Κατσαρός: Ε, παρεξηγήθηκα. Δεν είμαι οπαδός της ανάπτυξης. Με προβληματίζουν πάρα πολλά πράγματα, αλλά εκείνο που προβληματίζει το άτομο, οι ευαισθησίες του ή οι σκέψεις του δεν σημαίνει ότι είναι και γενικός κανόνας. Πιστεύω ότι τα πράγματα βγαίνουν μέσα από μοριακές,

μη ανιχνεύσιμες κινήσεις μέσα στον κόσμο, το τι θα αποφασίσει. Αλλά ότι έχει καταργηθεί η εργασία το πιστεύω. Δεν έχει μεταφερθεί. Δηλαδή τα εργοστάσια (η αυτοκινητοβιομηχανία) που πήγαν στην Κορέα και στις Φιλιππίνες είναι αυτοματοποιημένα. Δεν ξεκινάνε από την αρχή. Αν δουλέψει η Κίνα και η Ιαπωνία μπορεί να βραχυκυκλώσουν όλα τα εμπορικά κανάλια στον πλανήτη. Αυτό είναι ένα γεγονός.

Τι μπορεί να γίνει; Μπορεί να συνεχίσει το σύστημα; Λένε θα ξεπεράσουν την κρίση. Πώς; «Καταστρέφοντας ένα μέρος του κεφαλαίου και τον κόσμο και ξεκινάμε από την αρχή». Πώς όμως μπορεί να καταστρέψει; Οι πρώτες κρίσεις, που άρχισαν να εκδηλώνονται από το 1829, καταστρέφανε μέρη, είχαν καταστρεπτικές συνέπειες. Αλλά η κρίση του '29 ήταν φοβερή. Σήμερα αυτά που υπάρχουν στη βάση είναι ακόμα χειρότερα. Η ικανότητα παραγωγής είναι πολύ μεγαλύτερη από το '30. Δηλαδή θα αναπληρωθούν. Μπορεί να έχουμε μια μικρή ανάκαμψη μετά από 2-3 χρόνια, αλλά αυτή θα είναι ότι εξαντληθήκανε τα αποθέματα και θα δημιουργηθούν κάποια αποθέματα. Για λίγο διάστημα πάλι μπορεί να βραχυκυκλώσει από υπερπαραγωγή. Δηλαδή δεν γίνεται. Για να συντηρηθεί το σύστημα πρέπει να καταστραφεί πολύ και για να μην καταστραφεί...

Δηλαδή το εργοστάσιο που πηγαίνει στην Κίνα τώρα δεν είναι εργοστάσιο του 18ου αιώνα. Είναι αυτοματοποιημένα, ρομπότ δηλαδή. Τέλος πάντων είναι ένα πράγμα πολύ απόμακρο. Εκείνο που αντιμετωπίζουμε τουλάχιστον στη χώρα μας είναι η χρεοκοπία, που σημαίνει ότι η περίθαλψη, η κοινωνική πρόνοια, η παιδεία θα δεχθούνε φοβερά πλήγματα. Εκεί μπορούμε να δώσουμε απαντήσεις. Στο παιδί που διώχεται από τη δουλειά σήμερα. Και όταν μπει σε κίνηση αυτός ο κόσμος, δεν μας χρειάζεται πια, δεν χρειάζεται κανένα φωτεινό μυαλό.

Τοπ.-Ερ.: Εγώ συμφωνώ πάρα πολύ με μια ανάλυση που λέει ότι ουσιαστικά θα πολωθούνε τα δύο άκρα λόγω οικονομικής και κοινωνικής κρίσης και πρέπει να δοθούνε προτάγματα ζωής, έτσι ώστε το αντίπαλο άκρο να μη διογκωθεί. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν κάποια ερωτήματα σχετικά με το σε ποιον κόσμο υπάρχει η δυνατότητα να απευθυνθείς και σε ποιον όχι. Αναφέρθηκες πριν στο ζήτημα των αγροτών, ότι ο αγώνας τους ήταν καταδικασμένος εξαρχής. Σ' αυτό τώρα θέλω να βάλω δυο ερωτήματα. Δεν είμαι από χωριό, αλλά έχω μιλήσει με φίλους μου και αυτό που ξέρω είναι

ότι μέχρι το '85 αυτό που γινότανε είναι ότι κάθε αγροτική οικογένεια όταν μάζευε, έρχονταν οι δύο οικογένειες από δίπλα και μαζεύανε όλοι μαζί. Αυτό γινόταν μέχρι που ήρθαν οι μετανάστες. Όταν ήρθαν οι μετανάστες, αυτομάτως γίναν όλοι αφεντικά και παίρναν μετανάστες. Αυτό είναι και διάβρωση ταξικής συνείδησης και σπάσιμο μιας παράδοσης κοινοτιστικής που υπήρχε αιώνες τώρα. Αυτοί οι άνθρωποι που όλα αυτά τα χάσανε και ουσιαστικά έχουν ανεβεί μια τάξη παραπάνω, κάνουν τώρα ένα κοινωνικό αγώνα. Σε ποιο βαθμό μπορείς να συμμετέχεις σ' αυτό τον αγώνα; Εγώ δεν είμαι καθόλου σίγουρος γι' αυτό. Από τη στιγμή που έχουν αλλάξει αυτή τη συνείδηση που είχαν, και έχουν περάσει σε μια άλλη που λέει «δίνω 20 ευρώ στον αλβανό και μου μαζεύει το χωράφι και εγώ κάθομαι στο καφενείο», δεν ξέρω κατά πόσο μ' αυτούς τους ανθρώπους υπάρχουν πλέον κοινά χαρακτηριστικά και μπορείς να κάνεις πράγματα μαζί τους, να συμπαρασταθείς στον αγώνα τους, ή κάτι τέτοιο. Αυτό το αντιμετωπίσαμε έντονα πέρυσι που ήταν οι αγρότες από την Κρήτη στον Πειραιά. Τρώγανε ξύλο της αρκούδας και το κείμενο που βγάλαμε πέρα από ότι έλεγε ότι οι μπάτσοι είναι κακοί που σας δέρνουν κτλ και εμείς ξέρουμε και βιώνουμε την καταστολή, δεν γράψαμε κάτι άλλο. Δηλαδή κάποια παραπάνω πράγματα για τον αγώνα των αγροτών, αν είναι δίκαιος ή άδικος, απ' ότι θυμάμαι δεν γράφτηκε στο κείμενο. Αυτό που γράφτηκε είναι ότι «μαλακία που σας δέρνουν οι μπάτσοι». Είναι το επιφανειακό. Το παραπάνω δεν ήταν δυνατό να βγει, γιατί υπάρχει πρόβλημα σ' αυτό το σημείο.

Κατσαρός: Το ζήτημα των αγροτών είναι πολύ περίπλοκο. Οι ενισχύσεις των αγροτών στις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά ιδιαίτερα στην Γαλλία που έχει μικρό κλήρο και μεγάλο ποσοστό αγροτιάς... Δίνανε κάποια χρήματα για να αποφύγουνε κοινωνικούς τριγμούς. Στην Ελλάδα επειδή η αγροτιά έχει πάρει μέρος στον εμφύλιο, προσπαθήσανε να την εξαγοράσουνε και σε ένα βαθμό την εξαγοράσανε. Δεν είναι μόνο ότι στέλνει τον αλβανό. Κάθεται με το τηλεκοντρόλ, παίζει τάβλι και λέει «εντάξει τώρα είναι ώρα να ποτίσω» και πατάει το τηλεκοντρόλ στα πέντε χιλιόμετρα και αρχίζουν οι βάνες και τρέχουν νερό. Έπεσε η τεχνολογία μέσα, οπότε αυξήθηκε το σταθερό κεφάλαιο, αυξήθηκαν τα λειτουργικά έξοδα φοβερά, τα εργαλεία είναι πανάκριβα και η τιμή ανά μονάδα προϊόντος έχει πέσει. Άρα για να κρατήσουνε κάποιο εισόδημα θα πρέπει να μεγαλώσει η ίδια η παραγωγή. Άρα πρέπει να υπάρξει συγκεντροποίηση.

Ο κλήρος των 50-60 στρεμμάτων ανά οικογένεια είναι τελικά μικρός. Αυτό με δύο τρόπους μπορούσε να γίνει. Είτε με συνεταιρισμούς, είτε με συγκεντροποίηση της ιδιοκτησίας σε λίγα χέρια. Αυτό πάει να γίνει τώρα. Πιστεύω ότι ήτανε καταδικασμένοι σε ήττα από τη στιγμή που βγήκανε. Αλλά όταν ένα κοινωνικό στρώμα κάνει αγώνα δεν μπορείς να πεις: «πάτε για ήττα». Αλλά τώρα μπορεί κανείς να πει ότι πάνε για ήττα. Και η ήττα φέρνει διάλυση, φέρνει γκρίνια και φέρνει όλα τα κακά. Εδώ με το Σημίτη διαλύσανε τους συνεταιρισμούς. Όχι μόνο τους διαλύσανε. Στο χωριό μου είχε ο συνεταιρισμός σούπερ-μάρκετ, είχε λιοτρίβι, είχε βενζινάδικο. Τα ξεπουλήσανε. Δηλαδή είτε θα κάνουμε συνεταιρισμούς, όπως κάνανε οι εβραίοι, ή τελικά θα πέσουν σε λίγα χέρια, θα τα πάρουν οι εταιρείες. Και μπορεί να βάλουνε και βιοκαύσιμα. Αντί να παράγουν σιτάρι, μπορεί να κάνουν βιοκαύσιμα.

Με τους αγρότες είναι περίπλοκο το πράγμα. Πέρα του ότι έχουν γίνει μικροαστοί, εκμεταλλεύονται και με ένα χυδαίο τρόπο τους μετανάστες. Κόσμος ζει και δουλεύει μέσα σε άθλιες συνθήκες. Αλλά όταν μπαίνει σε ανάγκη ο κόσμος, πιστεύω ότι θα ακούσει, γιατί το αίσθημα της αξιοπρέπειας νομίζω ότι είναι πάρα πολύ ισχυρό. Και μπορούμε να το εκμεταλλευτούμε. Εγώ το πιστεύω. Πέρα από την ίδια τη ζωή, πέρα από ορισμένα πράγματα, το αίσθημα της αξιοπρέπειας είναι φοβερό. Η μεγάλη κόντρα μου όταν πήγα μάρτυρας υπεράσπισης για το Σάββα τον Ξηρό ήταν ακριβώς αυτό. Δεν του δόθηκε η δυνατότητα να επιλέξει αν θα ζήσει, αν θα πεθάνει, ή πώς θα πεθάνει ή πώς θα ζήσει. Τον φλομώσανε στα φάρμακα στον Ευαγγελισμό και τον αναγκάσανε τον άνθρωπο να γίνει κουρέλι.

Τοπ.-Ερ.: Εγώ μεγάλωσα και πολιτικοποιήθηκα σε μια γενιά η οποία ήταν σχετικά απολίτικη. Οι καταβολές της ήταν ξεχασμένες στο παρελθόν. Ήταν και το ιδιαίτερο της Κρήτης που ούτε τον εμφύλιο πολυβίωσε, έντονο το ΠΑΣΟΚ, έντονη ευφορία, τα χρήματα, κινητά, επιδοτήσεις, το 'να τ' άλλο. Οι συνομήλικοί μου δεν ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για την πολιτική. Εντάχθηκα τυχαία σε αυτό που τότε λεγόταν αναρχία, όπως συμβαίνει πιστεύω στους περισσότερους, λόγω κάποιας γνωριμίας, κάτι. Απαρνήσαν και τελείως τον όρο κίνημα τότε. Πλέον ευτυχώς έχει ξεπεράσει αυτό το στάδιο και σιγά-σιγά αρχίζει να αντιλαμβάνεται και τη δυναμική του και ότι μπορεί να είναι μια πηγή έμπνευσης. Ειδικά μετά το Δεκέμβρη, αυτό

έχει γίνει πάρα πολύ πιο έντονο. Συνήθισα να πιστεύω ότι εγώ θα παλέψω και θα κάνω ότι κάνω, έχοντας διαγράψει πλήρως μέσα στο κεφάλι μου την προοπτική μιας γενικευμένης αναταραχής, ή έστω και αμφισβήτησης του συστήματος. Και αυτό γιατί μέχρι πρότινος το σύστημα φαινόταν να δουλεύει ρολόι. Και δεν ήμουν μόνον εγώ που είχα αυτή την αυταπάτη. Πάρα πολύς κόσμος πίστεψε σε αυτό το σύστημα. Πίστεψε ότι μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του, την υγεία, τη δουλειά, το ένα, το άλλο. Εμένα δεν μου άρεσε ούτε ως ή άλλως. Σε άλλους τους άρεσε λίγο περισσότερο ή ήταν σε μια κατάσταση «εντάξει αφού με καλύπτει γιατί να κάθομαι να ασχολούμαι με πολιτική και αγώνες». Συνήθισα δηλαδή με την ιδέα πως εγώ ότι και να κάνω το κάνω επειδή το θεωρώ δίκαιο και όχι επειδή πιστεύω σε κάποια επανάσταση ή σε κάποια ριζική κοινωνική αλλαγή η οποία θα συμβεί. Και έρχονται τώρα οι καταστάσεις σιγά-σιγά - και αυτό είναι ωραίο - να μου ανατρέπουν αυτό το πλέον βέβαιο που είχα: «τι επανάσταση κτλ;». Είχα και έχω συντρόφους και φίλους που ήτανε πολιτικοποιημένοι το '70 και το '80 (πιο πολύ το '80 βασικά), οι οποίοι ήτανε μια γενιά που πίστεψε πραγματικά στην αλλαγή. Δεν ξέρω για ποιο λόγο, δεν τους καταλαβαίνω. Λέω: «γιατί ρε παιδιά πιστέψατε πραγματικά σ' αυτό το πράγμα, ότι θα γίνει επανάσταση;». Και μετά απογοητευθήκανε, πήγανε σπίτια τους, κτλ. Το απαρνήθηκα και αυτό βλέποντας και τους συντρόφους να απογοητεύονται. Λέω: «εγώ δεν θα απογοητευθώ. Εξαρχής θα πω ότι εντάξει στα αρχίδια μου και η επανάσταση, γίνει δε γίνει εγώ θα κάνω ότι είναι να κάνω». Έρχεται τώρα μια φάση όπου ουσιαστικά το σύστημα αρχίζει να αυτοκαταστρέφεται. Γιατί ούτε ως ή άλλως μόνο έτσι θα μπορούσε να καταρρεύσει. Από μόνο του. Δηλαδή πλέον να μην είναι σε θέση να προσφέρει αυτά που θέλει ο μέσος άνθρωπος για να είναι ήσυχος. Και έρχεται μια κατάσταση η οποία φαίνεται αρκετά ελπιδοφόρα. Βέβαια από την άλλη, κοιτάζοντας πίσω, βλέπω ότι μετά από κάθε κρίση ξέσπασε και ένας παγκόσμιος ας πούμε. Ελπίζω αυτή τη φορά να είναι κάπως διαφορετικά. Θεωρώ ότι αλλάζει μέσα στα μυαλά του κόσμου το πώς αντιλαμβάνεται τον ίδιο τον καπιταλισμό ο μέσος άνθρωπος. Ειδικά στον τρίτο κόσμο που βιώνει τις συνέπειες του, αλλά πλέον και στον πρώτο κόσμο. Τον αντιλαμβάνεται λίγο διαφορετικά και όχι με την τόση ευφορία που τον αντιλαμβανότανε και το '70 και το '80 και το '90.

Και έρχομαι τώρα πάνω σε αυτό που έλεγες ότι έρχονται καταστάσεις οι οποίες θα μπορούσαν να αλλάξουν τα πράγματα. Η

κρίση σε ένα βαθμό πιστεύω ότι είναι κατευθυνόμενη και σε ένα βαθμό πιστεύω διογκώνεται από τους ίδιους επειδή τους βολεύει. Δεν το σκέφτονται μακροπρόθεσμα το πράγμα, βραχυπρόθεσμα το σκέφτονται: «τώρα μπορώ να απολύσω 20 εργάτες, θα πω ότι φταίει η κρίση, θα τους απολύσω» και ταυτόχρονα η επιχείρηση να κάνει... η Siemens π.χ. έκανε ρεκόρ τζίρου πέρυσι. Και ταυτόχρονα κλείνουν τα εργοστάσια δεξιά αριστερά στην Ευρώπη, και λένε ότι φταίει η κρίση, κτλ. Δεν θεωρώ ότι η κρίση είναι όντως τόσο βαθιά, αλλά στην Ελλάδα έχει τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά. Απλά ήταν λίγο η σπρωξιά προς τον γκρεμό για να αρχίσει η κατρακύλα. Κατρακύλα υπήρχε εδώ και χρόνια. Η Ελλάδα έχει περάσει πέντε πτωχεύσεις. Εγώ από μικρός θυμάμαι όλη την ώρα λιτότητα και θυσίες, και λιτότητα και θυσίες επί ολυμπιακών, πριν τους ολυμπιακούς, κτλ κτλ. Πάντα η ίδια καραμέλα, ότι «τώρα πρέπει να ζοριστούμε», κτλ. Και βλέπω να επαναλαμβάνεται τώρα.

Θεωρώ όμως ότι οι οικονομικές μορφές στην Ελλάδα είναι λίγο παράλογες και βασίζονται πάνω στο «θα φάω ότι μπορώ χωρίς να παράγω και κάτι μέσα από αυτό το πράγμα». Γιατί λεφτά φαγωθήκανε άπειρα, και από το ελληνικό κράτος και από το μέσο αγρότη και από το μικροαστό και απ' όλους. Αλλά χωρίς να θέσουνε βάσεις. Γι' αυτό θεωρώ ότι η κρίση στην Ελλάδα έχει τελείως διαφορετική τροχιά απ' ότι έχει στην υπόλοιπη Ευρώπη. Εντάξει ίσως με την Ισπανία να έχουμε κάποιες ομοιότητες, αλλά πάλι η Ισπανία έχει φοβερή βιομηχανία, κάτι παράγει. Η Ελλάδα δεν παράγει τίποτα πλέον. Είναι πράγματι τόσο κοντά, και συγκεκριμένα στον ελλαδικό χώρο, αυτό που λέμε πλήρης αποδιοργάνωση; Δεν μπορεί να γίνει αυτό χωρίς να αμφισβητηθεί και το δικομματικό μοντέλο. Εντάξει τη ΝΔ τη δοκιμάσαμε, τα έκανε πουτάνια, το ΠΑΣΟΚ κυβερνάει τόσα χρόνια, κτλ. Δηλαδή, αν το ΠΑΣΟΚ τώρα αναγκαστεί να οδηγηθεί σε εκλογές τον επόμενο χρόνο ή διετία, πώς μπορεί να επηρεάσει και τις πολιτικές εξελίξεις; Σ' ένα βαθμό που μπορούμε να πούμε ότι αξίζει πραγματικά να σπάσουμε τα κεφάλια μας στο να μη βρεθούμε απροετοίμαστοι όπως το Δεκέμβρη. Εντάξει ο Δεκέμβρης ήταν για όλους μια εμπειρία πρωτόγνωρη. Δεν την ξέραμε, το κάναμε, φτάσαμε στα όρια μας, είπαμε όλοι «από δω και πέρα τι κάνουμε;». Εντάξει, σπάσαμε, κάψαμε, κάναμε, ράναμε. Όλοι όμως φτάσαμε σε ένα σημείο: «τώρα τι;». Και βλέποντας μπροστά αυτά που έρχονται, θα θελα μια εκτίμηση του κατά πόσο είμαστε πραγματικά κοντά στο μεγάλο μπαμ. Αυτά τα πράγματα εγώ δεν τά 'χω ξαναβιώσει.

Εσύ ίσως τα έχεις βιώσει. Είναι διαφορετικά τώρα; Είναι διαφορετικές οι συνθήκες; Ή απλά είναι μια επανάληψη του ίδιου σκηνικού; Λιτότητα, ναι, χρεοκοπία, μετά πάλι σοσιαλισμός, και πάει λέγοντας;

Κατσαρός: Καταρχήν δεν πιστεύω ότι η κρίση είναι τεχνητή. Πέρα από ότι αυτό το πράγμα οδηγεί σε πολύ λαθεμένες ενέργειες, όπως ήταν η στάση του ΚΚΕ με τους αγρότες. Όταν του άλλου του δημιουργήσεις την αίσθηση ότι υπάρχουν κάποια πράγματα τα οποία μπορεί να τα πάρει... Φτάσανε στο σημείο να λένε ότι «πρώτα τα χρήματα στα βιβλιάρια και μετά συζητάμε».

Δεν πιστεύω ότι είναι τεχνητή η κρίση. Το ότι υπάρχουν κερδοφόρες επιχειρήσεις δε λέει τίποτα. Πάντοτε υπήρχαν και θα υπάρχουν. Αλλά γενικά, όταν η General Motors, όταν οι γίγαντες οδηγούνται στη χρεοκοπία, καταλαβαίνεις ότι δεν είναι και πολύ τεχνητό αυτό το πράγμα. Το ότι την εκμεταλλεύονται μερικοί, πάλι δεν είναι απόδειξη ότι είναι τεχνητή. Πιστεύω στην Ελλάδα ήδη έχουμε φτάσει στη χρεοκοπία. Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει ελευθερία απολύσεων, σημαίνει μείωση των κονδυλίων που πηγαίνουν για την υγεία, για την ασφάλιση, για την κοινωνική πρόνοια. Δηλαδή καταλαβαίνεις τι σημαίνει - ήταν που ήτανε χάλια η δημόσια υγεία - να περικοπούν και άλλα; Και θα περικοπούν! Με τη δυναμική που έχουνε τα πράγματα, δεν θα θιχτεί μόνο ο νότος, θα θιχτεί και ο βορράς. Και η Γερμανία θα θιχτεί. Δεν μπορεί να προβλέψει κανείς πως θα εξελιχθούν τα πράγματα. Το σύστημα πιστεύω ότι έχει τελειώσει με τη μορφή που ήτανε. Δηλαδή αυτό το σύστημα παραγωγής και κατανομής, όπως και διακυβέρνησης (οι κοινοβουλευτικές δημοκρατίες στη δύση) έχει τελειώσει. Το τι θα ακολουθήσει δεν μπορεί κανείς να το δει εκ των προτέρων. Δεν είναι κανείς μάγος. Μπορείς μόνο να κάνεις μια προσέγγιση με βάση τις περασμένες κρίσεις. Οι αιτίες που προξενήσανε αυτή τη κρίση είναι πολύ εντονότερες από εκείνες που ήταν το '29. Υπολογίζεις τι έγινε το '29 και υπολογίζεις τι μπορεί να γίνει. Μπορεί και να μην γίνει. Να την ξεπεράσει το σύστημα. Ωστόσο αυτές είναι εικασίες. Εκεί τι κάνεις; Αυτή τη στιγμή δηλαδή. Τι απαντήσεις μπορεί να δώσει κανείς στα προβλήματα που υπάρχουν; Δηλαδή στο παιδί που χάνει τη δουλειά του, στην ανασφάλεια, στις κατασχέσεις, στο χάσιμο των σπιτιών, εκεί τι μπορούμε να δώσουμε; Από κει και πέρα τα μεγάλα προβλήματα θα βρουν τη λύση τους. Δηλαδή οι μορφές οργάνωσης, οι μορφές αγώνα

και οι μορφές διαχείρισης του οποιουδήποτε συστήματος δεν μπορεί να καθοριστούν. Έχουν γραφτεί, ας πούμε για την Κομμούνα τόσα. Και ο Μαρξ έχει γράψει για την Κομμούνα. Για την Κομμούνα ο Μαρξ έγραψε, δεν την δημιούργησε, δεν την πρόβλεψε. Στη Ρωσία οι μπολσεβίκοι δεν δώσανε μεγάλη σημασία στα σοβιέτ, τα σνομπάρανε λίγο-πολύ. Μιλάμε για το 1905, όχι για το 1917. Τα σοβιέτ όμως, που έγιναν καραμέλα στα χείλια πολλών ανθρώπων, δεν ήταν ένα δημιούργημα που κάποιο επιτελείο ή κάποιος φωτεινός εγκέφαλος τα δημιούργησε. Τις επιτροπές και τα συμβούλια, λόγω της κρίσης, του πολέμου με την Ιαπωνία κτλ, τα δημιούργησε ο κόσμος. Το ότι μέσα από κει έγινε όλο αυτό το πράγμα και έγινε η επανάσταση του 1905 είναι ένα άλλο πράγμα.

Προτείνουμε ας πούμε επιτροπές. Γιατί τώρα δεν υπάρχουν επιτροπές; Υπάρχει ένα αλαλούμ οργανώσεων, ένα αλαλούμ κομμάτων, ένα αλαλούμ συλλογικοτήτων, τα οποία διαφωνούν, διαφέρουν και τσακώνονται, π.χ. για ένα «και» μιας προκήρυξης ή για κάτι άλλο. Τι κοινό μπορεί να βρεθεί; Το κοινό είναι αυτό ακριβώς: τι απάντηση θα δώσουμε στα άμεσα αυτά προβλήματα. Μπορεί εσύ να πιστεύεις στο Μάο ή οπουδήποτε θέλεις, αλλά μπορούμε να συνεργαστούμε μαζί να καταλάβουμε ένα εργοστάσιο. Όπως έγιναν τα εργοστασιακά σωματεία. Δεν κοίταγαν αν ήταν ο άλλος με τον Καραμπελιά, ή με το ΕΚΚΕ, ή με το Μ-Λ. Είμαστε μια πεντάδα και θέλουμε να κάνουμε ένα εργοστασιακό σωματείο. Δεν με ενδιαφέρει τι λες, ή τι θα κάνεις, ή τι σκοπεύεις. Δεν με ενδιαφέρει αν θα κάνεις λαϊκή ή σοβιετική δημοκρατία ή ελευθεριακό κομμουνισμό ή οτιδήποτε άλλο. Αυτό το πράγμα θα το δούμε στο μέλλον. Τώρα, αυτή τη στιγμή, τι απάντηση δίνεις;

Τοποθέτηση: Πρώτα απ' όλα θέλω να πω ότι έχεις όλο το σεβασμό μου και πιστεύω όλων εδώ πέρα.

Κατσαρός: Να λείπει, να λείπει! Είναι ελάττωμα ο σεβασμός!

Τοπ. (συνέχεια): Άμα υπάρχουν άνθρωποι, όπως εσύ, όπως ο μάρμπα Γιάννης ο Ταμτάκος, που είχαμε κάποιοι την τύχη να γνωρίσουμε, δεν μας επιτρέπεται να παραιτηθούμε εμείς οι υπόλοιποι. Και μόνο αυτό φτάνει.

Θέλω να συνεχίσω, όχι τόσο βάζοντας ερώτημα, αλλά προεκτείνοντας λίγο αυτό για το οποίο μίλησε ο σύντροφος προηγουμένως.

Ένα από τα μεγάλα προβλήματα που έχουμε στην Ελλάδα και που απαντάει λίγο στον προβληματισμό που τέθηκε νωρίτερα, σε σχέση με αυτό που αναρωτήθηκαν πολλοί πέρυσι μετά την εξέγερση «τι κάνουμε τώρα;», είναι ότι ο κόσμος πραγματικά, τόσο σε ένα πιο μικροκοινωνιολογικό επίπεδο όσο και πιο ευρέως ιστορικά, δεν ξέρει τι να κάνει. Δηλαδή δεν έχει ακόμα στο φαντασιακό του κάποιες καινούργιες μορφές οργάνωσης και το περιεχόμενο τους, που κάποια στιγμή θα χρειαστεί να τις βάλει μπροστά. Για παράδειγμα, οι καταλήψεις εργοστασίων και άλλα εγχειρήματα, που έχουν γίνει στην Αργεντινή, στο Μεξικό και αλλού που υπήρχε μια κάποια σχετική προϊστορία, έχουν πιάσει. Αλλά εδώ δεν τις έχει. Και όχι γιατί δεν υπήρξε ποτέ, αλλά γιατί διαλύθηκαν γενεές πριν τον καπιταλισμό, όπως οι κοινότητες και τα συναφή, ή δεν τις γνώρισε ποτέ.

Ο καπιταλισμός μπορεί να καταρρεύσει, αλλά δυστυχώς φαίνεται ότι αυτή τη στιγμή καταρρέει μέσα από τις ίδιες του τις αντιφάσεις περισσότερο, και λιγότερο από τη δημιουργική δράση των ανθρώπων. Αν μπορούσαμε κάποια στιγμή πραγματικά να παίξουμε κάποιο ρόλο (γιατί δεν μας φτάνουν και τα χρόνια, λαμβάνοντας υπόψη και το ρόλο του κλίματος και της αλλαγής) είναι το πώς θα μπορούσαμε να προτείνουμε πράγματα σε μια θετική πια κατεύθυνση, δημιουργώντας νέες καταστάσεις σε σχέση με τις μεταξύ μας σχέσεις, με την παραγωγή, με τη διαχείριση όλων των πλουτοπαραγωγικών πηγών που έχουμε, και τα συναφή. Αυτά τα πράγματα δεν υπάρχουν και νομίζω ότι εκεί πέρα είναι που σκοντάψαμε μετά το Δεκέμβρη και σκοντάφτουμε συνεχώς. Ξεκινώντας είτε από τα άμεσα, αυτά που ανέφερες προηγουμένως, πώς δηλαδή αντιμετωπίζουμε τα άμεσα προβλήματα που φαίνεται ότι θα προκαλέσει η χρεοκοπία, αλλά και πιο μετά. Εκεί είναι το ζήτημα. Δηλαδή ένα καινούργιο φαντασιακό, που να μην κανείς δεν μπορεί να το περιγράψει αυτή τη στιγμή με λεπτομέρεια, αλλά πρέπει και εμείς, όχι σαν πρωτοπορία, αλλά σαν άνθρωποι που είμαστε πιο ενεργά μπλεγμένοι σε κάποιους αγώνες, να το δούμε.

Ο κόσμος δυστυχώς σήμερα έχει μάθει περισσότερο να αντιδρά ή να αντιστέκεται σε μια βάση άρνησης. Δηλαδή, να παρά-κούσει, ή να παρά-βιάσει, ή να κατά-γγείλει. Τα «παρά», τα «κατά» και τα «αντί» είναι καλά, αλλά είναι σχετικά πιο εύκολα - παρά το κόστος που πάντα είχανε - από το να μπορέσεις σε κάποια θετική βάση να προτείνεις και κάτι καινούργιο. Αυτό, για παράδειγμα, είναι που έχουν κάνει και οι Zapatistas σήμερα στο Μεξικό, γι' αυτό έχουν αποσπάσει και το σεβασμό αλλά και τη

διάρκεια. Δηλαδή, έπαψαν κάποια στιγμή να γκρινιάζουν, να μνησικακούν και να παραπονιούνται σε σχέση με τι τους στερούν. Άρχισαν να τα ξεχνάνε αυτά τα πράγματα και να κρατάνε μόνο το στρατιωτικό εκείνο σκέλος που προστατεύει τον καινούργιο κόσμο που χτίζουνε από τις απ' έξω επιθέσεις, και φτιάχνουν από την αρχή ένα καινούργιο κόσμο, από το μηδέν. Και αυτό το πράγμα προχωράει βήμα προς βήμα - αυτό που λέμε «ο δρόμος ανοίγει προχωρώντας» - δηλαδή κάνουμε κάτι, το εκτιμούμε, το ξανασυζητάμε, βλέπουμε τα λάθη μας και πάμε παρακάτω. Νομίζω μόνο έτσι μπορεί να γίνει κάτι, αλλά εδώ ακόμη δεν έχουμε ξεκινήσει να το κάνουμε. Δηλαδή συνήθως δεν προτείνουμε στον κόσμο πράγματα, γιατί δεν τα 'χουμε και μεις ακόμα στο μυαλό μας, ή προτείνουμε πράγματα να τα κάνει αυτός. Εμείς προσπαθούμε να βγάλουμε μια εφημερίδα που είναι μια πολύ καλή προσπάθεια. Συνήθως αυτό που κάνουμε - και δεν είναι πρόβλημα δικό μας, της συλλογικότητας μας, αλλά είναι πρόβλημα γενικότερα ιστορικό, ελληνικό, ευρωπαϊκό κτλ - είναι ότι συνήθως καταγγέλλουμε μέσα από εκεί αλλά δεν προτείνουμε πράγματα. Αν λοιπόν δεν αρχίσουμε να βάζουμε στην πράξη καινούργιες οικονομικές και άλλες σχέσεις, δυστυχώς θα φτάσουμε πάλι σε ένα σημείο που θα ξεσπάσει μια άλλη εξέγερση (που πιθανότατα θα την προλάβουμε) και την επόμενη μέρα, όπως είπες και συ, άμα δεν πάει κάποιος να καταλάβει τις τράπεζες, τα εργοστάσια κτλ, θα ξαναγυρίσουμε πίσω γιατί απλούστατα δεν θα ξέρουμε τι άλλο να κάνουμε. Όπως έχει συμβεί πάρα πολλές φορές στην ιστορία.

Τοπ. (Άλλος): Να συμπληρώσω λίγο. Υπάρχει ιστορικό παράδειγμα πολύ πρόσφατο, της Αλβανίας το '90, η οποία δεν είχε καμιά συγκεκριμένη πολιτική παράδοση και στην οποία κατέρρευσε το σύστημα. Έγινε εξέγερση, μπήκαν μες στα στρατόπεδα - που είναι μια πολύ βασική πράξη για μια εξέγερση να γίνει επανάσταση - πήραν τα όπλα και έπειτα τα πουλήσανε σε όλη την υπόλοιπη Ευρώπη. Αυτό είναι μεγάλος κίνδυνος. Δηλαδή υπάρχουνε τρεις περιπτώσεις. Η μία περίπτωση είναι να έρθει φασισμός, μια δεύτερη είναι να γίνει αυτό που όλοι θέλουμε και το οποίο δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε και μια τρίτη είναι αυτή, να εγκληματοποιηθεί η κοινωνία κτλ, κτλ. Και κυρίως η τρίτη προκύπτει μέσα από μία λογική μη-συνειδητοποιημένου κόσμου. Ότι ένας κόσμος κινείται αυθόρμητα, δεν έχει καμιά πολιτική παράδοση, κανένα πρόταγμα, και κινείται έτσι.

Τοπ. (Προηγούμενος): Πάντως υπάρχουν πολλά ιστορικά παραδείγματα που δείχνουν ότι ο κόσμος ξεσηκώθηκε, έφτασε και σε κάποιες φάσεις να δημιουργεί καινούργια πράγματα, αλλά μην έχοντας μια προηγούμενη εμπειρία, κόλλησε κάποια στιγμή. Για παράδειγμα, στην Αργεντινή το 2001 φτιάχτηκαν λαϊκές συνελεύσεις (σε πολύ ευρύτερο βαθμό απ' ότι έγινε στην Ελλάδα γενικά, στην Αθήνα ουσιαστικά, σε 2-3 δημαρχεία κτλ.) και καταλήφθηκαν κάποια εργοστάσια. Αυτά παραμένουν μεν, αλλά ο κόσμος στη συνέχεια, μην εξαπλώνοντας αυτό το πράγμα ή μην έχοντας από κάποιους την ώθηση για να πάει παραπέρα, κόλλησε και γύρισαν στα σπίτια τους. Ξανά έχουμε μια κατάσταση ας πούμε πασοκ εκεί πέρα. Αυτό είναι που πρέπει να φροντίσουμε εμείς όσο γίνεται.

Κατσαρός: Κοίταξε τώρα, υπάρχει ένα κόλλημα με αυτό που λέμε πρωτοπορία. Που έχει να κάνει ουσιαστικά με τη σχέση συνείδησης και «είναι». Δε θα λυθεί. Δεν έχει λυθεί μέχρι τώρα. Τρεις χιλιάδες χρόνια, από τους σοφιστές μέχρι τώρα, συζητάμε το ίδιο πρόβλημα με άλλη μορφή. Δε με αφορά. Εκείνο που είναι σημαντικό, είναι ότι εγώ, εσύ, κάποιιο άλλοι έχουμε κάποιες απόψεις που προσεγγίζουν την πραγματικότητα ή πιστεύουμε ότι προσεγγίζουν την πραγματικότητα. Μπορούμε να δράσουμε; Από κει και πέρα... Κάπως έτσι γίνονται τα πράγματα στην ιστορία. Δηλαδή αυτό που ανέφερα το κομμάτι από το Hegel για τη φαινομενολογία του πνεύματος, είναι ότι εγκυμονείται κάτι καινούργιο το οποίο ξεσπάζει ξαφνικά. Με τη γέννα, με την εξέγερση. Το τι θα φέρει η γέννα, θα φέρει ένα παιδί ή ένα έκτρομα; Παίζουμε ρόλο εμείς; Δεν το 'χω λύσει αυτό το πρόβλημα, ούτε πιστεύω θα λυθεί. Απ' τη στιγμή που πιστεύει κάποιος ότι μπορεί να βοηθήσει σε αυτή την κατάσταση, ανεξάρτητα αν λέγεται πρωτοπορία ή λέγεται οτιδήποτε θέλει, αυτός ή αυτοί πρέπει να επέμβουν. Από κει και πέρα πιστεύω ότι κάπως έτσι διαχέονται οι ιδέες. Είναι λίγο δύσκολο το νεοέλληνα να τον σπρώξεις προς τα κει. Τι θα κάνει; Πιστεύω ότι ο κόσμος μαθαίνει μέσα από τη δική του πείρα, και μάλιστα την πικρή πείρα, από την ανάγκη και όχι από θεωρητικές κατασκευές. Και αυτό δεν συμβαίνει μόνο για τον απλό άνθρωπο. Έχω μια εμπειρία 50 χρόνων πρακτικής. Είχα την τύχη να με βοηθήσει το κράτος 4-5 χρόνια να κάνω μελέτες άνετα. Μου είχε εξασφαλίσει στέγη, φαγητό και βιβλία. Οι απόψεις μου αλλάξανε μόνο κάτω από βιώματα και όχι με θεωρητική πειθώ. Πιστεύω ισχύει γενικά

αυτό το πράγμα. Δηλαδή η ανάγκη θα σπρώξει τον άλλον. Από τη στιγμή που απολύεται, τι θα κάνει; Θα πάει να κλέψει; Μέχρι τώρα πήγαινε στον πατέρα του. Μα δεν θα 'χει σύνταξη κι ο πατέρας του. Στην Ελλάδα κάπως έτσι γινότανε με τα παιδιά. Γιατί το ξέρω. Έχω τρία παιδιά, το ένα δουλεύει μόνο, τα δύο είναι άνεργα και στην άλλη της λένε το Μάρτη να τα μαζέψει. Τι θα κάνουμε; Τι θα κάνει ο κόσμος; Θα πάει στο χωριό; Η τάση φυγής, να κάνουμε ένα χώρο δικό μας... Μπορούν να αναπτυχθούν και τέτοιου είδους: αντί να κάνουμε μια κατάληψη ας πούμε στο ΠΙΚΠΑ, μπορούμε να κάνουμε κατάληψη σε ένα χωριό. Τέτοιες τάσεις έχουν παρουσιαστεί αλλού, και στην Αργεντινή που λες. Δηλαδή είτε φυγή, είτε συμμετοχή στην πάλη. Είτε συμμετοχή με έναν τρόπο «να πάμε να αδειάσουμε τα μαγαζιά». Που κι αυτό για εμένα τελικά είναι δίκαιο. Απαλλοτριώνεις τους απαλλοτριωτές. Αλλά δε φτάνει όμως. Τώρα κυκλοφορούνε εκεί στη γειτονιά κάτι πιτσιρικάδες με ένα ποδήλατο. Λέγανε «που το βρήκες αυτό το ποδήλατο;». «Είναι δεκεμβριανό», του λέει. Ακριβό ποδήλατο, δεν θα μπορούσε να τ' αποκτήσει, να τ' αγοράσει ο φουκαράς. Τώρα το 'χει.

Τοπ.: Πριν δούμε το ενδεχόμενο μιας αλλαγής της κοινωνίας, ας συζητήσουμε για το ποιοι είναι οι λόγοι όπου αναστέλλεται αυτή η αλλαγή. Καταρχάς διαφωνώ στην υπόθεση ότι το καπιταλιστικό σύστημα περνάει κρίση. Το καπιταλιστικό σύστημα είναι ένα ώριμο σύστημα. Έχει πολύ στυνά και καλά αντανακλαστικά και ξέρει πως να διαχειρίζεται τις κρίσεις του. Ακόμα και αυτή η κρίση μπορεί να είναι μια φτιαχτή κρίση. Κάποιοι αναλυτές λένε, ότι αυτό ήταν μια πρόθεση των ΗΠΑ για να βγάλουνε από το παιχνίδι την Κίνα. Τα τεράστια κεφάλαια είναι στην Αμερική. Οι πρώτοι που χάσανε κεφάλαια από την οικονομική κρίση ήταν οι κινέζοι. Η Κίνα πήγε 20 χρόνια πίσω αυτή τη στιγμή. Η Αμερική όχι. Έχουμε να αντιμετωπίσουμε ένα σύστημα, το οποίο είναι πολύ καλά οργανωμένο, εξελίσσεται συνεχώς και βρίσκει νέους τρόπους. Ουσιαστικά ανήκοντας σε μια κοινωνία που ακολουθεί αυτό το σύστημα, πολλές φορές δεν γνωρίζουμε και τις επιπτώσεις τις οποίες ζούμε. Και μπορεί μετά από 30, 40, 50 χρόνια, οι απόγονοι μας να καταλάβουν σε τι φάση είμαστε εμείς, όπου εμείς τώρα δεν μπορούμε καν να αντιληφθούμε. Όπως αναλύουμε τώρα την ιστορία και βλέπουμε σε τι φάση ήταν ο λαός πριν από 100 χρόνια. Από την άλλη πλευρά υπάρχει μια αριστερά, η οποία

θεωρώ ότι δεν έχει εκσυγχρονιστεί. Δεν έχει αντιληφθεί το πόσο ευφυώς έχει στηθεί το καπιταλιστικό σύστημα. Αυτή τη στιγμή συμφωνώ ότι έχουμε περάσει σε ένα άλλο είδος καπιταλισμού. Τα κράτη είναι υπόλογα στις ομοσπονδιακές τράπεζες ή σε ανώτερους οργανισμούς, οι οποίες αναγκάζουν τα κράτη να κάνουν πολέμους, ούτως ώστε να μειώσουν την ανεργία. Αυτό στο οποίο θέλω να καταλήξω, τουλάχιστον όσον αφορά την Ελλάδα είναι το εξής: Έστω ότι υπάρχει αναρχικό κίνημα. Πρώτα το ίδιο το σύστημα θα προσπαθήσει να το κατασταλεί. Δεύτερο, αυτό θα κατασταλεί από την ίδια την αριστερά - αν μπορεί να τη πει κανείς αριστερά - που την έχουμε στο κοινοβούλιο. Και τίθεται το ερώτημα: Έχει αντιληφθεί ο προοδευτικός κόσμος, το καρκίνωμα το οποίο υπάρχει αυτή τη στιγμή στο κοινοβούλιο; Έχει αντιληφθεί ότι κάθε προσπάθεια νεωτερισμού, μιας κοινωνικής αλλαγής θα βρεθεί μπροστά στην ίδια την κοινοβουλευτική αριστερά; Και συγκεκριμένα απευθύνομαι σε ένα συγκεκριμένο κόμμα, το οποίο το ξέρουμε όλοι. Έχει κάνει απ' τα μεγαλύτερα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας που έχουν γίνει. Τα εκατομμύρια του κόσμου που έχουν στρατευτεί... Να το δούμε και ιστορικά: μετά το ΛΑΟΣ, ποιος ήταν ο μεγάλος αποσβέστης του κινήματος που έγινε πέρυσι. Άμα δεν αντιληφθεί η αριστερά αυτό το καρκίνωμα το οποίο υπάρχει στα σπλάχνα της, είναι καταδικασμένη στην αιώνια αφάνεια.

Κατσαρός: Καταρχήν, ένας περιφερειακός σταλινισμός χωρίς εργατική βάση, όπως είναι το ΚΚΕ τώρα, και χωρίς έναν ιντρούχτορα από το Κρεμλίνο να τραβάει κάπου-κάπου αυτή, μπορεί να πάει όπου θέλεις. Μπορεί να γίνει το πιο συντηρητικό λαϊκίστικο κόμμα. Αλλά η ηρωική εποχή της ΓΚΕ-ΠΕ-ΟΥ έχει περάσει. Δεν είναι σε θέση να φρενάρει τα πράγματα. Δεν ήταν το '64 - '65, και πολύ περισσότερο δεν είναι τώρα. Το εμπόδιο δεν είναι εκεί αλλά βρίσκεται μέσα στο μυαλό του νεοέλληνα, του μικροαστού που ακόμα πιστεύει ότι ακριβώς μπορεί να ξεπεραστεί η κρίση. Εάν ξεπεραστεί εντάξει, θα συνεχιστεί το πρόβλημα. Αλλά το πιστεύει ο μικροαστός ότι θα ξεπεραστεί, θα έρθουν τα πράγματα όπως ήτανε. Πιστεύω όμως ότι αυτή είναι λαθεμένη εκτίμηση, και όχι για να διεκδικήσει κανένας μια παντογνωσία, αλλά πιστεύω ότι είναι μια πραγματικότητα. Και η χρεοκοπία της χώρας είναι μια πραγματικότητα. Όταν βαυκαλίζεις το μυαλό του κοσμάκη ότι θα ξεπεραστεί, και ότι η αγροτιά μπορεί να ζητήσει επιδοτήσεις από την ΕΟΚ, αλλά και αύξηση

του μεροκάματου και αύξηση της απασχόλησης, νομίζω κοροϊδεύεις τον κόσμο. Εκείνο που πρέπει να λεχθεί είναι ότι, δεν ξέρω αν θα πάμε, εγώ πιστεύω ότι θα πάμε σε χρεοκοπία. Και αυτό σημαίνει πάρα πολλά πράγματα, σημαίνει ελευθερία απολύσεων, κατάργηση του συστήματος υγείας, κατάργηση της πρόνοιας. Δηλαδή όπως έγινε στην Ουκρανία. Πήγαν μέσα το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, και λέει ο επίτροπος: «200.000 δημόσιοι υπάλληλοι απόλυση». Και εδώ το μαγειρεύουνε. Γιατί δεν παίρνουμε αυτήν την προοπτική; Μπορεί να 'ναι λάθος και ο καπιταλισμός να επιβιώσει. Μπορεί να κοροϊδεύει τον κόσμο με την κρίση. Αλλά η προοπτική που μπαίνει μπροστά μας άμεσα, εδώ στη χώρα μας, είναι αυτή: τι λέμε τώρα στον κόσμο που χάνει την δουλειά του, που χάνει το σπίτι του. Από κει και πέρα, αν μπει σε κίνηση αυτός ο κόσμος, τότε μπορεί να χαράξει καινούργιες μορφές αγώνα και καινούργιες μορφές οργάνωσης και διαχείρισης της ίδιας της κοινωνίας. Για να μην περάσει αυτό στα χέρια κάποιων φωτισμένων σωτήρων-φύρερ, μπορούμε να συμβάλλουμε στο να περισώσουμε τουλάχιστον κάποιες δημοκρατικές κατακτήσεις. Δηλαδή να αποφασίζει ο ίδιος ο κόσμος με δημοκρατικές διαδικασίες, με επιτροπές. Μπορεί η κρίση να είναι και ένα κακόγουστο αστείο όπως το λες, δεν το αποκλείω. Αλλά εκείνο που βλέπουμε μπροστά μας είναι ακριβώς αυτή η προοπτική: Μπορούμε να επέμβουμε; Το να κάνουμε μόνο περισπούδαστες αναλύσεις, τις διαβάζουμε εμείς κι εμείς. Πράξεις! Πράξεις! Για παράδειγμα, μας πέφτει στην αντίληψη ότι πήγε να γίνει κατάσχεση ενός σπιτιού. Μπορούμε να πάμε εκεί πέρα, με όλα τα μέσα. Να τους πλακώσουμε στο ξύλο. Ας μας ρίξουν μια κατηγορία, τι να κάνουμε; Θα γεμίσουν οι φυλακές. Τι θα μας κάνει;

Τοπ.: Σε αυτό που λες, παίζει μεγάλο ρόλο η μόρφωση. Στην Ελλάδα γενικά λένε ότι έχουμε από τα μεγαλύτερα ποσοστά πτυχιούχων. Εκπαιδευμένων αλλά όχι μορφωμένων. Δεν υπάρχει δυστυχώς διακίνηση της πληροφορίας. Ο κόσμος δεν μορφώνεται και ένας από τους λόγους που έχουμε καταντήσει μικροαστοί, με μια άλφα νοοτροπία κτλ. είναι αυτό, δηλαδή ότι δεν είχαμε και ίσως και δε θέλαμε να έχουμε την απαιτούμενη πληροφορία. Συνεπώς το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνουμε είναι να μορφωθούμε, και όταν μορφωθούμε πραγματικά, θα αναζητήσουμε τις διεξόδους που λες.

Κατσαρός: Όχι, σε αυτό είμαι κάθετος. Δεν πιστεύω ότι μέσα από τη

θεωρία, μέσα από τις αναλύσεις και τη μόρφωση, μπορεί να αποκτηθεί μια κάποια συμπεριφορά. Μόνο οι πράξεις μπορούν να αποδώσουνε και να λειτουργήσουνε. Και μέσα από τις ανάγκες του, ο κόσμος τελικά θα δει τα πράγματα χωρίς να έχει την απαιτούμενη μόρφωση. Γιατί, όπως είπα, όλες τις μορφές οργάνωσης, αγώνα ή τις μορφές οργάνωσης της κοινωνίας δεν τις εφεύρε κανένα φωτεινό μυαλό. Δηλαδή ακόμα και τη μηχανή βατ (την ατμομηχανή) δεν την ανακαλύψανε οι Γάλλοι με τα ανεπτυγμένα μαθηματικά τους και με το πολυτεχνείο. Ο μαραγκός ο άγγλος την ανακάλυψε.

Τοπ.: Πάντως εγώ δεν καταλαβαίνω αρκετά την τοποθέτηση του φίλου εδώ πέρα, γιατί...

Κατσαρός: Όχι, έχει δικαίωμα ο καθένας να πει την άποψη του.

Τοπ. (συνέχεια): Είπες και συ πριν, και συμφωνώ και 'γω, ότι η κρίση αυτή του καπιταλισμού μπορεί να φέρει κάποια συγκεκριμένα πράγματα. Καταρρέει ο καπιταλισμός, και γι' αυτό για παράδειγμα υπάρχει μια καλή θεωρία που λέει ότι η παραγωγή του κεφαλαίου βασίζεται πάνω στην ανθρώπινη εργασία. Άπαξ και μειωθεί η εργασία, το κεφάλαιο θα έχει πρόβλημα. Από την άλλη μεριά η άποψη σου που λέει ότι τη δημιούργησε ο καπιταλισμός αυτή την κρίση... Εντάξει, μπορεί να έχει το πάνω χέρι, που όμως είναι εντελώς διαφορετικό. Έχει τους γιατρούς του, που είναι οι οικονομολόγοι του, έχει τα τσιράκια του που είναι οι πολιτικοί αναλυτές από δω κι από κει, σε όλες τις πόλεις και μπορούν να βρουνε μια λύση, να τα βρουν με τις κυβερνήσεις και με τις εταιρίες κτλ. Αλλά να είναι αυτή η κρίση μια κακόγουστη φάρσα, μου φαίνεται τουλάχιστον όχι απλά τραβηγμένο... απλά θέλω να σου πω ότι οδηγεί κάπου αλλού αυτό το πράγμα.

Τοπ. (προηγούμενος): Κοίτα, δεν είναι συνομοσιολογία, αλλά σκέψου ότι μπορεί οι τράπεζες να κάνουνε ένα New Deal όπως έγινε το '29, να γίνει μια νέα έκρηξη μετά, να περάσει η κρίση και ο καπιταλισμός πάλι να ξανάρθει στα επάνω του.

Τοπ.: Εδώ κάνουμε ένα λάθος όταν θεωρούμε τον καπιταλισμό ως ένα εύλογο

σύστημα. Από τη στιγμή που καταργήθηκε η ισχύς του έθνους-κράτους και βγήκε η ελεύθερη οικονομία, δεν μπορεί να λάβει ορθολογιστικές αποφάσεις. Πώς το κάθε μέλος παίρνει μια απόφαση στην οποία γνωρίζει ότι μακροπρόθεσμα είναι αρνητική, βραχυπρόθεσμα όμως δεν έχει καμία δυνατότητα να πάρει μία διαφορετική απόφαση. Οι αποφάσεις που παίρνει είναι προειλημμένες από τη λογική του αυριανού κέρδους. Άρα λοιπόν, το να καθίσεις να λες ότι κάποιος αυτή τη στιγμή σχεδιάζει την οικονομία είναι άτοπο, από τη στιγμή που δεν υπάρχει καμία δύναμη που να μπορεί να πάρει οποιαδήποτε απόφαση. Κι αυτό είναι το πρόβλημα αν θέλεις του καπιταλισμού, ότι δεν μπορεί να πάρει την κανονική απόφαση. Λέμε ότι άφησε το κράτος την εξουσία στις πολυεθνικές εταιρίες. Οι πολυεθνικές εταιρίες όμως δεν έχουν την παραμικρή δυνατότητα λήψης οποιαδήποτε απόφασης από τη στιγμή που κοιτάζουν το αυριανό τους κέρδος. Δεν θα φτάναμε σε αυτό το επίπεδο εάν οι πολυεθνικές εταιρίες δρούσαν ορθολογιστικά. Αλλά αδυνατούν να δράσουν έτσι, όπως και αδυνατούν να κάνουν οποιοδήποτε σχεδιασμό.

Τοπ.-Ερ.: Πριν σε ρώτησα για συνδικάτα, συνδικαλισμό, κτλ. Προκύπτει κάτι που δημιουργεί καταστάσεις, το οποίο θα μπορούσα να το πω γενικόλογα «νέα κινήματα». Σε είχα ρωτήσει και πιο νωρίς όταν είχαμε μια προσωπική κουβέντα, ειδικά για τους αναρχικούς που υπήρχε κάποια παράδοση στην Ελλάδα μέχρι το μεσοπόλεμο και βασικά οι πρώτοι σοσιαλιστές στην Ελλάδα ήταν αναρχικοί. Υπήρξε ένα τεράστιο κενό, που έπαιξαν ρόλο διάφοροι λόγοι που δημιουργήθηκε, όπου το μπολσεβίκικο μοντέλο ήταν το κυρίαρχο και δεν ήταν υπό καμία αμφισβήτηση. Και βλέπουμε πολύ αργότερα την ξαναεμφάνιση μιας άλλης προοπτικής για το πώς μπορεί να αλλάξει μια κοινωνία να γίνει αταξική κτλ. Τώρα στο σήμερα κάποιιοι βάζουν σαν σημείο εκκίνησης ίσως το Seattle. Βλέπουμε ότι τότε άρχισε μια αμφισβήτηση στον καπιταλισμό όχι μόνο σε ένα επίπεδο θεωρητικό και αναλύσεων από κάποιους φιλοσόφους, όπως γινόταν σε μια τουλάχιστον εικοσαετία απογοήτευσης, αλλά είδαμε ότι και στο δρόμο ο κόσμος άρχισε να διεκδικεί κάποια αυτονόητα ξανά. Τώρα ακόμα και στην Ελλάδα βλέπουμε ότι οι παλιές συνταγές, τα παλιά μοντέλα επαναστατικής οργάνωσης και οντοτετερμινισμός π.χ., ο μπολσεβικισμός σαν μοντέλο αμφισβητούνται. Ακόμα και ο Μαρξ, όταν π.χ. λέει ότι η εργατική τάξη μέσα από την πάλη της θα νικήσει τους αστούς, θα δημιουργήσει

δικτατορία του προλεταριάτου, θα φτάσουμε σε μια αταξική κοινωνία. Ζούμε σε μια κατάσταση που βλέπουμε ότι αυτά είναι ρευστά. Δηλαδή δεν έχουμε κανένα ευαγγέλιο να το ακολουθήσουμε και βλέπουμε ότι ξαναρχίζουν να βγαίνουν κάποια κινήματα τα οποία αμφισβητούν και την ηγεσία και αυτόν το ντετερμινισμό. Εσύ έχεις ζήσει και άλλες καταστάσεις, ήσουν μέσα σε οργανώσεις, και όπως είπες, σε μια φάση ήσουν και με το περιβραχιόνιο σαν περιφρούρηση, και έπρεπε να διαφυλάξεις εσύ ο ίδιος από τους προβοκότερες μια διαδικασία κτλ. Τώρα πώς βλέπεις αυτά τα νέα χαρακτηριστικά που βγαίνουν στην πάλη; Που μπορεί να ξεκινάει από μια απλή διαμαρτυρία και να φτάνει μέχρι το ένοπλο, αλλά κινούνται μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο ιστορικής παράδοσης. Πώς το βλέπεις εσύ που έχεις αυτό το παρελθόν και το background και σίγουρα το αντιμετωπίζεις και το βλέπεις διαφορετικά π.χ. από εμένα; Γιατί έχουμε σίγουρα και μια διαφορά ηλικίας και εμπειριών.

Κατσαρός: Καταρχήν κοίταξε να δεις. Η παντογνωσία και η αυθεντία οδηγεί σε θεολογική σκέψη. Μακριά από μένα η παντογνωσία και η αυθεντία. Οι απαντήσεις που δίνω είναι περισσότερο προβλήματα, παρά απαντήσεις. Κοίταξε, αυτό που έβαλες είναι ένα ζήτημα που χρειάζεται αρκετή συζήτηση. Δηλαδή όταν μιλήσεις για τον αναρχικό χώρο, πρέπει να κάνεις μια κριτική στο μαρξισμό και στον ίδιο το Μαρξ. Που έχει γίνει με πάρα πολλά αποτελέσματα. Κάποια οδηγούνε στην κατεύθυνση Ντεριντά και Φουκώ ή κάποια άλλα στο δογματισμό των απομεινारीών του σταλινισμού. Γενικά, για μένα, η κριτική αυτή είχε γίνει από το '64. Ίσως λόγω και μιας τάσης μου να πιστεύω στην εμπειρία και όχι στη θεωρία, αλλά και η σχολή που είχα διαλέξει, το χημικό, οι θετικές επιστήμες... Δηλαδή έβλεπα το Μαρξ, και το βλέπω ακόμα περισσότερο τώρα, σαν ένα διανοούμενο που πρόσφερε, όπως πρόσφερε ο Νεύτωνας. Δηλαδή, εκείνο που μπορώ να δω τώρα στο Μαρξ είναι ακριβώς ότι έκανε τη δουλειά του Γαλιλαίου. Εισήγαγε το χρόνο στην οικονομική ανάλυση, με το νόμο της αξίας. Από κει και πέρα, τα κείμενα του, που έχει γράψει για την Κομμούνα ή για την επανάσταση στη Γερμανία, έχουν καθαρά εγγελιανή επιρροή. Ο δόλος του λόγου, ας πούμε. Ο πρόλογος στην Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας, μπορεί να τον είχε γράψει όχι ένας θετικιστής, αλλά ο ίδιος ο Κοντ. Δηλαδή ένα σύνολο εντελώς ετερόκλητο, που κάθε άλλο θα μπορεί να γίνει ένα σύστημα.

Από τη στιγμή που έγινε ένα σύστημα πια, έγινε μια θρησκεία με όλες τις συνέπειες της. Πείραξε πολύ κάποιους όταν είπα ότι και ο Μαρξ είναι παιδί του αστικού διαφωτισμού. Μπορεί να ήταν ο Κάϊν της οικογένειας, αλλά ήταν παιδί της ίδιας οικογένειας. Στον αντίποδα, η ιστορία της αναρχίας. Καλά τώρα είναι λίγο περίεργα τα πράγματα, γιατί και οι αναρχικοί αρχίζουνε και αμφισβητούνε κάποια πράγματα, αμφισβητούνε τις ίδιες τις αρχές της. Δηλαδή δεν είναι το ίδιο πράγμα που ήτανε οι αναρχικοί που γνώρισα εγώ το '68. Εκείνο που βλέπω στην αναρχία είναι τελικά ότι η αμφισβήτηση μπορεί να έχει αρκετά... και φανερώνεται αυτή η σύγχυση από τις πολλές συλλογικότητες οι οποίες δεν μπορούν να βρουνε ένα κοινό λόγο. Αλλά τι γίνεται, επειδή έχω την ίδια διαδρομή με τον... Τόμσκι, νομίζω. Τόμσκι δεν τον λένε;

Ακούγεται: Τσόμσκι.

Κατσαρός: Όχι το γλωσσολόγο. Τον αμερικανό αναρχικό που ήταν...

Ακούγεται: Τσόμσκι.

Κατσαρός: Μπράβο, τώρα γέρασα και ξεχνάω και ονόματα. Που ξεκίνησε από την ορθοδοξία, πέρασε από τον τροτσικισμό και κατέληξε στον αναρχικό χώρο.

Ακούγεται: Το Μάρρεϋ Μπούκτσιν [23] λες.

Κατσαρός: Γέρασα. Λοιπόν, έχω την ίδια διαδρομή περίπου. Εκείνο που πιστεύω είναι ότι μέσα από τον αναρχικό χώρο θα ξεπηδήσουν προβληματισμοί που πιθανόν να δώσουνε απαντήσεις στα προβλήματα που υπάρχουν σήμερα, στις μορφές οργάνωσης, στις μορφές πάλης. Γιατί ακριβώς αυτό όταν είπα αυθεντία, δεν μπορώ να δω τι γίνεται σήμερα, τι μπορεί να γίνει. Μάθαινα και μαθαίνω. Μέσα από αυτό το χώρο θα ξεπηδήσουνε καινούργιες μορφές. Κατασταλαγμένο δεν είναι τίποτα. Αλλά εκείνο που έχει τελειώσει είναι... Και αυτό αδικεί το Μαρξ. Αδικεί το Μαρξ γιατί η ανάλυση του στο Κεφάλαιο πιστεύω είναι αρκετά σημαντική. Κυρίως ο τρίτος τόμος, που αναφέρεται στην πτωτική τάση του ποσοστού του κέρδους είναι πολύ σημαντικός.

Εν πάση περιπτώσει. Πιστεύω ότι η επίκληση αυθεντίας είναι θεολογική σκέψη. Επίσης θεολογική σκέψη είναι να νομίζεις ότι ένα σύστημα είναι πάνω από την ιστορία και πάνω από τη φύση. Όλα τα πράγματα στη φύση, ακόμα και το πλανητικό σύστημα, έχει την ιστορία του και το τέλος του. Γιατί να μην έχει κι ο καπιταλισμός δηλαδή, την ιστορία του, την ακμή του και το τέλος του; Μπορεί να δίνω την εντύπωση ότι δίνω απαντήσεις, αλλά περισσότερο ερωτήματα διατυπώνω. Πιστεύω ό,τι είναι να βγει, θα βγει από αυτόν τον κόσμο που μιλάει στο όνομα της αναρχίας. Που πιστεύω ότι θα μεταλλαχθεί πολύ, αλλά παράλληλα έχει τη ζωντανία της νεανικότητας και τη δύναμη να δώσει πράγματα. Δεν βλέπεις τώρα σοβαρό πιτσιρικά να πηγαίνει στην ΚΝΕ. Όλοι όσοι πηγαίνουν, το κάνουν για να αποκατασταθούν ηθικά και επαγγελματικά μέσα στην Τυποεκδοτική και δεν ξέρω εγώ που αλλού. Δηλαδή κάθε προβληματισμένος πιτσιρικάς είναι σε αυτόν το χώρο της αμφισβήτησης. Και πιστεύω ότι έχει καταγωγή από αυτή την ιστορία των ανένταχτων που άρχισε να δημιουργείται στην Ελλάδα πολύ νωρίς. Και είναι ιδιομορφία ελληνική αυτό το πράγμα. Ο κόσμος αυτός δεν οργανώνεται σε κόμματα, δεν παραιτείται όμως από την πολιτική και από την πάλη. Και αυτός ο κόσμος έχει πλησιάσει τώρα αυτό το χώρο.

Ερώτηση: Το έλλειμμα που το βλέπεις εσύ;

Κατσαρός: Το έλλειμμα; Υπάρχει μια εγγενής αντίφαση στην αναρχία. Από τη μια μεριά υπάρχει η απόλυτη αρχή του αυτοπροσδιορισμού, αλλά από την άλλη μεριά υπάρχει η επίκληση της βίας που είναι άρση του, δηλαδή δε δίνεις στον άλλο το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού. Όταν λες κρεμάλα στους φασίστες... Δηλαδή, σαν απόλυτη αρχή ο αυτοπροσδιορισμός πιστεύω ότι είναι κάπως τραβηγμένη. Κάπου θα πρέπει να υπάρξει κάποια προσγείωση στην πραγματικότητα. Βέβαια δεν είμαι αυτός που θα πει τι θα γίνει.

Από τη μια μεριά βλέπεις μια τάση φυγής, να κάνουμε μια κατάληψη και ένα χώρο ελευθερίας για μας και από την άλλη μεριά πολλές ομάδες μετασηματίζονται σε αντάρτικο πόλης, που κάθε άλλο παρά αναρχικοί είναι. Περισσότερο μπλανκιστές και γκεβαριστές είναι, παρά αναρχικοί. Και τα συμπτώματα τα βλέπουμε σήμερα και στις προκηρύξεις που δίνουνε στο διαδίκτυο, κτλ.

Δηλαδή αυτός ο χώρος είναι στην κινητικότητα, δεν μπορεί να κρατηθεί. Γιατί αυτή είναι μια εγγενής αντίφαση. Μπορεί να μην αρθεί, μπορεί να κλίνει προς τα δω ή προς τα κει, αλλά απαντήσεις θα δοθούν μέσα από αυτό το χώρο.

Τοπ.-Ερ.: Από παιδί είσαι μέσα στην αριστερά. Έχεις κάνει μια κριτική και πολύ δριμύ στο ΚΚΕ, γιατί έχεις ζήσει γεγονότα, ίσως έχεις νιώσει πολλές φορές και την προδοσία. Από την ηγεσία εννοώ, γιατί δεν αμφισβητώ τις αγνές προθέσεις των απλών μελών του ΚΚΕ, να το ξεκαθαρίσουμε αυτό το θέμα. Από την άλλη πλευρά, στην αριστερά που βλέπεις σήμερα, όπως είναι απλωμένη, που πιάνει από τον κοινοβουλευτισμό, τα μορφώματα τύπου Σύριζα ή το ΚΚΕ - που κι αυτό ίσως είναι παγκόσμιο φαινόμενο σαν κομμουνιστικό κόμμα - μέχρι τις άλλες θέσεις που υπάρχουνε, εξωκοινοβουλευτικοί κτλ. Γιατί όπως και να 'χει, είχες επαφή, απ' ό,τι έχω καταλάβει, με πολύ κόσμο που κινείται σε όλο αυτό το πλαίσιο. Εσύ πώς βλέπεις τα πράγματα;

Κατσαρός: Δεν ξέρω τελικά... Αναφερθήκαμε στα γεγονότα το '74-'76 με τα εργοστασιακά σωματεία, στα οποία έπαιξε ένα ρόλο. Δεν μπόρεσε να εκμεταλλευτεί αυτό το πράγμα. Τότε ο καθένας πίστευε ότι το μαγαζάκι του θα γίνει το μεγάλο κόμμα που θα κάνει την επανάσταση και τη διαχείριση της. Γίναν πολλές προσπάθειες. Στους οικοδόμους ιδιαίτερα είχε γίνει ένα μέτωπο με τη Β' Πανελλαδική του Ρήγα - τους ρηγάδες τους διαγραμμένους από τον Κύρκο - με κάποιους μαοϊκούς και κάποιους που προσεγγίζανε με το Ραμαντάνη τον αναρχικό χώρο. Ανάμεσα σ' αυτούς ήτανε και ο Χριστόδουλος Ξηρός, που ήτανε στο μ-λ. Και έγινε μια μετωπική κατάσταση στους οικοδόμους, που φτάσαμε σε προχωρημένα στάδια. Δηλαδή έπαιρνε ένας... «πάρε την προκήρυξη, γράψ' την για λογαριασμό ολονών». Δεν υπήρχαν αυτές οι μικρότητες, να διορθώσουμε ή να περάσουμε μια άποψη. Αυτό διήρκησε 2-3 χρόνια και έβαλε σε συναγερμό την ηγεσία του ΚΚΕ, αλλά τελικά φυλλορρόησε. Και τώρα γίναν κάποιες προσπάθειες συνένωσης, αλλά βλέπεις διασπαστήκανε πάλι. Δεν ξέρω. Πιστεύω ότι είναι ένας γερασμένος κόσμος, στον οποίο ανήκα και γω μέχρι πριν αρκετό καιρό και δεν ξέρω αν μπορεί να δώσει τίποτα. Δηλαδή έχουν όλες τις αμαρτίες του ΚΚΕ, όσον αφορά το οργανωτικό. Εντάξει, κάποτε το δικαιολογούσανε. Να

βγάλουμε επιτροπές πόλης, γραμματείς και φαρισαίους, αλλά τώρα παραμένουν σ' αυτά τα στάδια; Δεν θέλω να γίνομαι κακός, αλλά υπάρχει μια κίνηση στο Μαρούσι που συμμετέχουν τοπικοί. Τώρα όταν έρχεται ο άλλος να περάσει τη γραμμή... Ε, πώς θα γίνει αυτό το πράγμα, είναι δυνατόν; Έρχεται οργανωμένα να περάσει τη γραμμή και μάλιστα σ' αυτή την κίνηση που λέει «Διόδια Στοπ, δεν πληρώνουμε». Εντάξει, δεν είναι και πολύ σοβαρή ούτε την πιστεύω, αλλά βάζει σε κίνηση κάποιον κόσμο. Και έρχεται ο άλλος να περάσει την άποψη του ή να φανεί ότι αυτός την κατευθύνει. Δεν θέλω τώρα να πω ονόματα, ήρθαν οργανωμένα εκεί για να καταλάβουν τα χειμερινά ανάκτορα, για να καταλάβουν την κίνηση αυτή που την είχαν κάνει άλλοι. Τελικά αποχωρήσανε. Αυτή η νοοτροπία δεν περνάει πια σήμερα. Εάν δεν καταλάβουνε ότι πρέπει να φύγει αυτή η νοοτροπία του μαγαζιού... Εντάξει, ο σοσιαλισμός και αυτά είναι οράματα μελλοντικά. Τα υποστηρίζουμε όπως υποστηρίζουμε και τις ιστορικές διαδρομές. Αλλά, μπορούμε να κάνουμε ένα μέτωπο πάνω στα συγκεκριμένα προβλήματα σήμερα και να τα δουλέψουμε μαζί. Δεν πιστεύω ότι είναι ικανοί να το κάνουν αυτό το πράγμα. Ε, μια ζωή βαρέθηκες να ακούς τα ίδια και τα ίδια. Οι μορφές οργάνωσης που 'χουν μείνει είναι κάτι σαν αποκρυσταλλωμένα πράγματα, κάτι σαν χωρίς περιεχόμενο. Το καινούργιο περιεχόμενο που ξεπηδάει απ' τις ανάγκες και από τις ανησυχίες τις σημερινές, θα βγάλει καινούργια μορφώματα. Και είμαι αισιόδοξος σ' αυτό, το πιστεύω. Ήδη δηλαδή δημιουργούνται κάποιες κινήσεις.

Και το ίδιο το ΚΚΕ είναι ένα τσόφλι. Και είπα ότι η σταλινική οργάνωση που την έχω γνωρίσει είναι απόλυτη. Για παράδειγμα, τότε που μας φόρεσε περιβραχιόνιο, που ήμασταν 15-16 χρονών, άμα έλεγε ότι «ο τάδε είναι χαφιές, σκότωσε τον», θα τον σκότωνες έστω και αν ήταν επαναστάτης. Είχε όμως κάποια εργατική βάση που είχε το μυαλό να κρίνει αν πράγματι είναι χαφιές ή πρόκειται για μια συκοφαντία από την ηγεσία. Τώρα λείπει αυτό το πράγμα. Ύστερα, υπήρχε και μια καθοδήγηση από τη Σοβιετική Ένωση, από το Κρεμλίνο, που μπορούσε να διατάξει την εκτέλεση κάποιου επαναστάτη, αλλά υπήρχε κάποιος μέτρο και υπήρχε κάποιος υπολογισμός στις συνέπειες που θα είχε στον κόσμο. Δηλαδή δεν ήταν χωρίς μυαλό από το Κρεμλίνο, ενώ τώρα λείπουν αυτά τα πράγματα. Υπάρχει ένας δογματισμός και ένα αυταρχικό συγκεντρωτικό σύστημα και από κει και πέρα, για την αύξηση των

εδρών στο κοινοβούλιο ή των δημάρχων ή των διαφόρων στελεχών που μπορούν να βάλουν στον κρατικό μηχανισμό - αυτή η ανάγκη τους έμεινε - έχει συγκεντρώσει ένα σωρό τυχολιώκτες μέσα. Μπορεί να γίνει οποιοδήποτε λαϊκίστικο κόμμα τελικά. Να υποστηρίζει σήμερα τους αγρότες που εκμεταλλεύονται αλβανούς, αύριο να υποστηρίξει τους μικρομεσαίους που εκμεταλλεύονται 2-3 πιτσιρικάδες και δεν τους πληρώνουν ή δεν τους ασφαλίζουν.

Και ξέρετε και κάτι; Είμαι 71 χρονών ρε παιδιά και εξακολουθώ να πιστεύω ότι ο σεβασμός είναι θεολογική αντίληψη.

Ερώτηση: Τη συντροφικότητα την έχεις γνωρίσει;

Κατσαρός: Ναι, την έχω γνωρίσει τη συντροφικότητα. Ιδίως στη βάση του ΚΚΕ παλιά ήτανε φοβερή. Μιλάμε για άλλο πράγμα, ήταν πάνω απ' όλα.

Ερώτηση: Θέλεις να μας πεις, κυρίως σε συναισθηματικό επίπεδο, τι άφησε σε σένα η εξέγερση του Δεκέμβρη, και κυρίως πώς την είδαν τα μάτια ενός αγωνιστή που έχει βιώσει αγώνες και μάχες πολλές φορές;

Κατσαρός: Την Τετάρτη είχα ραντεβού με ένα φίλο, από τον οποίο πήρα κάποια βιβλία να δώσω σε κάποιους φίλους και γνωστούς, και πιάσαμε μια συζήτηση, και του λέω ότι ωριμάζει μια κατάσταση εξέγερσης. Και μου λέει αυτός και κάποιοι άλλοι του χώρου: «τι εξέγερση, δεν βλέπεις; Ο εργάτης και η εργάτρια των 700 ευρώ κάνει παρέα με τον γιο του τάδε κτλ στα ίδια μπαρ. Δεν είναι δυνατόν». Δεν ήταν μαντική ικανότητα, αλλά άμα έχεις ζήσει κάποια πράγματα, τα μυρίζεσαι. Δεν τα καταλαβαίνεις, τα μυρίζεσαι. Το τι είχε μπει στη διαδικασία, με ποιο περιστατικό, με ποια ευκαιρία θα ξέσπαζε αυτό το πράγμα... Θα ξέσπαζε πάντως. Θα εκτονωνόταν αυτό το πράγμα. Έγινε με το χειρότερο τρόπο. Δηλαδή, αυτόν και να τον είχαν πληρώσει δεν θα τα κατάφερνε τόσο καλά, όσο τα κατάφερε με τον πιτσιρικά. Ο κουινιάδος μου έχει ένα θετό κοριτσάκι από την Κίνα, το οποίο έχει γίνει ένα απολίτικο πλάσμα και στεναχωριότανε που έγινε έτσι. Και βρίσκει την κόρη μου κάτω και λέει: «πού είναι το πολυτεχνείο;». Δηλαδή δεν θα τα κατάφερνε καλύτερα.

Από κει και πέρα, προσωπικά τουλάχιστον ήρθα σε επαφή,

πήγα στη ΓΣΕΕ και στην κατάληψη στην Ανωτάτη Εμπορική (ΑΣΟΕΕ). Είδα ότι τα πράγματα ξεφεύγανε πάρα πολύ. Το να μεις μπροστά σε μια εξέγερση, να πεις «αυτό θέλω εγώ», είναι αδιανόητο. Από κει και πέρα, ο ρόλος που μπορείς να παίξεις... Απλώς απόλαυσα το θέαμα. Δηλαδή ουσιαστικά ήμουν ένας θεατής σ' όλη αυτή τη διαδικασία. Όταν ξεσπάει μια εξέγερση... Μπορεί εσύ ο ίδιος να πυροδοτήσεις μια εξέγερση, πιστεύω ότι μπορεί να γίνει αυτό. Αλλά από κει και πέρα, από τη στιγμή που θα ξεσπάσει, είναι πέρα απ' τη θέληση σου και ενάντια στη θέληση σου. Αυτό να το ξέρεις εκ των προτέρων. Εντάξει, κάποιες πράξεις δεν συμφωνούσα, αλλά αυτό τι λέει; Ο άνθρωπος, είχε ανάγκη από ποδήλατο που δεν μπορούσε να τ' αγοράσει ποτέ, ε εντάξει το πήρε. «Απαλλοτρίωση των απαλλοτριωτών». Αλλά ουσιαστικά, στην εξέγερση του Δεκέμβρη ήμουν θεατής, γιατί και στη ΓΣΕΕ που πήγα, δεν ήταν κάτι που μπορούσε να έχει μια συνέχεια. Ύστερα πρέπει να έχεις και επίγνωση. Δηλαδή όταν ανάβει μια φωτιά, τι να πεις εσύ; Μπορείς να συμμετάσχεις με τον έναν ή με τον άλλο τρόπο. Το ότι αγωνιζόντουσαν κάποιες αναρχικές ομάδες, αλλά και αριστεριστές να δώσουνε μια κατεύθυνση είναι αδιανόητο. Όταν ξεσπάει πια το πράγμα...

Τοπ.: Πιστεύω οι περισσότεροι από εμάς θεωρούν την έννοια της πρωτοπορίας και του καθοδηγητή, κυρίως ως το ρόλο του πυροκροτητή και τίποτα παραπέρα. Δηλαδή και το Δεκέμβρη πολλοί από μας αυτό βιώσαμε. Το ότι είμαστε εκεί κι από κει και πέρα ο καθένας...

Κατσαρός: Γύρω από αυτό το θέμα του πυροκροτητή ή της πρωτοπορίας δεν ξέρω αν αναφέρθηκα, μάλλον το 'πα. Στην Ελλάδα, είναι άλλο πράγμα το να διαπιστώνεις κάτι που υπάρχει, και είναι εντελώς διαφορετικό πράγμα να το αξιολογείς. Έχει συκοφαντηθεί πάρα πολύ η έννοια της πρωτοπορίας ή του πυροκροτητή. Πιστεύω ότι στην κοινωνία υπάρχουν όλα τα λουλούδια, όλες οι τάσεις, όλες οι απόψεις. Κάποιες απόψεις και κάποιες συγκυρίες συμβαδίζουνε, συμπίπτουνε. Δηλαδή αυτό που είπα για την Κούβα πιστεύω... Και στα Ιουλιανά που δεν ήμασταν έτοιμοι, αλλά στο Πολυτεχνείο κάποιои ήμασταν πάρα πολύ έτοιμοι. Με το Σωφρόνη [24] ήμασταν στο ίδιο κελί. Ήμασταν προετοιμασμένοι, αλλά τελικά μικρό ρόλο μπορείς να παίξεις μέσα σ' αυτά τα γεγονότα. Η πρώτη δουλειά, μόλις αρχίσαν να πέφτουν πυροβολισμοί, για έναν που είχε

εμπειρία, ήταν να κρυφτεί. Αυτό έκανα κι εγώ δηλαδή. Ε, σε πυροβολάνε, πρέπει να κρυφτείς. Όταν βλέπεις τον πισιρικά, μπροστά στο ταγκ και να τον χτυπάνε... Θέλω να πω ότι αυτά τα πράγματα είναι θάλασσα, είναι ανεξέλεγκτα.

Τοπ.-Ερ.: Μια διαπίστωση για το Δεκέμβρη, τουλάχιστον προσωπική, είναι ότι ενώ αμφισβητήθηκαν σημαντικές πλευρές του συστήματος, όπως ο τρόπος ζωής, το lifestyle, δηλαδή το χτύπημα στο δέντρο, χτυπήματα σε σύμβολα του συστήματος, όπως τράπεζες κτλ, στον τομέα της παραγωγικής διαδικασίας δυστυχώς δεν κουνήθηκε φύλλο. Και λέω δυστυχώς, γιατί ήταν πάρα πολλοί αγωνιστές που ενώ είχαν όλη την καλή θέληση να συμμετέχουν, και συμμετείχαν εντέλει, έρχονταν στις βραδινές πορείες, αλλά το πρωί που δουλεύανε ήταν στη δουλειά τους. Και από αυτή τη σκοπιά θέλω να σε ρωτήσω να πεις τη γνώμη σου, πώς ένας επόμενος Δεκέμβρης μπορεί να πάρει πιο καλά χαρακτηριστικά, προοπτικής ας πούμε νίκης;

Κατσαρός: Δεν μπορείς να προβλέψεις. Εκείνο που μπορείς να κάνεις είναι ότι αυτό το πνεύμα του να μένουμε μόνο στην κατανάλωση και στη διανομή χωρίς να θίγουμε τις παραγωγικές σχέσεις, δηλαδή τις σχέσεις που έχουμε προς την ιδιοκτησία, μπορεί να γίνει, αλλά τι απήχηση θα 'χει δεν ξέρω. Πάντως πρέπει να το κάνει κανείς. Γιατί πήγα στην κατάληψη της ΓΣΕΕ, και είδα μια κατάσταση συνηθισμένη. Δηλαδή, όπως ήταν η κατάληψη σε ένα σχολείο, σε ένα λύκειο ουσιαστικά. Τα ίδια πράγματα, τα ίδια λόγια, η ίδια αμφισβήτηση, αλλά μέχρι εκεί. Τώρα δεν ξέρω τι μπορεί να γίνει. Με τους υπερχρεωμένους και με όλα αυτά τα νοικοκυριά, μια κατάληψη τράπεζας μπορεί να ξεπηδήσει χωρίς τη θέληση μας, και ενάντια στη θέληση μας καμιά φορά. Αλλά το να την προπαγανδίζεις δεν είναι και άσχημο. Εκεί είναι τελικά η καρδιά του συστήματος. Καταστροφές μπορεί να γίνουν τραπεζών και καταλήψεις μπορεί να γίνουν. Δηλαδή οι ίδιες οι ανάγκες δημιουργούνε μορφές. Και σε αυτό είμαι αντίθετος με το σύντροφο το Βοναππο που λέει ότι δεν μπορείς να καταλάβεις τα μέσα παραγωγής τώρα πια.

Τοπ.: Απλά θέλω να κάνω μια συμπλήρωση. Πριν βασικά είπες για τα σωματεία, πάνω σε αυτό που είπε το παιδί για το Δεκέμβρη. Στη

συνέλευση της ΓΣΕΕ, η ομάδα που μπήκε από τα σωματεία, που ήταν σωματεία βάσης: delivery, βιβλίου-χάρτου, σερβιτόρων-μαγείρων είναι εργαζόμενοι, παρέχουν υπηρεσίες, δεν είναι εργάτες. Δηλαδή ήτανε από υπηρεσίες, δεν ήτανε ότι παράγουν κάτι να παν να κάνουν κατάληψη στο εργοστάσιο τους, να πάρουν την παραγωγή στα χέρια τους. Και αυτό είναι το πρόβλημα. Και εδώ στο Ηράκλειο έχουμε φτιάξει ένα σωματείο βάσης που είναι από courier και delivery και το πρόβλημα σε αυτό είναι ότι έχεις να κάνεις με εργαζόμενους και όχι με εργάτες. Δηλαδή δεν είμαστε σε ένα εργοστάσιο να κάνουμε μια γενική απεργία, να είμαστε δίπλα - δίπλα, να μιλάς με τον άλλον κτλ. Είναι μικρές μονάδες χωρισμένες σε πολλά μαγαζιά που παρέχουν υπηρεσίες. Δεν παράγουνε κάτι.

Τοπ. (άλλος): Να συμπληρώσω λίγο. Αυτό γενικά έχει τεράστια βάση. Δηλαδή, στον ισπανικό εμφύλιο, ο Durutti έλεγε ότι «θα τα γκρεμίσουμε όλα γιατί ξέρουμε να χτίζουμε, αφού εμείς τα χτίσαμε». Αυτό σήμερα δεν παίζει με τίποτα. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι η ελληνική οικονομία κυρίως στηρίζεται στις υπηρεσίες. Δηλαδή σήμερα, η ελληνική εργατική τάξη, λογικά, δεν ξέρει να κάνει και πάρα πολλά πράγματα.

Κατσαρός: Και σε αυτό πατάει και ο Bonanno. Κοίταξε, για μένα έχει και ένα συμβολικό χαρακτήρα. Δηλαδή οι delivery, για παράδειγμα, με πράξεις συγκεκριμένες και βίαιες αλλά όχι και... Αντί για κατάληψη, άρνηση παροχής υπηρεσιών και να είναι σε θέση, να μην μπορούν να αντικατασταθούν εύκολα, δηλαδή και βία στους απεργοσπάστες. Μπορούν να δράσουν και με αυτόν τον τρόπο. Δηλαδή οι μορφές αγώνα...

Τοπ.: Είναι δύσκολο να συσπειρωθούν. Δηλαδή εγώ αυτό που βλέπω είναι ότι είναι πολύ μοιρασμένοι.

Κατσαρός: Η έναρξη κάπου και η χρήση βίας, λελογισμένης αλλά θεμιτής, δρα πιστεύω σαν καταλύτης. Στην Ασπίς Πρόνοια (Ασφάλειες) ήρθανε τελικά, και αναλύσεις επί αναλύσεων. Και η ερώτηση ήταν αν έχει περιουσιακά στοιχεία, τελικά. Ό,τι έχει. Καταλάβετε τα! Δηλαδή αυτό παίζει και συμβολικό ρόλο στην κοινωνία. Δηλαδή κινιέται κάτι και ένα τέτοιο κίνημα στην Ελλάδα μπορεί να 'ναι κίνημα καταλύτης, γιατί σήμερα

οι πληροφορίες - το ξέρετε καλύτερα από εμένα αυτό - διαχέονται πολύ γρήγορα. Μπορεί να παίξει ρόλο. Όπως στη Γαλλία που καταλαμβάνουν ένα εργοστάσιο και κλείνουν κάποια στελέχη για να πληρωθούνε, και φτάνουν μέχρι να πληρωθούνε! Όταν μπει σε κίνηση κάτι, αρχίζει και λειτουργεί πια. Και αρχίζουν και σκέφτονται και εφευρίσκουν πράγματα τα οποία είναι αδύνατο να σκεφτεί ακόμα και ο πιο προβληματισμένος εγκέφαλος. Δηλαδή μπορεί να γίνουν και στο delivery και παντού, και στις υπηρεσίες. Να βρούμε μορφές μπλοκαρίσματος της διακίνησης του προϊόντος.

Ερ.: Αν απεργήσουν μια μέρα τα delivery στο Ηράκλειο, τι θα γίνει;

Τοπ.: Το θέμα είναι ότι δεν μπορεί να συσπειρωθεί αυτό το πράγμα. Δηλαδή, ακόμα και να υπάρχει ένα κομμάτι δυνατό, που βλέπουμε ότι κάτι κάνουμε, δεν μπορεί να μαζέψει...

Κατσαρός: Μπορεί να ξεκινήσει από μια πεντάδα, από μια δεκάδα. Μια δεκάδα είναι υπεραρκετή να ξεκινήσει και να δημιουργήσει περιστατικά. Εντάξει, είναι μια πολύ δύσκολη κατάσταση. Δεν υπάρχει το εργοστάσιο Putilov, που έκανε την επανάσταση στη Ρωσία, με 50.000 εργάτες έξω απ' την Πετρούπολη. Υπάρχουν αυτές... ό,τι υπάρχει. Δηλαδή το πρόβλημα δεν είναι μόνο η παραγωγή αλλά να μπει μέσα, να αμφισβητήσεις τη σχέση ιδιοκτησίας, το δικαίωμα στην ιδιοκτησία.

Τοπ.: Απλά το πρόβλημα με όλη την εργασία που αφορά σε τομείς υπηρεσιών είναι ότι, για παράδειγμα, σε μια μελλοντική επαναστατική κοινωνία, οι περισσότερες από αυτές τις εργασίες θα είναι άχρηστες. Δηλαδή είναι εντελώς διαφορετικό να μιλάμε για μία κατάληψη εργοστασίου που παράγει για παράδειγμα ψωμί ή χαλιά, που είναι ένα προϊόν χρήσιμο, από το να μιλάμε για κάποιον ο οποίος είναι αφισοκολλητής για παράδειγμα ή μοιράζει φυλλάδια στο δρόμο.

Κατσαρός: Ε, δεν μοιράζουν όλοι φυλλάδια στο δρόμο, ούτε είναι όλοι delivery. Υπάρχουν ακόμη παραγωγοί. Υπάρχει παραγωγή στα τρόφιμα, καταρχήν. Η βιομηχανία τροφίμων στην Ελλάδα είναι ανεπτυγμένη. Υπάρχουν και άλλοι τομείς.

Τοπ.: Μια άποψη θέλω να εκφράσω. Το ζήτημα της κοινωνικής απελευθέρωσης της ανθρωπότητας από τη βαρβαρότητα, την εκμετάλλευση κτλ. δεν πρέπει να ειπωθεί μεμονωμένα σε μία χώρα που μάλιστα έχει αποβιομηχανοποιηθεί. Και μπορούμε να το δούμε λίγο και σε παγκόσμιο επίπεδο, ότι δεν γίνεται επανάσταση, σοσιαλισμός και κομμουνισμός σε μια χώρα να επικρατήσει και να υπάρξει.

Κατσαρός: Το πιστεύω αυτό, αλλά να μην κάνουμε σαν τους παλιούς που λέγανε στο στρατηγό το ρώσο να πάει νοτιότερα ή βορειότερα. Αντιμετωπίζουμε κάποια προβλήματα, ξεκινάνε από τώρα. Και πιστεύω, δηλαδή, ότι μια κίνηση αρκετά διακριτή, αρκετά αποφασιστική, θα επηρεάσει. Δηλαδή ήδη στη Γαλλία καταλαμβάνουν εργοστάσια, επιχειρήσεις και κρατάνε ομήρους. Και αυτό είναι μια κίνηση αρκετά καλή.

Τοπ.: Πάντως γενικά σαν ζήτημα έχει πολλή σάλτσα. Σε μεγάλο βαθμό το ζήτημα αυτό είναι άλυτο. Δηλαδή το τι γίνεται σε χώρες που η κύρια εργατική δύναμη είναι των υπηρεσιών. Ο Βοναππο, στο βιβλίο του και στο λόγο του, αυτό που έλεγε συνεχώς είναι το να καταστρέψουμε την εργασία.

Κατσαρός: Μα την καταστρέφει το σύστημα.

Τοπ. (συνέχεια): Και γενικά δεν καταλάβαινε και κανένας τι ακριβώς εννοεί ο Βοναππο όταν έλεγε ότι τα σωματεία βάσης είναι αφομοιωτικά και να αρνηθούμε την εργασία. Από κει και πέρα, σοβαρή απάντηση η οποία να δοθεί στο τι θα γίνει με αυτό το ζήτημα δεν υπάρχει. Δηλαδή, η επαναστατική σκέψη έχει μείνει στο 1920 και συνοψίζεται σε αυτό το πράγμα: «εμείς χτίσαμε τον κόσμο, εμείς θα τον γκρεμίσουμε και εμείς θα τον ξαναχτίσουμε».

Κατσαρός: Δεν μπορούμε να κάνουμε και τίποτα άλλο τελικά. Πρέπει να πάρουμε τη ζωή μας στα χέρια μας. Από κει και πέρα, οποιαδήποτε μορφή παραγωγής και αν έχει... Βέβαια θα μούνε πάρα πολλά προβλήματα, τα οποία δεν μπορεί να τα υπολογίσει κανένας. Είναι όλα αυτά που βάλανε όλοι, που συναντάμε στην πράξη. Αλλά όταν μπει σε κίνηση ο κόσμος

καταλαβαίνει τι θέλει να κάνει πια. Και σε αυτό μπορούμε να παίξουμε το ρόλο του πυροδότη, όπως είπε κι ο σύντροφος;

Τοπ.: Εγώ πάντως την επίθεση στην εργασία όπως την εξέφρασε και ο Βοναππο, πέρα από αυτό το κομμάτι που είπες, μπορώ να την αντιληφθώ πιο πολύ στο σημείο που ανέφερα πριν. Δηλαδή, δεν μου αρκεί για παράδειγμα μια κολλεκτίβα σε ένα εργοστάσιο που μπορεί να φτιάχνει κάτι το οποίο είναι παντελώς άχρηστο, αλλά πρέπει να δημιουργήσουμε ξανά μια άλλη εργασία, κάτι καινούργιο σε μια μελλοντική κοινωνία. Η οποία προφανώς θα έχει παραγωγή τροφίμων ή αγαθών, τα οποία είναι προς ικανοποίηση άμεσων ή έμμεσων αναγκών του ανθρώπου, αλλά από κει και πέρα, όλοι δεν θέλουμε την εργασία όπως είναι τώρα, ή και πολλές φορές η εργασία κολλεκτιβοποιημένη πάλι δεν είναι αυτό που έχουμε στο μυαλό μας.

Τοπ.: Εγώ αυτό που λέω ακριβώς είναι το εξής: θεωρώ ως την κορυφαία προταγματική κίνηση του χώρου, τα τελευταία χρόνια, την απαλλοτριώση σούπερ-μάρκετ. Ότι μπαίνεις μέσα, παίρνεις τα πράγματα και τα μοιράζεις στον κόσμο. Όταν για παράδειγμα σε μια μεταεπαναστική κοινωνία, τελειώσουν τα πράγματα στα σούπερ-μάρκετ... Το σούπερ-μάρκετ από μόνο του δε βγάζει πράγματα, δεν είναι πηγή παραγωγής προϊόντων. Αυτό που παίρνεις από το σούπερ-μάρκετ για να το μοιράσεις, έρχεται από την Κορέα ή από τη Ν. Αφρική. Είναι εν πολλοίς άλυτο πρόβλημα. Ότι στην Ελλάδα, για παράδειγμα (και όχι μόνο στην Ελλάδα, γενικά στην Ευρώπη), οι εργαζόμενοι, σε μεγάλο βαθμό, δεν είναι παραγωγοί.

Τοπ.: Ναι ρε παιδιά, αλλά τώρα η κουβέντα έχει φτάσει ήδη... έχει ξεπεράσει την επανάσταση και έχουμε κάποιους προβληματισμούς οι οποίοι είναι λίγο άτοποι.

Κατσαρός: Ναι, σωστά.

Ακούγεται: Είναι προεπαναστική περίοδος τώρα.

Κατσαρός: Και οι απαλλοτριώσεις των σούπερ-μάρκετ γίνανε με έναν τρόπο. Δεν είναι σκοπός να την κάνεις... Βέβαια, πρέπει να ξεκινήσει

να την κάνει κάποιος και να τα μοιράσει. Αλλά δεν κατεβλήθη καμιά προσπάθεια να γίνει κοινό κτήμα στον κόσμο ότι δικαιούται να τα απαλλοτριώσει. Όχι να πάει να τα «κλέψει».

Τοπ.: Το σκεπτικό αυτό είναι.

Κατσαρός: Ναι, εντάξει. Δεν είχανε όμως οργανωθεί προς αυτή την κατεύθυνση αρκετά. Ήτανε πολύ παλιά αυτό. Είχε αρχίσει το '80;

Τοπ.: Στην κατοχή είχε αρχίσει. Το λέει ο Στίνας στο βιβλίο του.

Κατσαρός: Οι σαλταδόροι.

Τοπ.: Πάντως είναι ο ηθικός φραγμός. Άσχετα με το αν εμείς τώρα έχουμε κάνει δράσεις, όπως π.χ. αυτό με το σούπερ-μάρκετ και τις έχουμε προτάξει κτλ, υπάρχει ο ηθικός φραγμός που έχει ο άλλος: η «κλεισιά». Ο άλλος θα πάρει το πράγμα από το καρότσι που έχεις πάει εσύ και έχεις «κλέψει», αλλά ο ίδιος θα πει: «θα κλέψω εγώ τώρα;».

Κατσαρός: Ε, θα το ξεπεράσει. Ξέρεις γιατί; Γιατί έχει μείνει στη συνείδηση του ότι η κλοπή είναι αμάρτημα και είναι πράξη κατακριτέα. Όταν όμως αρχίζει και καλλιεργείται η σκέψη ότι είναι ένα πράγμα που το δικαιούται γιατί είναι κλεμμένο, του το έχουν κλέψει βασικά και άρα, δεν κάνει τίποτα παρά να έρθουν τα κλεμμένα στους φυσικούς τους αποδέκτες...

Τοπ.: Δεν νομίζω ότι είναι ενοχή. Κυρίως είναι ο φόβος μην τον πιάσουν άμα πάει να κάνει αυτήν την κίνηση. Δηλαδή, ο κόσμος που παίρνει από τα καρότσια του σούπερ-μάρκετ, νομίζω ότι έχει κυρίως τη φοβία να μην τον πιάσουν.

Κατσαρός: Όταν γενικευτεί αυτό το πράγμα, εντάξει... Και τώρα όμως κλέβουνε. Οι περισσότερες οικογένειες, τώρα που πηγαίνουνε, κλέβουνε.

Τοπ.: Τώρα, παπάς στην Αγγλία είπε στους φτωχούς να κλέβουν.

Κατσαρός: Αναγκάστηκε ο παπάς στην Αγγλία...

Τοπ.-Ερ.: Κάτι άσχετο τελείως. Μια απορία απλά που μου είχε δημιουργηθεί. Συμμετέχω κι εγώ στην εφημερίδα Άπατρις. Πρόσφατα είχαμε πει να ξεκινούσαμε μια ιστορική αναδρομή του ένοπλου στην Ελλάδα και να το δημοσιεύσουμε στην εφημερίδα. Τελικά είδαμε ότι κάτι τέτοιο θα πάρει πολλά τεύχη και θα τη σπάσουμε σε πολλά μικρά κομμάτια, γιατί η ιστορία είναι πολύ μεγάλη για να μπορείς να τη βάλεις σε τρία κείμενα. Και ανέλαβα τέλος πάντων να ασχοληθώ λίγο με την περίοδο της δικτατορίας. Δεν είχα ξανά ασχοληθεί. Εντάξει ήξερα ότι γινόντουσαν κάποιες επιθέσεις βομβιστικές κτλ. Τέλος πάντων, βρήκα ένα αρχείο στο internet (ένα από τα μεγάλα επιτεύγματα του αιώνα πιστεύω) που είχε όλες τις χρονολογίες, ακριβώς τι έγινε κάθε μήνα. Από απεργίες, δίκες, καταδίκες, χτυπήματα και έμεινα λίγο έκπληκτος από το εύρος. Κάθε μήνας είχε δράσεις. Από προκηρύξεις, μέχρι μπόμπες. Πάρα πολλές μπόμπες. Το ψαχνα εκεί πέρα και μου δημιουργήθηκε το ερώτημα... τι μπόμπες βάζανε ρε παιδάκι μου στη χούντα;

Κατσαρός: Σε ποια σχολή πας;

Απάντηση: Δεν είμαι φοιτητής.

Κατσαρός: Κοίταξε, ένας ειδικευμένος εργάτης ή ένας φοιτητής θετικών επιστημών, χημείας ή φυσικής είναι πολύ εύκολο να βρει...

Η σύγχρονη πόλη είναι μια ανοχύρωτη πόλη. Αυτό πρέπει να το ξέρουμε πάρα πολύ. Αλλά πρέπει να ξέρεις να κάνεις διαχείριση αυτού του πράγματος, που δεν το κάνουν... αυτοί. Έχει γίνει φετίχ λίγο πολύ. Η τακτική έχει αναχθεί... Ιδιαίτερα ας πούμε οι πυρήνες, μηδενιστές κτλ (που το λένε οι ίδιοι μηδενιστές). Έχει στην τελική αναχθεί σε φετίχ. Οτι μπορείς με όλα τα μέσα να υπερασπιστείς μια κατάληψη ή ν' αποτρέψεις μια κατάσχεση, αυτό είναι εντάξει θεμιτό, αλλά το να πας τώρα... Οι πιο εύκολοι στόχοι είναι οι μπάτσοι στη γειτονιά. Το πρόβλημα είναι αυτό; Αλλά όταν προσπαθείς να υπερασπιστείς μια κατάκτηση, προειδοποιείς ότι δεν έχει δικαίωμα να έρθει κανένας κρατικός μηχανισμός ούτε η αστυνομία. Είναι παράνομο. Παίρνεις τη νομιμότητα στα χέρια σου και καλλιεργείς αυτή τη σκέψη, τι είναι νόμιμο και τι είναι παράνομο.

Το πιο εύκολο πράγμα είναι αυτό. Αλλά από κει και πέρα,

είναι η διαχείριση αυτού του πράγματος. Δηλαδή η τακτική πρέπει να διαμορφώνεται... Κοίταξε όμως δεν μπορεί να παρεμποδίσει κανένας αυτού του είδους τις τάσεις. Δηλαδή θα ξεφυτρώνουνε. Η απόγνωση, η ανημποριά... γιατί είναι και ζήτημα ανημποριάς. Ε, το 'χω γνωρίσει, και αυτό είναι πατέντα ελληνική και είναι καλό. Επειδή δεν είχε, ξέρω 'γω, τη ζούγκλα του Αμαζονίου ή τη ζούγκλα των Φιλιππίνων κτλ, η ανωνυμία ήταν ένα από τα βασικά μέσα κάλυψης κάποιου που ήθελε να πάρει ένα δρόμο παρανομίας. Αλλά δεν αρκεί αυτό να το κάνεις φετίχ. Όταν υπερασπιστείς, πρέπει να υπερασπιστείς με όλα τα μέσα κάποιον. Δηλαδή, όταν έγινε η κατάληψη της Μπερκσάιρ, θυμάμαι δεν χρησιμοποιηθήκανε και πολλά, αλλά έπεσε ξύλο. Δηλαδή τα MAT αρνηθήκανε να μπουνε μέσα. Μια διμοιρία σεκιουριτάδων, που φέρανε και μπήκε μέσα, έφυγε σχεδόν δαρμένη. Φτάνει. Μέχρι εκεί. Δεν χρειαζόταν παραπάνω. Αν χρειαζόταν και παραπάνω ήταν θεμιτό. Να του σπάσεις κάποιου το ποδάρι, ξέρω 'γω. Όπως κάνανε οι Ερυθρές Ταξιαρχίες, για παράδειγμα. Προειδοποιούσανε, δεν κάνανε στο κουτουρού οι Ερυθρές Ταξιαρχίες. Λέγανε, προειδοποιούσανε κάποιον εργοδηγό σε κάποιο εργοστάσιο: «ξέρεις κινδυνεύεις από αρθριτικά στα ποδάρια σου».

Τοπ.: Η λογική που λες εσύ είναι μια αρνητική λογική. Ο αντίπαλος με χτυπάει, άρα κι εγώ νομιμοποιούμαι κοινωνικά να υπερβώ και το νόμο κτλ, γιατί είμαι ο αμυνόμενος και ο αμυνόμενος έχει δίκιο γιατί είναι αμυνόμενος. Δε διαφωνώ. Είναι σίγουρα κάτι πολύ χρήσιμο να το διαχειριστείς έτσι, από τη στιγμή που πραγματικά γίνεται κατανοητό και οικειοποιήσιμο. Η άλλη λογική είναι αυτή της επίθεσης, που χρησιμοποιείται ευρέως, ειδικά στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα από το χώρο αυτό.

Κατσαρός: Αυτό, και ηθικά και από άποψη αποτελεσματικότητας, δεν είναι σωστό. Ηθικά δηλαδή δεν είναι ζήτημα να υποκαταστήσεις εσύ το στρατό. Ποιος είσαι; Εντάξει είναι θεμιτό συναισθηματικά, μια έκφραση αγανάκτησης κτλ, αλλά από κει και πέρα δεν έχεις κανένα δικαίωμα να υποκαταστήσεις με τη δύναμη του δυναμίτη, τη δύναμη του κόσμου που κάνει μια εξέγερση. Ένα αυτό το πράγμα. Και δεύτερον, από την εποχή του Ομήρου, η μονομαχία σαν μέσο αγώνα... Στην εποχή του Ομήρου υπήρχε η μονομαχία. Από κει και πέρα καταργήθηκε. Ήταν συγκροτημένες

στρατιωτικά και όχι προσωπικότητες. Ο ρωμαίος σκότωσε το γιο του γιατί έκανε μονομαχία με κάποιον αντίπαλο.

Εντάξει, συναισθηματικά το καταλαβαίνεις ότι έχει δίκιο, αλλά δεν μπορείς να συμφωνήσεις. Το ίδιο κακό έκανα κι εγώ. Καβαλήσαμε το καλάμι τελικά. Και όταν στο πολυτεχνείο χρειάστηκε να αντιμετωπιστούν τα τανκς, δεν υπήρχε ούτε δυνάδα. Εκεί ναι πραγματικά, όταν κατεβαίνανε τα τανκς, για να τ' ακινητοποιήσεις και να δώσεις μια άλλη δυναμική στη εξέγερση του πολυτεχνείου. Γιατί κάθε εξέγερση, αν δεν μετατραπεί σε ένοπλη μαζική εξέγερση, οδηγείται σε ήττα.

Τοπ.-Ερ.: Τη δεκαετία του '70 στην Ελλάδα, αλλά και σε άλλες χώρες, όπως στην Ιταλία και στην Ισπανία, υπήρξε μια έντονη κινητικότητα των εργατών, της εργατικής τάξης να δημιουργήσουν καταστάσεις, να πυροδοτήσουν άγριες απεργίες κτλ. Ταυτόχρονα, και αυτό είναι ένα παράδειγμα, στην Ισπανία υπήρξε μια μαζική οργάνωση που λεγότανε «Ιβηρικό Κίνημα για την Απελευθέρωση». Αυτή ήταν μια οργάνωση κάπως σαν τη Lotta Continua στην Ιταλία, δηλαδή ομάδες αυτόνομες που έχουνε λόγο μαρξιστικό, αναρχικό, αντιεξουσιαστικό, με σκοπό αυτές οι ομάδες να απαλλοτριώσουνε κάποιες τράπεζες, έτσι ώστε να δημιουργήσουν κάποια απεργιακά ταμεία που τα χρειαζόντουσαν πάρα πολλοί εργάτες. Στην Ελλάδα υπήρχαν, κατά τη διάρκεια του '70, απεργίες που φτάνανε μέχρι και τον ένα μήνα ίσως. Υπάρχουνε τέτοια παραδείγματα στην Ελλάδα τη δεκαετία του '70;

Κατσαρός: Όχι

Τοπ.-Ερ. (συνέχεια): Δηλαδή, ήθελα να πω ότι τη δεκαετία του '70, αν έχανες ένα μηνιάτικο σε μια απεργία, σου ήτανε πλήγμα. Υπήρχαν κάποιες μορφές, έτσι ώστε να μπορέσουν να έχουν βοήθεια οι εργάτες που έχαναν ένα μηνιάτικο; Κάποια απεργιακά ταμεία, εκδηλώσεις ή οτιδήποτε άλλο;

Κατσαρός: Κοίταξε, τέτοιου είδους αλληλεγγύη υπήρξε και έντονη. Δηλαδή, πιστεύω ότι δεν υπήρξε χώρος απεργιακός - γιατί απεργήσανε όλοι οι χώροι - που να αντιμετωπίσαν οι εργάτες την ανάγκη χρημάτων. Υπήρχανε άλλοι τρόποι: συναυλίες και η αλληλεγγύη από εργοστάσιο σε εργοστάσιο. Δηλαδή, στο εργοστάσιο του Πουρνάρα

(καλτσοβιομηχανία) που δεν ήτανε και πολλοί, ήτανε καμιά 60αριά εκεί, η μισθοδοσία έγινε για ένα διάστημα (κάπου 20 μέρες) από εράνους που έκανε η Μπερκσάιρ (πάλι καλτσοβιομηχανία) και οι ίδιοι οι εργάτες της Μπερκσάιρ δεν στερηθήκανε τίποτα. Είχε αυτή τη μορφή η στήριξη και όχι απαλλοτριώσεων που είχανε στην Ισπανία ή στη Γαλλία. Κάποια πράγματα νομίζω ότι γίνανε και στη Γαλλία. Τέτοιου είδους σκέψεις υπήρχανε από το '68 που είχα πάει. Δεν ξέρω κατά πόσο εφαρμοστήκανε στην πράξη.

Απάντηση: Στη νότια και δυτική Γαλλία, ναι.

Κατσαρός: Σε τέτοιου είδους συζητήσεις είχα συμμετάσχει, σε αυτούς τους χώρους.

Τοπ. (ο ίδιος): Βέβαια στη νότια και δυτική Γαλλία στο επίπεδο της απαλλοτριώσης τραπεζών, υπήρχε αλληλεγγύη ανάμεσα σε ομάδες της Ισπανίας και σε ομάδες της Γαλλίας, που επικοινωνούσανε ώστε να μπορέσουνε να δώσουν κάποια χρήματα σε κλαδικές απεργίες, π.χ. των σιδηροδρόμων, που ήταν από τις πιο μαζικές και τις πιο συγκρουσιακές.

Κατσαρός: Όχι, εδώ ούτε η σκέψη δεν πέρασε στις μεγάλες απεργίες που γινότανε εκείνη την εποχή. Δεν υπήρξε και ανάγκη. Δηλαδή, δε νομίζω ότι στερήθηκε τελικά κάποιος χώρος λόγω απεργίας να χάσει το μισθό του. Υπήρχε αλληλεγγύη. Και κάτω από την πίεση του κινήματος δικαιωθήκανε πάρα πολλοί διωγμένοι με επαναπροσλήψεις, που σε κάναν να νιώθεις και τύψεις δηλαδή. Σ' εμάς, επαναπροσλάβανε, τους πληρώσανε και τους διώξανε την άλλη μέρα. Αλλά πήραν τόσα χρήματα που ο ένας έκανε κρεοπωλείο στη Θήβα. Οι μόνοι που δε δικαιωθήκανε, δεν επαναπροσληφθήκανε, ήμασταν τέσσερις. Που για κάποιους λόγους μας απορρίψανε τελικά, δεν κερδίσαμε τη δίκη. Γενικά όμως δικαιωθήκανε πάρα πολλοί. Δηλαδή, το να συντηρείσαι ένα διάστημα από αλληλεγγύη και να παίρνεις τελικά μαζεμένο ένα ποσό... Τότε στα δικαστήρια υπήρχε μεγάλη πίεση, και οι δικαστές αναγκάζοντουσαν και βγάζανε αποφάσεις θετικές. Αυτό μέχρι το '76 - '77. Μετά άλλαξε ρότα και απορρίπτονταν όλες οι αιτήσεις για επαναπρόσληψη.

Τοπ.-Ερ.: Σύντροφε να σου κάνω μια ερώτηση; Εντάξει, σ' έχουμε κουράσει πάρα πολύ. Έχεις μια ιστορία και το βιβλίο αυτό αναφέρεται ειδικά στην ένοπλη δράση. Θέλω να σε ρωτήσω, πιανόμενος από αυτό που είπες πριν ότι δεν πρέπει να υποκαταστήσει ούτε να καταχραστεί μια ένοπλη ομάδα κτλ τον εξεγερμένο κόσμο, αν υπάρχουνε μορφές τέτοιας βίας που να 'χουνε δράσει και λίγο ανασταλτικά προς το μαζικό κίνημα και ποια θα πρέπει να 'ναι τα κριτήρια; Να πω και ένα συγκεκριμένο παράδειγμα που το βίωσα το Δεκέμβρη. Δηλαδή όταν η αστική τάξη και η κυβέρνηση κτλ. είχε υποχωρήσει πάρα πολύ και επίσης είναι στρατηγικός της στόχος το πώς θα χτυπήσει το πανεπιστημιακό άσυλο, έγινε μια επίθεση στην κλούβα των ΜΑΤ που εγώ την εξέλαβα σαν αρνητικό για το μαζικό κίνημα. Εντάξει είναι προσωπική άποψη αυτή. Αλλά γενικά υπάρχουν τέτοιες ή μπορεί να υπάρχουν και τέτοιες περιπτώσεις, και ποια πρέπει είναι τα κριτήρια, αν μπορούν να μπούνε κάποια κριτήρια;

Κατσαρός: Καταρχήν πρέπει να διαχωρίσεις την ύπαρξη ενός φαινομένου απ' την αξιολόγησή του. Υπάρχουν κάποιες πράξεις που μπορεί να συμφωνώ ή να μη συμφωνώ γύρω απ' αυτό το θέμα. Αν κοιτάξουμε στην ιστορία, όλα τα μεγάλα ένοπλα κινήματα ξεκίνησαν από μειοψηφικές ομάδες. Δηλαδή ο Άρης, ξεκίνησε συγκροτημένα με 12 άτομα, και μερικοί τον θεωρούσαν τρελό, έλεγαν «που πάει;». Επίσης υπάρχει το παράδειγμα της Κούβας. Στη Βολιβία όμως είχαμε αποτυχία. Είναι ένα πολύ μεγάλο θέμα η Βολιβία. Πιστεύω το εξής πράγμα: ότι υπάρχει μια σύμπτωση ανάμεσα σε αντικειμενικούς παράγοντες. Δηλαδή διάλυση του καθεστώτος ή μια κατάσταση αδυναμίας του, φουντώματος του μαζικού κινήματος, και ένωσης αυτών των δύο κομματιών. Το να αξιολογήσω τελικά... Ναι πιστεύω ότι μπορεί. Αλλά από κει και πέρα, υπάρχουν αυτά. Αλλά ένας που θέλει να συμμετάσχει στο πολιτικό γίνεσθαι και όχι να είναι κάποιο ατομικό καπρίτσιο... Γιατί τελικά πολλές φορές λες «γαμώτο, να του τραβήξω μία να τον τινάξω στον αέρα». Αυτό το νιώθεις. Μπορεί να συγχωρείται σε έναν πιτσιρικά, αλλά σε έναν πολιτικοποιημένο δεν συγχωρείται αυτό το πράγμα. Αλλά είναι ένα φαινόμενο που δεν μπορείς να το αποτρέψεις. Μπορεί να μην συμφωνείς μερικές φορές. Εκείνο που είναι νομίζω κάτι που μπορεί να πει κανείς γύρω από αυτό το θέμα είναι κατά πόσο μπαίνει στην υπηρεσία - ας το πω έτσι - του μαζικού κινήματος.

Όταν ξεκινήσαμε, στη δικτατορία, εκείνο που πιστεύαμε και

κάναμε αναλύσεις επί των αναλύσεων, είναι το ποιες είναι οι αντίπαλες δυνάμεις (στρατιωτικά δηλαδή) και ποιες οι φίλιες δυνάμεις και το πώς μπορεί αυτό να εξελιχτεί. Ποντάραμε πάλι... Γιατί είχαμε μια νοοτροπία, είχαμε βγει μέσα από το μαζικό κίνημα και το μυαλό μας... Δηλαδή εκείνο που μας καθόριζε, δεν ήταν ο φόβος να μας συλλάβουν ή να δικαστούμε ισόβια ή δεν ξέρω γω τι, αλλά να μην κάνουμε κάτι που θα έρθει σε αντίθεση με τα συμφέροντα, αυτού που λέμε, του μαζικού κινήματος. Πιστεύαμε δηλαδή ότι με μια αδυναμία, μπορεί μια μικρή ομάδα να προξενήσει κάποιο ρήγμα, κάποια σύμπτωση και θα σηκωθεί και η κουτσή Μαρία να χτυπάει. Από κει και πέρα, το να βρεις ένα μαραφέτι είναι το πιο εύκολο πράγμα. Η πόλη η σύγχρονη είναι μια πόλη ανοχύρωτη. Είναι ένα φαινόμενο που αναπτύσσεται συναισθηματικά και το καταλαβαίνεις. Υπάρχει πιθανότητα να υπάρξει μια σύμπτωση με μαζικό κίνημα; Μπορεί να υπάρξει, μπορεί να μην υπάρξει. Μπορεί αυτοί που λένε «είμαστε μηδενιστές και δεν μας λογαριάζει τίποτα, καταστρέφουμε τα πάντα, ακόμα και ο μικροαστός είναι εχθρός μας», οι ίδιοι να παίζουν ένα ρόλο. Αυτό δεν μπορεί να το ξέρεις. Είναι ένα φαινόμενο που υπάρχει. Άλλο να το διαπιστώνεις και άλλο να το αξιολογείς. Μπορεί να παίζει και ρόλο αρνητικό. Δηλαδή η προσπάθεια η δική μας διέλυσε τελικά μια οργάνωση. Αυτό το αποτέλεσμα είχε. Μια οργάνωση στη Θεσσαλονίκη, η οποία δεν ήξερες πώς θα εξελιχτεί. Και όταν χρειάστηκε... Γιατί έγιναν κάποιες απόπειρες, όταν κατεβαίνανε τα τανκς, να γίνουν κάποιες ενέργειες. Πλήρης αδυναμία, δε βρέθηκε ένας. Μιλάμε, δηλαδή, γι' αυτό το θέμα των συμπτώσεων. Δηλαδή εκείνη τη στιγμή που η εξέγερση είχε ανάγκη από όπλα, δεν βρεθήκανε χέρια. Όπλα υπήρχανε και πολλά. Και εκρηκτικά και όπλα υπήρχανε, δεν βρεθήκανε χέρια.

Ερ.: Να σου κάνω μια ερώτηση γι' αυτό που είπες για την εξέγερση, για τα όπλα; Μια αυθόρμητη εξέγερση όπως έγινε το Δεκέμβρη, χωρίς κάτι συγκεκριμένο, εργασιακό, βιοποριστικό... Υπήρχε αγανάκτηση, η νεολαία βγήκε, εξεγέρθηκε για καταπίεση ελευθερίας κτλ. Πιστεύεις αν έπαιρνε μια μερίδα του κόσμου τα όπλα θα ήταν θετικό αυτό το πράγμα; Ας πούμε οι αναρχικοί, που ήταν ένα κομμάτι δυνατό την περίοδο του Δεκέμβρη... Αν παίρνανε 5.000 αναρχικοί τα όπλα θα ήταν θετικό αυτό το πράγμα;

Κατσαρός: Ναι... Υπάρχουν εξεγέρσεις και εξεγέρσεις. Η εξέγερση

του Δεκέμβρη δεν μπορούσε να εξελιχτεί σε τέτοιο πράγμα γιατί είχε περιορισμένους στόχους. Είχε στόχο την αστυνομία. Δεν είχε καν στόχους που να βάζουν σε αμφισβήτηση... Όπως για παράδειγμα, να καταλάβουν μια τράπεζα. Όχι να πάρουν όπλα. Να καταλάβουν μια τράπεζα. Δηλαδή, το περιεχόμενο της εξέγερσης ήτανε πάρα πολύ περιορισμένο. Δεν πιστεύω ότι θα είναι τόσο περιορισμένο στις εξεγέρσεις που θα συμβούνε στο μέλλον.

Ήταν μια έξυπνη ενέργεια της κυβέρνησης να αποσύρει την αστυνομία. Εάν τελικά άκουγε αυτά που λέγανε διάφοροι, και προσπαθούσε η αστυνομία να είναι αποφασιστική, τότε θα 'χαμε άλλη εξέλιξη.

Ερ.: Εννοείς βίαιη και ένοπλη έτσι;

Κατσαρός: Ναι... Όχι ένοπλη. Μια αποφασιστική στάση να χτυπήσουνε τον κόσμο. Στο πολυτεχνείο ήτανε άλλο πράγμα. Τα πράγματα είχανε φτάσει στα όρια. Κατεβαίνανε τα τανκς. Δηλαδή η εξέγερση εκεί είχε πάρει προχωρημένες μορφές. Ενώ εδώ το σύστημα έκανε μια υποχώρηση, η αστυνομία χάθηκε.

Τοπ.: Πάντως αυτό που είπες τώρα, η δυνατότητα ενός πολιτικού χώρου ή οποιουδήποτε να πάρει τα όπλα έχει να κάνει και πάρα πολύ με το κατά πόσο αντιλαμβάνεται ο οποιοσδήποτε πολιτικός χώρος ότι είναι κίνημα. Και το λέω αυτό το πράγμα γιατί τον πρώτο καιρό του Μουσολίνι στην Ιταλία, στην αρχή ήτανε 30.000 και είχανε σχεδόν όλοι τους όπλα. Για ποιο λόγο δεν έγινε εκεί πέρα μια ένοπλη εξέγερση, μια ένοπλη επανάσταση; Ήτανε τόσοι πολλοί και ήταν σε τέτοιο υπόγειο επίπεδο που νόμιζαν ότι είναι δέκα άτομα σε όλη την Ιταλία. Δηλαδή έχει να κάνει, με το κατά πόσο αντιλαμβάνεσαι ότι είσαι χιλιάδες και όχι πέντε. Έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία αυτό το πράγμα.

Κατσαρός: Να τα αφήσουμε τα πράγματα να εξελιχτούνε;

Σύντροφος: Να βάλουμε μια τελεία;

Άλλος: Κόμμα, κόμμα. Τι τελεία;

Σημειώσεις

- [1] Ελληνικό Λαϊκό Απελευθερωτικό Ναυτικό
- [2] Σωτήρης Πέτρουλας και Μάκης Παπούλιας. Ο πρώτος δολοφονήθηκε από την αστυνομία στις 21 Ιούλη 1965 κατά τη διάρκεια διαδήλωσης την περίοδο που έμεινε γνωστή ως «Ιουλιανά».
- [3] Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά. Ήταν το μεγαλύτερο νόμιμο κόμμα της Αριστεράς την περίοδο 1951-1967, του οποίου ο βασικός κορμός στελεχών ήταν μέλη του Κ.Κ.Ε., το οποίο είχε τεθεί εκτός νόμου από το 1947.
- [4] Γιάννης Φελέκης. Αγωνιστής της τροτσκιστικής αριστεράς, μέλος της ΟΚΔΕ (Οργάνωση Κομμουνιστών Διεθνιστών Ελλάδας) – Σπάρτακος.
- [5] Θεολόγος Ψαραδέλλης. Αγωνιστής της τροτσκιστικής αριστεράς.
- [6] Κέντρο Εκπαίδευσης Τεθωρακισμένων στο Γουδί από όπου βγήκαν τα πρώτα τανκ στις 21 Απριλίου 1967.
- [7] Τάκης Μπενάς, τότε γραμματέας της Δημοκρατικής Νεολαίας Λαμπράκη (ΔΝΛ).
- [8] Γιάννης Βερούχης. Αρχαιομαρξιστής. Βασικός οργανωτής και συντονιστής των ΔΕΑ. Πέθανε στις 4/6/2010. Ήταν ένας από τους εκδότες της εφημερίδας «Σοσιαλιστική Προοπτική», η οποία τα τελευταία χρόνια εκφέρει ρατσιστικό-σωβινιστικό λόγο με αριστερό μανδύα.
- [9] Γιάννης Νίκας. Ένας από τους βασικούς οργανωτές των ΔΕΑ.
- [10] Salvador Allende Gossens (1908-1973). Μαρξιστής πρόεδρος της Χιλής, ο οποίος ανατράπηκε με πραξικόπημα από τη CIA και το δικτάτορα Αουγκούστο Πινοσέτ στις 11 Σεπτεμβρίου 1973.
- [11] Επαναστατικό Αριστερό Κίνημα: Κόμμα της Χιλής και πρώην αριστερή αντάρτικη οργάνωση μαρξιστικής-λενινιστικής ιδεολογίας, αν και το 1965 ξεκίνησε ως οργάνωση στην οποία συνυπήρχαν πολλές τάσεις, από επαναστάτες σοσιαλιστές και μαοϊκούς μέχρι αναρχοσυνδικαλιστές και αναρχικούς.
- [12] GPU: πρόδρομος της Κα-Γκε-Μπε (KGB), υπηρεσία ασφαλείας και πληροφοριών και μυστική αστυνομία της Σοβιετικής Ένωσης.
- [13] Partit Obrer d'Unificació Marxista (Εργατικό Κόμμα των Ενωμένων

Μαρξιστών). Αντισταλινικό κομμουνιστικό κόμμα της Ισπανίας που έδρασε κυρίως την περίοδο της Επανάστασης του 1936.

[14] Ιωάννης Πασαλίδης (1885 - 1968). Πρώτος σοσιαλδημοκράτης βουλευτής της Γεωργίας το 1918 η οποία εκείνο τον καιρό ήταν προπύργιο των μενσεβίκων. Ήρθε στην Ελλάδα το 1923. Ιδρυτής του Ελληνικού Σοσιαλιστικού Κόμματος, ενός από τους σχηματισμούς του προσχώρησαν στο ΕΑΜ. Αργότερα μέλος και πρόεδρος της ΕΔΑ.

[15] Μενσεβίκοι: πολιτική φράξια του Μαρξιστικού Ρωσικού Σοσιαλιστικού Κόμματος το οποίο διασπάστηκε το 1903 στους Μπολσεβίκους και στους Μενσεβίκους. Το κόμμα των δεύτερων κηρύχθηκε παράνομο μετά την εξέγερση της Κροστάνδης το 1921.

[16] Ηλίας Ηλιού (1904-1985): βουλευτής και κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος της ΕΔΑ.

[17] ΚΚΕ εσωτερικού, το οποίο προήλθε από τη διάσπαση του ενιαίου ΚΚΕ το 1968. Μετά από διασπάσεις, συνενώσεις και συμμαχίες, ένα μέρος του (η Ελληνική Αριστερά - Ε.ΑΡ.) συμμετείχε το 1989 στη δημιουργία του Συνασπισμού.

[18] Με το Ν.330/1976 εγκαινιάζεται μια πολιτική οργανωτικού ελέγχου των συνδικάτων μέσα από θεσμικές παρεμβάσεις. Νομιμοποιούνται η ανταπεργία (λοκ άουτ) και οι απεργοσπαστικοί μηχανισμοί, με το πρόσχημα της προστασίας του δικαιώματος στην εργασία. Απαγορεύεται η πολιτική απεργία και η απεργία αλληλεγγύης-συμπαράστασης και νομιμοποιείται η οργανωτική διάσπαση των συνδικάτων. Οι περισσότερες απεργίες κηρύσσονται παράνομες.

[19] ΟΠΑ: Ομάδα για μια Προλεταριακή Αριστερά. Μαοϊκή ομάδα της «μεταπολίτευσης» στο πνεύμα της Προλεταριακής Αριστεράς του Μάη του 68. Η ομάδα αργότερα εξέδιδε το περιοδικό «Ρήξη», συμμετείχε στους Οικολόγους Εναλλακτικούς και η σημερινή μετεξέλιξή της είναι η ομάδα που εκδίδει το «Άρδην» το οποίο έχει πλέον «αριστερο»-πατριωτικές κατευθύνσεις.

[20] Εννοεί τον Giovanni Agnelli ιδρυτή της FIAT το 1899.

[21] Μεγάλες αγροτικές ιδιοκτησίες.

[22] Confédération Générale du Travail (Γενική Συνομοσπονδία Εργασίας), από τις μεγαλύτερες εργατικές συνομοσπονδίες της Γαλλίας.

[23] Murray Bookchin (1921 - 2006). Αμερικάνος θεωρητικός και συγγραφέας. Κατά τα νεανικά του χρόνια υπήρξε εγελιανός ενώ αργότερα

επιηρέαστηκε από τους Αντόρνο και Χόρκχάιμερ. Μέχρι και το θάνατο του στήριζε τον ελευθεριακό κοινοτισμό. Η πρώτη ιδεολογική περίοδος του είναι αυτή του «καθαρού» αναρχισμού ενώ η δεύτερη χαρακτηρίζεται από μια σύνθεση ιδεολογικών προσεγγίσεων στα ποικίλα ζητήματα του σύγχρονου ριζοσπαστισμού. Είναι γνωστός κυρίως ως ο εμπνευστής της προσέγγισης της κοινωνικής οικολογίας.

[24] Σωφρόνης Παπαδόπουλος. Αγωνιστής της τροτσκιστικής αριστεράς, στέλεχος της ΟΚΔΕ (Οργάνωση Κομμουνιστών Διεθνιστών Ελλάδας).